HET PROCES-D.D.

Officiële bescheiden inzake zijn vervolging op grond van art. 156 strafwetboek.



USTAKAAN NASIONAL RI
UWES DEKKER
16

PARTICULIERE UITGAVE
1937.

Druk. Persatoean Goeroe Batavia-Centrum

Pf 290,420

No. E. 1105

KSATRIAN
BANDOENG
INSTITUUT

HET PROCES-D.D.

Officiële bescheiden inzake zijn vervolging op grond van art. 156 strafwetboek.

PARTICULIERE UITGAVE
1937.

2

INHOUD.

Voorwoord 5
1. De verlening van rechtsingang 6
2. De dagvaarding 7
3. De historische juistheid van de punten van de tenlastelegging 10
4 Het requisitoir 46
5 Het pleidooi van de beklaagde 48
6. Lijst van geraadpleegde bronnen 98
7. Bijlagen 100
8. Het vonnis 102

VOORWOORD.

Wij bieden de lezers hierbij aan de officiële bescheiden van het proces-Douwes Dekker, welke wij van genoeg belang achten, om ze in ruimere kring bekendheid te doen verkrijgen.

Hoewel de pers, zowel indonesische als europese, haar aandacht heeft geschonken aan dit proces, kon de belangstelling begrijpelijkerwijze slechts bevredigd worden door een verkorte wedergave van de dagvaarding en door een zeer beknopte en daardoor onvolledige wedergave van de openbare terechtzitting van de Raad van Justitie te Batavia op 1 en 2 December 1936.

Voor hen, wier belangstelling zich verder uitstrekt, is meer materiaal nodig. Hierachter vindt de lezer derhalve de nodige bescheiden om zich een oordeel te vormen zowel van het proces als van het veroordelend vonnis.

Douwes Dekker werd vervolgd en veroordeeld wegens het schrijven van „Wereldgeschiedenis, I Oost-Azië", eerste deel van een serie leerboeken voor middelbare scholen in Indonesië.

De gehele oplaag van het boek werd bij verschijnen in beslag genomen en de schrijver vervolgd op grond van artikel 156 Strw., luidende :

„Hij die in het openbaar uiting geeft aan gevoelens van vijandschap, haat of minachting tegen een of meer groepen der bevolking van Nederlandsch-Indië wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste 4 jaren of geldboete van ten hoogste 300 gulden".

Na 2 zittingsdagen, waarvan het einde van de eerste en de 2e geheel werd inbeslaggenomen door het pleidooi van beklaagde, werd op 14 December 1936 het dictum van het vonnis uitgesproken.

Het luidde: 3 maanden gevangenisstraf, conform de eis van de Officier van Justitie.

Douwes Dekker is op 17 December 1936 tegen dit vonnis in hoger beroep gekomen. Het arrest van het Hof is thans nog niet bekend.

De uitgifte van deze brochure is vertraagd, doordat de motieven van het vonnis tot heden (medio Februari 1937) beklaagde nog niet bekend zijn. Hij heeft dan ook nog steeds geen memorie van revisie kunnen indienen bij het Hof. Wij stellen ons voor deze memorie en het arrest van het Hof later als aanvulling van deze brochure in het licht te geven.

Djakarta, Februari 1937.

Namens de Raad van Toezicht van het
Ksatrian Instituut,

P. F. DAHLER
M. H. THAMRIN

1.

De verlening van rechtsingang.

No. : 10 A II/1936.-

IN NAAM DER KONINGIN !

Wij, Vice-President van den Raad van Justitie te Batavia en als zoodanig President der Tweede-Kamer van dien Raad;

Gelezen de vordering van den Officier van Justitie bij dezen Raad ddo. 23 September 1936, Lr. K. XV/6532, daartoe strekkende, dat Wij terzake in die vordering omschreven, zullen verleenen rechtsingang met verwijzing der zaak naar de terechtzitting, tegen den beklaagde :

Dr. ERNEST FRANÇOIS EUGENE DOUWES DEKKER,

geboren te Pasoeroean, oud 57 jaren, van beroep Voorzitter van het bestuur van de Nationale Schoolvereeniging „Het Ksatrian Instituut" te Bandoeng, wonende in dessa Soekarasa, regentschap Bandoeng, Lembangweg ;

Mede gelezen de bij de vordering overgelegde stukken ;

Overwegende, dat er genoegzame gronden van bezwaar aanwezig zijn en de feiten zijn aan te merken als een misdrijf, waarvan de Raad in eersten aanleg kennis neemt ;

Gelet op artikel 156 van het Wetboek van Strafrecht alsmede op de artikelen 66 en 71 van het Reglement op de Strafvordering ;

B E S C H I K K E N D E :

Verleenen rechtsingang tegen den beklaagde *Dr. Ernest François Eugène Douwes Dekker* voornoemd ;

Verwijzen zijne zaak naar de terechtzitting ter zake :

I. dat hij, enz *).

welke feiten opleveren het misdrijf van het in het openbaar uiting geven aan gevoelens van vijandschap, haat of minachting tegen een of meer groepen der bevolking van Nederlandsch-Indië, strafbaar gesteld in artikel 156 van het Wetboek van Strafrecht ;

Aldus gedaan op heden, Maandag, den 26en October 1936 door Ons.

De Vice-President voornoemd ;
(w. g.) H. W. v. NIEUWENHUIZEN.

Voor authentiek afschrift :
De Griffier,
(w. g.) KAPPEIJNE

Voor eensluidend afschrift :
De Officier van Justitie bij den
Raad van Justitie te Batavia,
(w. g.) d. l. PARRA
s.

*) Zie voor de hier volgende geïncrimineerde passages de hierna volgende dagvaarding.

2

De dagvaarding.

PRO JUSTITIA
Lr. O XVI/7234.

De Officier van Justitie bij den Raad van Justitie te Batavia ;

Gelezen de beschikking van den Vice-President van den Raad van Justitie te Batavia en als zoodanig President der Tweede Kamer van dien Raad van 26 October 1936 No. 10 A II/1936, waarbij rechtsingang is verleend tegen den na te noemen beklaagde met verwijzing van zijne zaak naar de terechtzitting ter zake daarin omschreven,

D a g v a a r d t :

Dr. ERNEST FRANÇOIS EUGENE DOUWES DEKKER,

geboren te Pasoeroean, oud 57 jaren, van beroep Voorzitter van het bestuur van de Nationale Schoolvereeniging „Het Ksatrian Instituut" te Bandoeng, wonende in de dessa Soekarasa, regentschap Bandoeng, Lembangweg ;

om in persoon, desverkiezende bijgestaan door een praktizijn als raadsman, te verschijnen ter openbare terechtzitting van den Raad van Justitie te Batavia, rechtsprekende in zaken van misdrijf, waarin geene voorloopige instructie heeft plaats gehad, zitting houdende in het daartoe bestemde lokaal aan het Stadhuisplein te Batavia, op Dinsdag, den eersten December negentien honderd en zes en dertig, des voormiddags ten negen ure, ter zake :

I. dat hij, beklaagde, in of omstreeks de maand Juli 1936, te Bandoeng, afdeeling Priangan, provincie West-Java, althans in Nederlandsch-Indië, in het openbaar uiting heeft gegeven aan gevoelens van vijandschap, haat of minachting tegen de Europeesche bevolkingsgroepen van Nederlandsch-Indië, door in het door hem vervaardigde en op zijn last, althans met zijn goedvinden en medeweten op juistgenoemd tijdstip door de Nationale Schoolvereeniging „Het Ksatrian Instituut" uitgegeven en bij de Naamlooze Venootschap A. C. Nix & Co te Bandoeng vd. gedrukte en ter plaatse aldaar en elders in Nederlandsch-Indië in vele exemplaren verspreide „leerboek voor middelbare scholen in Indonesië", getiteld : „Wereldgeschiedenis I OostAzië" — welk geschrift instede van een leerboek veeleer een anti-Westersch en pro-Japansch propagandistisch geschrift is voor denkbeelden, welke culmineeren in de leuze „Azië voor de Aziaten" (bl. 154/155) — onder meer de volgende passages op te nemen :

a. Nu ging Engeland dwingen om de chinese havens voor het indische opium open te stellen. En toen de chinese regering bleef weigeren om het chinese volk op te offeren, werd door Engeland de oorlog aan China verklaard (1841) (bl. 27)

b. Het vervolg leert dat deze plechtige belofte verbroken werd, toen het belang van Engeland dit meebracht (bl. 27).

c. Op dit punt van de geschiedenis (1853) moet melding gemaakt worden van het roemloze gedrag van de vreemdelingen in Sjanghai (bl. 28).

d. Deze opleving van de dynastie ging gepaard met een plundering van China door de vreemdelingen (bl. 29).

e. Frankrijk ging zover, dat rijst tot contrabande (smokkelwaar) werd verklaard. De lelijke bedoeling hiervan was maar al te duidelijk.
Men wilde het geblokkeerde Taiwan uithongeren (bl. 30).

f. Maar intussen moest China voor de bescherming van zijn grote vrienden geducht betalen.
De nieuwe plundering van het arme land zette snel in (bl. 33).

g. China was opengewrongen.
Het had volop gelegenheid te betreuren, dat het zijn vertrouwen in de grote mogendheden gesteld had (bl. 34).

h. Deze wraak was bitter. De Europeanen hebben als barbaren en vandalen huisgehouden, kostbare kunstschatten moedwillig en nodeloos vernield of geroofd (bl. 37).

i. Nu moeten we daarnaast bedenken, dat deze inmengingen van buiten ook iets goeds betekenden. Zij ontketenden in het nieuwe China een zo algemeen volksvoelen jegens de vreemdelingen, dat in die afkeer en weerzin de meest uiteenlopende delen van het grote volk het beginsel van hun eenheid vonden (bl. 40).

j. Zo heftig was de haat tegen de christenen, dat telken jare daarna het efoemifeest in Januari te Nagasaki gehouden werd, waarbij de beeltenissen van de Heilige Maagd en Christus moesten worden vertrapt als bewijs van afkeer voor deze „bedorven leer". Ook veelmalig hebben de hollandse zee- en handelsvaarders aan deze feesten meegedaan om in de gunst van het gezag te komen (bl. 90).

k. Op dit eilandje en onder dikwijls ondragelijke en vernederende voorschriften, hebben de Hollanders het twee eeuwen uitgehouden om wille van de winstgevende handel. Elk jaar moest een hollands gezantschap naar Yedo trekken om geschenken te brengen aan de sjogoen en het hof. Daar moesten de Hollanders zich een vernederende behandeling laten welgevallen, moesten dansen en springen, doen alsof zij dronken waren en andere zotternijen uithalen ter bespotting van zich zelf en de Europeanen (bl. 91).

l. Zooals bijna alle oost-aziatische volkeren, nog niet bedorven door vreemde invloeden, ...(bl. 95).

m. De uitbuiting van tropisch-koloniale gebieden ten bate van het „moederland" maakt dan ook, dat men geen snelle en intensieve ontwikkeling van het tropische land en het tropische volk verwachten moet (bl. 239).

II. dat hij ten tijde en ter plaatse als sub I vermeld eveneens in het openbaar uiting heeft gegeven aan gevoelens van vijandschap, haat of minachting tegen de Christelijke bevolkingsgroepen van Nederlandsch-Indië door in het hierboven nader aangeduide door hem vervaardigde en op zijn last, althans met zijn medeweten en goedvinden uitgegeven en te Bandoeng en elders in Nederlandsch-Indië in vele exemplaren verspreide geschrift onder meer de volgende passages op te nemen :

a. Maar in het gevolg van de handel kwam de zendeling (bl. 81).

b. Aantrekkelijk is de methode, waardoor hij het niet-christelijk deel van het japanse volk wist te winnen voor zijn plannen, om de christenpartijen in het volk omlaag te drukken (bl. 84).

c. het neemt niet weg, dat ook hier weer door een krachtig heerser met een enkel edict aan een nationaal gevaar (bedoeld is het christendom) een eind was gemaakt. Het christendom in Japan is de klap nooit te boven gekomen. (bl. 85).

Welke feiten opleveren het misdrijf van het in het openbaar uiting geven aan gevoelens van vijandschap, haat of minachting tegen een of meer groepen der bevolking van Nederlandsch-Indië, strafbaar gesteld in artikel 156 van het Wetboek van Strafrecht ;

Onder opgave, dat ter terechtzitting zal worden gevorderd de voorlezing van de door den getuige Karel Eduard Nix, van beroep directeur van de te Bandoeng, gevestigde Naamlooze Vennootschap „Eerste Bandoengsche Stoomdrukkerij voorheen A. G. Nix & Co", wonende te Bandoeng, Kapitein Gielweg no. 1, onder eede voor Ons afgelegde verklaringen, welke getuige uit hoofde van te verre verwijdering van woonplaats niet is gedagvaard geworden.

Batavia, den 26sten October 1936.-
De Officier van Justitie voornoemd,
(w. g.) DE LA PARRA
s.

Voor eensluidend afschrift :
De Officier van Justitie bij den
Raad van Justitie te Batavia,
(w. g.) d. l. PARRA
s.

3.

De historische juistheid van de punten van de tenlastelegging.

(De Nos. achter de citaten verwijzen naar die op de lijst van overgelegde bronnen, opgenomen onder Hoofdstuk 7 hierachter).

De Raad van Justitie was als volgt samengesteld :

President : Mr. H. W. van Nieuwenhuizen
Leden : Mr. A. van Olst en Mr. A. J. Coutinho
Griffier : Mr. C. E. Coester
Off. v. Justitie: Mr. Th. van der Laan.

Op Dinsdag, 1 December 1936 werd bij het onderzoek door de Raad van Justitie door de beklaagde de volgende documentatie gegeven ter aantoning van de historische juistheid van de tenlastegelegde passages uit het boek „Oost-Azië".

I. a. Nu ging Engeland dwingen om de chinese havens voor het indische opium open te stellen. En toen de chinese regering bleef weigeren om het chinese volk op te offeren, werd door Engeland de oorlog aan China verklaard (1841) (bl. 27).

Ik zal moeten aantonen :
1. dat opium een vernietigend volkskwaad is, en dat dit ook in die tijd reeds algemeen werd ingezien.
2. dat de chinese regering hardnekkig weigerde voor Engelands eisen te bukken.
3. dat Engeland om het opium-debiet in China af te dwingen, de oorlog verklaarde.

Ad. 1. Er behoeft niet aan getwijfeld te worden of opium ook naar het oordeel van diverse regeringen in diverse tijden tot op heden een volksvergif is.

In het bekende RAPPORT VAN DE COMMISSIE NEDERBURGH (1803) (2. pag. 22) wordt het opiumkwaad getekend als

„een langzaam Vergif, dat zoowel de Zielsvermogens als Lichaamskrachten ondermijnt, en aan de redenloze Beesten gelijk maakt".

Toch wil de Commissie Nederburgh de inkomsten uit dit „Vergif" niet prijs geven. Waar zij terugschrikt voor de verstrekking van dit „vergif" aan het eigen, rechtstreeks onder nederlands bestuur staande volk, wenst de Commissie die opiumhandel enkel voor de overige Indonesiërs vrij te laten.

Voor de eigen onderdanen, zegt de Commissie, *zou een opium-verbod „eene zoo groote en wezenlijke Weldaad aan eenige millioenen Menschen" zijn,* dat de jaarlijkse winst van één millioen er zeker tegenop zou wegen. (2. pag. 238)

VAN KOL tekent in 1911 (23. pag. 238) het opium aldus :

„Behalve zijn nadeelige economische gevolgen, verslapt het bij den schuiver alle energie, verdierlijkt het hem als mensch, verstompt zijn meer edele en zedelijke gevoelens en degenereert zijn nageslacht".

Hij beschrijft in de Tweede Kamer (3. pag. 239) :
de opiumpacht als „een vloekwaardig stelsel".

In 1902 verklaart het christelijk-historisch kamerlid TALMA dat:
„de Regeering optrad als leverancier van dit volksgif" (23. pag. 240).

In 1910 (Handelingen 2e kamer 27 Nov. 1901 p. 235) voegt Dr. ABRAHAM KUYPER Minister Idenburg toe :
dat *hij „weigert vrede te hebben met zulke capitulatie met de zonde"* (het opium-middel).
Hij tekent protest aan tegen :
„eene Regeering, die haar eigen eere bezoedelt en haar zedelijk prestige verbeurt". (23. pag. 243).

Ook het anti-revolutionaire tweede-kamerlid BRUMMELKAMP (Handelingen 8 Nov. 1906 pag. 219) slingert zijn banbliksems tegen :
„een Christen-mogendheid, die haar koloniale onderdanen niet voor ondergang (door het opium) *kan behoeden"* en het volk *„physiek, geestelijk en moreel laat uitmergelen".*
Hij verwees Nederland naar :
„het Heidensche China", als een voorbeeld ter navolging.

VAN KOL spreekt van :
„een ethische Regeering die een magazijn van volksvergif exploiteert" (23. pag. 243).

In onze tijd is Nederland aangesloten bij de zg. „OPIUM-CONVENTIE" VAN DE VOLKENBOND, (verdrag van 13 Juli 1931; goedkeuring bij de wet van 28 April 1933), bedoelende de beperking van de vervaardiging en regeling van de distributie. Deze Internationale Conventie, op 9 Juli 1933 in werking getreden, gaat uit van het standpunt *dat geen land méér narcotica mag fabriceeren dan voor wetenschappelijke of medische doeleinden nodig is, zomede van de morele eis van de beschaving om geen handel in bedwelmende middelen te drijven.* Bij de conventie zijn 30 staten aangesloten.
De conclusie is dat in de 1½ eeuw die achter ons ligt het wereldoordeel over het opium, als volksgif, geen wijziging hoogenaamd heeft ondergaan.

Maar ook in Engeland zelf, en ook ten tijde van de opium-oorlog, was men doordrongen van de volksverdervende werking van het opiumgif.

In 1783 verklaarde WARREN HASTINGS reeds, naief-cynisch, dat opium was:

„*a pernicious article of luxury,* which ought not to be permitted *but for the purpose of foreign commerce only*". *)

Het eigen volk in Hindoestan moest derhalve dit „verderfelijke genotmiddel" onthouden worden. Reeds toen leefde ergo de gedachte dat men er wel vreemde volkeren mee mocht verderven. (4. pag. 812).

Kort later schreef de DIRECTIE VAN DE EAST INDIA COMPANY:

„If it were possible to prevent the use of the drug altogether except strictly for the purpose of medicine, we would gladly do it *in compassion to mankind*". (4. pag. 812) †).

Ook hier weer overtuiging en inzicht dat opium de volkeren verdierf.

In 1843 (omstreeks de opium-oorlog met China zelf) roept LORD ASHLEY in het Britse Parlement uit:

„that the continuance of the opium monopoly and opium trade was utterly inconsistent with the honour and duty of a Christian Kingdom" (4. pag. 812) °)

De engelse citaten zijn ontleend aan het artikel „Opium traffic" van Dr. R. E. CROWDY, chef van de afdeling Sociale Aangelegenheden en Opium-Handel, van het secretariaat van de Volkenbond.

Ad. 2 en 3. PROF. K. S. LATOURETTE M. A., D. D., Ph. D. (Prof. in de Geschiedenis van de Zending en Geschiedenis van de Oriënt, Yale Universiteit) schrijft in zijn artikel „C h i n a, H i s t o r y" in de Encyclopaedia Britannica (5. pag. 536) over de „opuim-oorlog" van 1840 :

„The conflict came to a head over the question of the importation of opium" (nl. uit Brits Indië naar China) *„This had long been prohibited by the Chinese Government .... Peking at last took vigorous action .... to stamp out the trade. Foreign merchants were compelled to surrender their stocks of opium for destruction,* and pressure was put upon them to give bond *not to engage further in the importation of the drug.* The British objected ..... and in Nov. 1839 hostilities broke out". *)

---

*) „een verderfelijk genotsartikel, dat niet behoort te worden veroorloofd dan enkel voor het doel (ten bate) van de buitenlandse handel".

†) „Indien het mogelijk ware het gebruik van het verdovingsmiddel algeheel te voorkomen, behalve uitsluitend voor medische doeleinden, zouden wij het gaarne doen uit barmhartigheid jegens de mensheid".

°) „dat het handhaven van het opium-monopolie en de opium-handel volkomen onverenigbaar was met de eer en de plicht van een christelijk koninkrijk."

*) „De botsing kwam tot een crisis over de kwestie van de import van opium. Deze was lang verboden geworden door de chinese regering ..... Peking trof eindelijk krachtige maatregelen ..... om de handel uit te roeien. Buitenlandse handelaars werden gedwongen hun voorraden opium in te leveren ten einde te worden vernietigd, en zij werden gedwongen zich te verbinden in de toekomst zich niet meer met de invoer van het heulsap in te laten. De Engelsen verzetten zich ..... en in Nov. 1839 begonnen de vijandelijkheden."

Dr. CROWDY (4. pag. 812) schrijft:
„*The importation of opium into China* by foreign traders *led to the war of 1840* between Great Britain and China. The Chinese, *in spite of the fact that they were not the victors and despite any pressure brought to bear upon them, still refused to legalize the opiumtrade.* China was now open to the world and a huge smuggling trade in opium sprang up ....." †)

De chinese regering heeft met grote moed, sterk door haar morele verontwaardiging, zonder ophouden zich hardnekkig verzet tegen de invoer van het volksgif.

PROF. LATOURETTE schrijft (5. pag. 536) over de aanleiding tot de „2e. opium-oorlog"
dat de chinese regering zich bleef verzeten tegen de afgedwongen handelsverdragen, met name omtrent *„the traffic in the drug* (opium)" welke *„a constant source of friction"* bleef, °)

Dr.CROWLY (4. pag. 812) geeft deze lezing :
„The second (opium-)war broke out between China and Great Britain, with France as her ally, 15 years later, and, after its close, not only was the cultivation of opium in China itself permitted, but the import of opium from India was also legalized. *Yet the Chinese Government still continued to regard the use of opium as an important moral and economic question, and in the year 1906 she decided to put an end to the use of the drug within ten years."* *)

En even verder :

„China, in 1917, had almost freed herself from the curse of the poppy". ††)

In 1924 begon de opuim-conventie te Genève met zijn besprekingen tot onderdrukking van het opiumkwaad. Maar de conferenties schoten niet op, en het was alweer China, dat protesteerde :

---

†) „De invoer van opium in China door de buitenlandse handelaars leidde tot de oorlog van 1840 tussen Groot Britanje en China. De Chinezen, — in spijt van het feit dat zij niet de overwinnaars waren, en in weerwil van elke dwang, op hen uitgeoefend, — bleven weigeren de opiumhandel te wettigen. China was nu open voor de wereld en een uitgebreide smokkelhandel in opium kwam op....."

°) „de handel in het heulsap" ..... „een voortdurende bron van wrijving".

*) „De tweede (opium)-oorlog brak uit tussen China en Groot Britanje met Frankrijk als zijn bondgenoot, 15 jaar later, en, nadat hij geëindigd was, werd niet alleen de verbouw van opium in China zelf toegestaan, maar de invoer van opium uit India werd ook gewettigd. Toch bleef de chinese regering voortgaan het gebruik van opium als een belangrijke morele en economische kwestie te beschouwen, en in het jaar 1906 besloot zij een eind te maken aan het gebruik van het heulsap binnen tien jaren."

††) „In 1917 had China zich bijna bevrijd van de vloek van de papaver".

„against the refusal of the majority *to take immediate steps to* suppress opium-smoking". (4. pag. 812) °)

Het standaardwerk HISTORIANS' HISTORY OF THE WORLD beschrijft de opium-oorlog niet anders dan de boven aangehaalde schrijvers. In deel XXVII wordt de oorlog van 1840—1841 genoemd *„Opium-War"*. (6. pag. 107 en 370).

Het wil mij toeschijnen, dat ik wel geslaagd ben in de aantoning van de historische juistheid van mijn lezing in de 4 geincrimineerde regels uit mijn boek, nl. dat de chinese regering zich bij voortduring hardnekkig verzet heeft tegen de engelse druk om China voor het vernietigend volkskwaad, het opium, open te stellen en het volk daaraan prijs te geven en op te offeren. Ook leek het mij sterker mij daarbij op engelse bronnen van veroordeling te beroepen.

II. b. Het vervolg leert dat deze plechtige belofte verbroken werd, toen het belang van Engeland dit meebracht. (bl. 27)
II. c. Op dit punt van de geschiedenis (1853) moet melding gemaakt worden van het roemloze gedrag van de vreemdelingen in Sjanghai (bl. 28)

Deze beide passages zijn niet van elkander te scheiden. Zij behoren historisch bij elkaar. Ik zal derhalve moeten aantonen:
1e. dat er een plechtige belofte gegeven was (nl. door Engeland's vertegenwoordiger).
2e. dat deze belofte verbroken werd toen Engelands belang dit eiste.
3e. dat het gedrag van de vreemdelingen in Sjanghai roemloos was.

Ad 1. Ik geloof wederom voornamelijk uit engelse bronnen mijn bewijsmateriaal te mogen putten.

Wat nu de plechtige belofte betreft, het volgende: Deze belofte werd gegeven aan de revolutionaire Tai-ping-regering te Nanking.
„England had to consider her attitude towards the insurgents ..... *(March 1853) Sir George Bonham proceded to Nanking from Hongkong in H. B. M. S. „Hermes". His Excellency, who, as Governor of Hongkong represented Great Britain in China,* was received with cordiality by the leaders of the rebels .....
Her Britannic majesty's government, speaking through its representative, Sir George Bonham, declared to the Taiping-chief that England would remain perfectly neutral". (11. pag. 548) *)

°) „tegen de weigering van de meerderheid om onmiddellijke stappen te doen tot onderdrukking van het roken van opium."

*) „Engeland had zijn houding jegens de opstandelingen te bepalen ..... (Maart 1853) begaf zich Sir George Bonham naar Nanking van Hongkong uit aan boord van Haar Britse Majesteits Schip „Hermes". Zijn Excellentie, die, als gouverneur van Hongkong, Groot Britanje in China vertegenwoordigde, werd met hartelijkheid ontvangen door de leiders van de rebellen ..... Haar Britse Majesteits regering, sprekende door de mond van haar vertegenwoordiger, — Sir George Bonham, verklaarde aan de Taiping-leider dat Engeland volkomen neutraal zou blijven."

Omtrent de plechtige belofte kan geen twijfel zijn.

Ad 2 en 3. De Taipings bezetten de binnenstad van Peking. Daar werden zij vergeefs belegerd door de keizerlijke (regerings) troepen (1853):

„At that time the sympathies of the Anglo-saxons (nl. Engelsen en Amerikanen) were with the insurgents. The governor of Hongkong, having just visited Nanking (nl. voor de plechtige belofte, zie boven) had brought back most attractive reports of the friendly demeanour of the Taipings..... But England (and America) owed to the trouble two results one of which proved of *incalculable benefit* ..... to every nation, trading with China (11 pag. 549-550-551). *The signal outcome of the crisis was the organisation of a customs service under foreign* (nl. engelse) *supervision.*" (11. pag. 551) *)

Het aspect ging veranderen. De politieke situatie werd gunstig voor de Europeanen. Men kon de keizer nu op de knieën krijgen en hem concessies afdwingen, want:

„from the moment when a number of Europeans and Americans were permitted to become servants of China, and *to collect for her a principal part of her revenues under an arrangement conceived and proposed by foreign governments, from that moment her Manchu rulers might consider themselves taken under foreign guardianship.*" (11. pag. 551) †)

De historicus verbaast zich er over, dat de staatslieden te Peking dit niet schenen in te zien.

„If the Peking statesmen themselves did not understand something *of the incalculable advantages thus conferred on them, they must have been temporarily visited by a sudden lapse of habitual astuteness.* °)

Nl. dat nu door de grote financiële belangen voor de China handeldrijvende Europeanen, in de eerste plaats: de Engelsen, hun belang meebracht de wettige chinese regering, reeds geheel verzwakt door de Taipings, in hun eigen macht te krijgen en de nationale beweging van de Taipings, die sterk aan de winnende hand was, derhalve te vernietigen.

---

*) „In die tijd waren de sympathieën van de Anglo-Saksers vóór de opstandelingen. De gouverneur van Hongkong, die juist Nanking bezocht had, was teruggekomen met aantrekkelijke berichten van de vriendschappelijke bejegening door de Taipings ..... Maar Engeland (en Amerika) dankten aan de troebelen twee resultaten, waarvan er een van onberekenbaar voordeel bleek te zijn..... voor elke natie, die met China handel dreef. Het voornaamste gevolg van de crisis was de organisatie van een dienst van in- en uitvoerrechten onder buitenlands toezicht".

†) „van het ogenblik af dat een aantal Europeanen en Amerikanen vergund werd ambtenaren te worden van China, en voor China een voornaam deel van zijn inkomsten te innen onder een stelsel, opgezet en voorgesteld door buitenlandse regeringen, — van dat ogenblik af konden zijn Mantsjoe-heersers zich beschouwen als onder buitenlandse voogdij te staan."

°) „Als de pekingse staatslieden zelf niets begrepen van de onberekenbare voordelen, hun geschonken, moeten zij bezocht zijn geweest door een plotseling verlies van hun gewone sluwheid."

„The knell of the Taiping cause may truly be said to have sounded in 1854". §)

Er is reden tot waardering van de eerlijke geschiedschrijving, niet echter van deze sluwe politiek.

Deze staatkunde maakte een meesterlijk, geen nobel gebruik van de tegenspoed van de regering.

„To add to these misfortunes, *and even when they were at their height,* ..... a combined British and French expedition was sent to operate in the north. The emperor fled, Peking was surrendered and terms of peace were dictated". (11. p. 552) *)

Nu volgde het politiek gekuip. Het was dudelijk, dat de vreemdelingen (nl. de Engelsen in de eerste plaats) nu aan de zijde van de onderworpen keizer moesten staan en de nationale beweging moesten neerslaan, ondanks de plechtige belofte van neutraliteit, afgelegd door Sir George Bonham ns. Engeland (zie hiervoor).

„The treaty having once been made with the imperial government, it was their (i.e. the foreign powers') *interest to uphold its authority* (nl. v. d. keizerlijke regering) *and to see a speedy end to the forces of anarchy and disorder* (lees: de Taipings) ..... *Great Britain and France proceeded to lend the Chinese* (de regering nl.) *active assistance".* (11. pag. 552) †)

Aan al dit geintrigeer te Sjanghai kan de lof van geslepenheid niet onthouden worden, maar roemvol was het geenszins.

Majoor (later generaal) Gordon trok tegen de nationalisten op en *„by degrees the Taiping rebellion was crushed".* (11. pag. 552) °)

Het materieel eigenbelang had gezegevierd; de plechtige belofte van Her British Majesty's Government, te Nanking afgelegd, was verbroken toen dit eigenbelang dit eiste.

De historische juistheid van mijn summiere mededeling in de geincrimineerde passage sub b en c. is hiermee wel aangetoond.

I. d. Deze opleving van de dynastie ging gepaard met een plundering van China door de vreemdelingen (bl. 29).

---

§) „De doodsklok van de Taiping-zaak, zo mag waarlijk gezegd worden, heeft in 1854 geluid."

*) „Om deze tegenspoeden te vermeerderen, en zelfs toen zij hun toppunt bereikt hadden,..... werd een gecombineerde engelse en franse expeditie uitgezonden om in het noorden te opereren. De keizer vluchtte, Peking werd overgegeven en de vredesvoorwaarden werden opgelegd."

†) „Toen eenmaal het verdrag met de keizerlijke regering gesloten was, was het hun belang (nl. van de buitenlandse mogendheden) om haar gezag op te houden en te zorgen voor een spoedige beëindiging van de krachten van anarchie en onrust..... Groot Britanje en Frankrijk gingen nu de Chinezen daadwerkelijk hulp verlenen".

°) „geleidelijk werd de Taiping-rebellie vermorzeld."

Ik zal moeten aantonen, dat na de Taiping-beweging de vreemdelingen (=diverse mogendheden) hun buit uit China binnensleepten.

Nu hèb ik in mijn boek dat aangetoond in een opsomming van die plunderingen.

a. Japan maakte zich meester van Korea.
b. Rusland maakte zich meester van de provincie Koeldja, en brandschatte China voor 5 millioen roebels.
c. Frankrijk maakte zich meester van chinese gebieden in Indo-China.
d. Engeland maakte zich meester van het chinese gebied Birma.

De uiteenzetting zelf lijkt mij reeds het bewijs, dat de plundering heeft plaats gehad. Men heeft slechts een kaart van Azië voor zich te nemen om te ervaren hoeveel ledematen van het chinese staatslichaam aldus werden afgesneden. Maar er is geen bezwaar tegen om het O.M. ook te dezen aanzien bronnen voor te leggen. Te minder bezwaar aangezien ik lang niet uitvoerig geweest ben in mijn schildering, hoe China geplukt werd.

Om te beginnen geldt het misdrijf, dat door mij gepleegd zou zijn, enkel „de *europese* bevolkingsgroep van Ned.-Indië". De plundering van China *door Japan* kan er dus buiten blijven.

PROF. K. S. LATOURETTE, een der eerste autoriteiten op het gebied van de Geschiedenis van Oost-Azië, deze periode beschrijvende, gebruikt de volgende termen (5. pag. 53 en 537):

„Treaties had been *extracted by force*. The French *found an occasion* for joining in the conflict ..... The British and French *took* Canton ....., *threatened Peking into submission* ..... The Taku-forts were captured and *to save the capital the Chinese government granted* the desired treaties ..... The Russian and American representatives, although their governments had not joined in the war, *were on hand to profit* by the French and British successes and also obtained treaties ..... *Indemnities* ..... *In retaliation* ..... *set fire to the summerpalace* ..... The Chinese were now *constrained to sign conventions* ..... *Additional indemnity.* — ..... The British were ceded Kowloon ..... The Russians, *still fishing in troubled waters,* obtained the territory south of the Amur and east of the Usuri ..... The traties *weakened Chinese sovereignty and threatened the existence* of the State." *)

*) „Verdragen werd afgewongen door geweld. De Fransen vonden een gelegenheid om zich in de strijd te mengen ..... De Britten en de Fransen namen Canton ..... dwongen Peking door bedreiging tot onderwerping ..... De Takoe-forten werden veroverd en om de hoofdstad te redden gaf de chinese regering t.a.v. de gewenste verdragen toe ..... De russische en amerikaanse vertegenwoordigers, — hoewel hun regeringen niet bij de oorlog gemoeid waren, — waren present om te profiteren van het franse en britse succes en verkregen ook verdragen ..... Schadevergoedingen ..... Uit weerwraak ..... staken (zij) het zomerpaleis in brand..... De Chinezen werden nu gedwongen overeenkomsten te tekenen..... Nieuwe schadevergoedingen — Aan de Britten werd Kowloen afgestaan ..... De Russen, nog steeds vissend in troebel water, kregen het grondgebied, zuidelijk van de Amoer en oostelijk van de Oesoeri..... De verdragen verzwakten de chinese soevereiniteit en bedreigden het bestaan van de staat".

ZISCHKA, modern schrijver die bezig is met zijn doorwrochte studies zich een wereldnaam te vestigen, zegt (14. p. 182):

„In 1842" roept Okakura uit, importeert een Christelijk land met geweld van kanonnen het opium in China. In 1860 overweldigen de verbonden Fransche en Engelsche legers Peking onder een onbeteekenend voorwendsel, *en roofden het zomerpaleis leeg,* welks schatten thans de trots der Europeesche musea uitmaken, terwijl de Russen langs de oevers van de Amur en de Ili voortdurend *invallen deden op het wettig grondgebied van het Hemelsche Rijk.*"

De historische juistheid van wat ik schreef staat ook uit deze aanhalingen, die met vele vermeerderd kunnen worden, wel vast. Het is de iedere ontwikkelde leek bekende geschiedenis. Ik heb dan ook telkens het gevoel uilen naar Athene te zenden met dit rappel aan Clio Uw Raad voor te leggen.

I. e. Frankrijk ging zo ver, dat rijst tot contrabande (smokkelwaar) werd verklaard. De lelijke bedoeling hiervan was maar al te duidelijk. Men wilde het geblokkeerde Taiwan uithongeren. (bl. 30).

Wat de historische juistheid betreft, kan ik kort zijn.

THE HISTORIANS' HISTORY OF THE WORLD (11. p. 556) schrijft: „By way of bringing pressure on the Chinese Government, *the French at this time declared rice contraband of war, in order to* (= ten einde, met de bedoeling) *stop the supplies* (= levensmiddelen) *going forward to the capital by sea.* Even this, though raising an interesting point in international law, had no practical effect". *) Dit is wel voldoende, aangezien het precies mijn lezing weergeeft.

Bij het onderzoek te Bandoeng heb ik gemerkt, dat eigenlijk het woord „lelijke" aanstoot gaf. Duidelijk is mij dit niet. Het adjectief verandert an de zin niets. Integendeel, de zin: „De bedoeling hiervan was maar al te duidelijk" is scherper in de aanname van zijn vanzelfsprekendheid. „Man merkt die Absicht und wird verstimmt", zegt Schiller in Wallenstein, en niet: „Man merkt die hässliche Absicht etc." Een kwestie van stijl, ten slotte.

Dat de bedoeling lelijk wàs, bewijst de mededeling van de engelse historicus dat deze aangelegenheid volkerechtelijk eigenlijk niet door de beugel kon en dus aanleiding gaf tot een kwestie (raising a point in international law).

I. f. Maar intussen moest China voor de bescherming van zijn grote vrienden geducht betalen. De nieuwe plundering van het arme land zette snel in. (bl. 33).

*) „Ten einde druk uit te oefenen op de chinese regering, verklaarden de Fransen op dat ogenblik rijst tot contrabande met de bedoeling te beletten dat de levensmiddelen over zee de hoofdstad zouden bereiken. Zelfs dit, hoewel er een belangwekkende volkenrechtelijke kwestie door ontstond, had geen practische uitwerking."

De plunderingen waren die door mij aangegeven :

1e. Rusland nam Port Arthur en eigenlijk heel Mantsjoerije ; bovendien een settlement in Hankow.
2e. Frankrijk nam Annam, eiste mijn- en spoorwegrechten in Kiangsi en Joennan, bovendien een settlement in Hankow.
3e. Duitschland nam Kiaotsjao, en eiste mijnrechten.
4e. Engeland nam Birma voor goed en nam Wei-hai-wei.
5e. Rusland bedreigde China met oorlog.
6e. Italië eiste industrie- en mijnrechten in San Moen.
7e. De V.S. eisten vrije handel.
8e. Japan eiste spoorweg- en mijnrechten in Foekiën.

Hieronder mogen enkele citaten de historische juistheid van mijn lezing bewijzen.

„The signature of this treaty (= vredesverdrag tussen Japan — China v. Sjimonoseki, 17 April 1895) *brought the European Powers on the scene* ....
„For the time ..... *Russia, France and Germany could pose as her* (= China's) *friends*".
„Ample evidence was indeed soon forthcoming *that Russia and France had not been quite disinterested, for each began to claim a reward* as evidence of the imperial gratitude. *Russia obtained* the right to carry the Siberian railway ..... accross Chinese territory ..... thus *giving a grasp on northern Mantsjuria*".
„*France obtained a rectification of frontier* in the Mekong-valley, and certain *railway and mining rights* in Kiangsi and Junnan.
„Both powers *obtained concession of land* at Hankow.
„Russia was given *the right in certain contingencies to Port Arthur.*
„*Considerable modifications in favour of Great Britain* were made in the Burma boundary. The *net result* is that from the gulf of Tonking westwards the French Annamese possessions are coterminous with the southern frontier of China, and the British Burmese possessions are coterminous with the southwestern frontier". (Prof. COLENBRANDER zegt vierkant in zijn leerboek Koloniale Geschiedenis No. 1. I. pag. 367: dat Engeland en Frankrijk Siam „beroofd" hebben).
„While Russia and France *were profiting by what they were pleased to call the generosity of China,* Germany ..... proceded *to help herself by seizing the bay of Kiaochow.* The act was done *ostensibly* in order to compel satisfaction for the murder of the German Missionaries, but it soon was foud out that she was *determined to hold the place in any event*".
In March the Russian Government *peremptorily demanded* a lease of Port Arthur and the adjoining anchorage of Talienwan, *a demand which China could not resist without foreign support*".
„*As a counterpoise* Great Britain *obtained al lease* of Weihaiwei.
„*After much hesitation* the Chinese Government had at last resolved to permit the construction of railways with foreign capital. *A keen competition* thereupon *ensued between syndicates of different nationalities.*

„Germany *(obtained)* preferential railway and mining rights in the provincie of Shantung".
„France *obtained* a similar recognition for the southern provinces of Kwangsi and Yunnan.
„Russia *indicated clearly* that she considered Manchuria as her particular field of exploitation".
„Great Britain *fell in with the general movement* towards what became known as the „spheres of influence" policy, and *claimed* the Yangtse-valley as her particular sphere.
„The province of Fukhien was *earmarked* as the Japanese sphere".
„Italy *stepped in* for a lease of a coaling station at Sanmoen, together with railway and mining rights.
„The United States government initiated the „open door" policy."
„*Taking advantage of the position* ..... *minor* concessions were also made te Great Britain".
„The *masterful* (= dwingerige, despotische) *methods* of Russia and Germany ....." *)

---

*) „De ondertekening van dit verdrag bracht de europese mogendheden op het toneel ...,... Voorlopig konden Rusland, Frankrijk en Duitschland als zijn (China's) vrienden poseren Duidelijk bewijs kwam inderdaad spoedig dat Rusland en Frankrijk niet geheel belangeloos waren geweest, want elk begon een beloning te eisen als bewijs van de keizerlijke dankbaarheid: Rusland kreeg het recht de siberische spoorweg door te trekken ..... over chinees grondgebied ..... aldus noord-Mantsjoerije in zijn greep krijgende. Frankrijk kreeg een verbetering van de grens in de Mekongvallei, en zekere spoorweg- en mijnbouwrechten in Kiangsi en Junnan. — Beide mogendheden kregen land-concessies te Hankow. — Aan Rusland werd het recht op Port Arthur gegeven in bepaalde omstandigheden. — Belangrijke wijzigingen ten gunste van Groot Britanje werden gemaakt in de burmeense grenzen. Het netto-resultaat is dat van de golf van Tonking westwaarts de franse bezittingen in Annam dezelfde grenzen hebben als Zuid-China, en de britse bezittingen in Burma dezelfde grenzen als Zuidwest-China.
„Terwijl Rusland en Frankrijk profiteerden van wat zij wel de edelmoedigheid van China wensten te noemen, ging Duitsland er toe over zich zelf te helpen door zich van de baai van Kiaochow meester te maken. De daad werd zogenaamd gedaan om voldoening af te dwingen voor de moord op de duitse zendelingen, maar spoedig werd ontdekt, dat Duitsland vastbesloten was de plaats in elk geval te houden.
„In Maart eiste de russische regering dwingend de pacht van Port-Arthur en de naburige ankerplaats van Talienwan, een eis waartegen China zich zonder buitenlandse hulp niet kon verzetten. Als tegenwicht kreeg Groot-Britanje de pacht van Weihaiwei. Na veel aarzeling had de chinese regering eindelijk besloten de bouw van spoorwegen met buitenlands kapitaal toe te staan. Daarop begon een scherpe concurrentie tussen syndicaten van verschillende nationaliteiten. Duitsland (verkreeg) voorkeur-rechten t.a.v. spoorweg- en mijnbouw in de provincie Shantoeng. Frankrijk verkreeg een gelijksoortige erkenning voor de zuidelijke provincies van Kangsi en Junnan. Rusland gaf duidelijk te kennen dat het Mantsjoerije als zijn privé terrein van exploitatie beschouwde. Groot-Britanje deed mee aan de algemene actie t.o.v. wat bekend geworden is als de politiek van de „invloedssferen" en eiste de Yangtse-vallei op als zijn privésfeer. De provincie Foekhien werd uitgepikt als de japanse sfeer. Italië presenteerde zich voor de pacht van een koolstation te Sanmoen, tegelijk met spoorweg- en mijnrechten. De regering van de Verenigde Staten begonnen de opendeur-politiek. Gebruikmakende van de toestand ..... werden kleine concessies ook aan Groot-Britanje gegund. De despotische methoden van Rusland en Duitsland ....."

ZISCHKA tekent de plundering veel scherper dan ik deed. Hij schrijft (14. p. 186): „Japan heeft de overwinning behaald, doch is zelf ook uitgeput. Voor deze *„chantage"* moet het noodgedwongen wijken..... Hetgeen trouwens de Europeanen geenszins belet, de *beloning voor hun tussenkomst op te strijken"*.

Op p. 188 : „Engeland neemt geen deel aan de *„chantage der blanken"* na de vrede van Sjimonoseki".

En op pag. 190: *„Al hebben de Russen Mantsjoerije gestolen ....., „de blanke intriganten"* zijn alweer druk bezig Japan de vruchten van zijn overwinning te *ontroven."*

Dit lijkt wel voldoende om aan te tonen hoe geducht China voor de „bescherming" van zijn grote vrienden moest betalen.

I. g. China was opengewrongen. Het had volop gelegenheid te betreuren, dat het zijn vertrouwen in de grote mogendheden had gesteld. (bl. 34).

Dit is een mening, waartoe de historicus, wel gerechtigd is. Ik sta in die mening niet alleen.

ZISCHKA deelt die mening. Hij schrijft (14. pag. 186): *„Dit optreden* (van de mogendheden) *zien de Chinezen met even lede ogen aan* als de Japanners".

Het vertrouwen van China is zo volkomen geschokt, dat de buitverdeling door de mogendheden *„bijna leidt tot een verbroedering tussen beide landen,* terwijl de slagvelden nog dampen van hun bloed".

THE HISTORIANS' HISTORY (11. p. 564) schrijft het zelfde:
„There can indeed be little doubt that the Powers *had entirely underrated the reactionary forces gradually mustering for a final struggle against the aggressive spirit of western civilisation.* *)

De haat jegens de westerlingen, culminerend in de Boxer-Revolutie — velen van ons hebben hem nog medegemaakt, — is de droeve uitkomst geweest van dat zo diep geschokte vertrouwen.

„The Boxers openly displayed on their banners the device: *„Exterminate the foreigners and save the dynasty".* †)

Wij weten dat ook de chinese regering één lijn trok met de Boxers. (11. p. 567).

Waar deze geschiedenis nog de geschiedenis is van de nu levende generatie, kan ook het O. M. de persoonlijke herinnering daaraan bewaard hebben. Ik begon eigenlijk reeds in die jaren (1900 — 1901) mijn journalistieke loopbaan. Ik heb de Chinese Furie niet vergeten.

---

*) „Er kan inderdaad weinig twijfel aan zijn, dat de mogendheden de reactionaire krachten volkomen onderschat hebben, die zich samentrokken voor een laatste worsteling met de agressieve geest van de westerse civilisatie."

†) „De Boxers vertoonden openlijk op hun banieren de leus: „Roei de vreemdelingen uit en red de dynastie".

I. h. · Deze wraak was bitter. De Europeanen hebben als barbaren en Vandalen huisgehouden, kostbare kunstschatten moedwillig en nodeloos vernield of geroofd. (bl. 37).

Het lijkt nauwelijks nodig hiervoor bewijsplaatsen aan te voeren. Nog moet ons de storm van verontwaardiging in de gehele beschaafde wereld in de oren klinken over de moedwillige vernieling van Peking door de internationale legers.

De historicus vat de critiek aldus samen (HISTORIANS' HISTORY OF THE WORLD, (11. p. 570):

„*The ruin,* wrought in Peking during the two months' fighting *was apalling* (= verbijsterend). *The wealthiest part* of the Chinese city had been *laid in ashes. The retribution* (= vergelding, wraak) *which* overtook Peking after its capture *by the international forces was terrible.* — At the end of September Field-Marshal Count von *Waldersee* with a German expeditionary force of over 20.000 men, arrived to assume *the supreme command, conferred upon him with the more or less willing assent of the other powers.* As a matter of fact, his authority was never practically recognised by either the French or the American commanders and was only effectively exercised *over the British and the small Italian and Austrian contingents. A large portion of the Japanese troops was shipped back to Japan* soon after the relief of the legations.

The removal by the Germans of the ancient astronomical instruments from Peking was condemned even in the German press as an act of *unjustifiable vandalism* (p. 571).

„Japan's troops acted a fine part in the expedition for the relief of Pekng. Fighting side by side with European and American soldiers, the Japanese acquitted themselves in such a manner *as to establish a high military reputation.* (p. 657) *)

Dit wat de historische juistheid betreft van mijn samenvatting in drie regels.

---

*) „De vernieling, in Peking veroorzaakt tijdens de twee maanden van strijd, was verbijsterend. Het rijkste deel van de chinese stad was in de as gelegd. De weerwraak, welke Peking trof na de verovering door de internationale troepen, was vreeslijk. Op het eind van September kwam veldmaarschalk graaf von Waldersee met een duitse expeditionaire macht van meer dan 20.000 man, en nam het opperbevel op zich, hem gegeven met de meer of minder welwillende instemming van de andere mogendheden. In waarheid werd zijn gezag nooit in feite erkend door de franse en amerikaanse bevelhebbers en het werd enkel daadwerkelijk uitgeoefed over de engelse de kleine italiaanse en oostenrijkse contingenten. Een groot deel van de japanse troepen was kort na het ontzet van de legaties naar Japan teruggezonden. — De ontvreemding door de Duitsers van de oude astronomische instrumenten uit Peking werd zelfs in de duitse pers veroordeeld als een daad van niet te rechtvaardigen vandalisme. — Japan's troepen hadden een mooi aandeel in de expeditie tot ontzet van Peking. Zijde aan zijde strijdende met de europese en amerikaanse soldaten, kweten zij zich op zulk een wijze van hun taak dat zij voor zich een hoge militaire reputatie vestigden.

Bij het verhoor, mij te Bandoeng afgenomen, bleek er bezwaar te zijn tegen de aanduiding „de Europeanen". Toch waren het inderdaad de europese contingenten die zich aan plundering en vernieling overgaven.

THE HISTORIANS' HISTORY (18. p. 657) schrijft :
„*The strict discipline displayed by the Japanese* troops in the fight against the Boxers *elicited universal admiration* from foreign observers. Not only did they prove themselves gallant, but *few of them were found guilty of participation in the pillage and massacre* which unfortunately followed in the wake of the rout of the Boxers". *)

SIR CHARLES ELIOTT, (21. pag. 950) schrijft :
„*The conduct* and results of this expedition (nl. van de Japanners naar Peking in 1900) were *most gratifying to the Japanese,* their troops ..... were inferior to none in efficiency and discipline and *their behaviour was good, better in fact than the behaviour of some of the European troops.*" †)

Daarop deelde de Officier van Justitie mij mede, dat ik dan de Duitsers had moeten beschuldigen, en niet de Europeanen. Maar 1e waren het werkelijk de europese contingenten, zij het onder duits commando, en niet alléén de Duitsers, die zich schuldig gemaakt hadden, en 2e kan het toch volgens art. 156 Strw. weinig verandering hebben gegeven in de aard van het misdrijf als enkel één europees contingent in staat van beschuldiging ware gesteld, in stede van meerdere.

I. i. Nu moeten we daarnaast bedenken, dat deze inmengingen van buiten ook iets goeds betekenden. Zij ontketenden in het nieuwe China een zo algemeen volksvoelen jegens de vreemdelingen, dat in die afkeer en weerzin de meest uiteenlopende delen van het grote volk het beginsel van hun eenheid vonden. (bl. 40).

Ook bij deze passage gaat het om een mening, en niet om feiten. Maar een mening als conclusie uit feiten. Deze mening deelt ongetwijfeld elke onbevangen historicus.

Tot op zekere hoogte werd overigens reeds klaarheid geschaft hiervoor. De strijd tussen volk en dynastie eindigde. Er kwam een nationale eenheid tussen hof en volk in de Bokseropstand, scherp geaccentueerd in de gevaarlijke leuze „Exterminate the foreigners and save the dynasty" (HIST. HISTORY 11. p. 567).

---

*) „De stipte discipline, door de japanse troepen in de strijd tegen de Boxers aan de dag gelegd, verwierf algemene bewondering van buitenlandse waarnemers. Niet alleen betoonden zij zich dapper, maar weinigen van hen werden schuldig bevonden aan deelname aan de plundering en uitmoording, welke ongelukkigerwijze volgden op de nederlaag van de Boxers".

†) „De leiding en de uitkomst van deze expeditie waren zeer verheffend voor de Japanners ; hun troepen stonden bij niemand ten achter wat efficientie en discipline betreft en hun gedrag was goed, zelfs beter dan het gedrag van sommige van de europese troepen."

Helderder onder woorden gebracht vind ik mijn mening terug in het volgende:

De bekwame redacteur van het algemeen bekende tijdschrift *„The International Review of Missions"*, REVEREND W. PATON, heeft in een artikel over de *Geschiedenis van de Missies* ook de nieuwere tijd in China behandeld. Hij schrijft (No. 33. p. 599):

„Public feeling against foreigners was accentuated by the territorial aggression of the French, German, British and Japanese. There were antiforeign outbreaks at different times but the great upheaval came in 1899—1900 when in what was known as the Boxer uprising 135 missionaries, 52 children and probably 16.000 Chinese Christians perished ..... The Boxer rising was put down *and out of the agony of these years was born the new China*..... The reforms of 1901—04 contained within themselves *a complete reversal of the traditional policy of China* ..... The Manchu Dynasty was overthrown ..... by Sun Yat Sen..... and his book „The Three Principles" became the gospel of *Chinese nationalism*". *)

I. j. Zo heftig was de haat tegen de christenen dat telken jare daarna het efoemifeest in Januari te Nagasaki gehouden werd, waarbij de beeltenissen van de Heilige Maagd en Christus moesten worden vertrapt als bewijs van afkeer voor deze „bedorven leer". Ook veelmalig hebben de hollandse zee- en handels-vaarders aan deze feesten meegedaan om in de gunst van het gezag te komen. (bl. 90).

Ik zal hierin de feiten ontleden:

1e. het Kruisvertrappen (efoemi) als verplichte *ceremonie* gericht tegen „de bedorven leer" (het christendom).

2e. het daarbij gehouden volks*feest*, in begin Januari waarop ook de Nederlanders moesten verschijnen. Deze feesten zijn van 1557 tot 1857 gehouden, precies 3 eeuwen lang.

3e. De Nederlanders deden aan de feesten mee om in de gunst van het gezag te komen.

Ad. 1e. SIR CHARLES ELIOTT (21. p. 939) schrijft:
„The practice of Efumi, that is, trampling on pictures of Christ or the Virgin and Child was *enforced* in the first month of the year". *)

---

*) „Het volksgevoelen tegen de vreemdelingen werd versterkt door de gebiedsroof door Fransen, Duitsers, Engelsen en Japanners. Er waren anti-vreemdeling-uitbarstingen op verschillende tijden, maar de grote eruptie kwam in 1899 — 1900 toen in wat als de Boxers-opstand bekend is 135 zendelingen, 52 kinderen en waarschijnlijk 16.000 chinese christenen omkwamen ..... De Boxers-opstand werd neergeslagen en uit de gruwelijkheid van deze jaren werd het nieuwe China geboren ..... De hervormingen van 1901—1904 hielden een volkomen ommekeer van de traditionele politiek van China in ..... De Mantsjoe-dynastie werd verdreven..... door Soen Yat-Sen..... en zijn boek „de Drie Beginselen" werd het evangelie van het chinese nationalisme."

*) „De ceremonie van Efoemi, dat is het vertrappen van de beeltenissen van Christus of de Heilige Maagd en het Kind, werd voorgeschreven in de eerste maand van het jaar."

VAN KOL (34. p. 5) schrijft :

„Weldra werden de japanse Christenen aan de proef (de ceremonie) van het „efoemi", d.i. het vertrappen van het Kruis, onderworpen". (p. 7) : „Reeds vóór de aankomst der Hollanders had, — in 1557 — de christenvervolging een aanvang genomen, waarbij den Japanners de keuze werd gelaten: het Kruis te vertrappen dan wel den dood te ondergaan".

Ook ZISCHKA, KAEMPFER, Dr. J. FEENSTRA-KUIPER, VON SIEBOLD en andere schrijvers over Japan laten geen twijfel aan het bestaan van de efoemi-ceremonie.

Kamer No. 28 van het Keizerlijk Museum te Ueno (Tokyo) geeft het allerlaatste onomstotelijke bewijs. Ik ken die kamer uit eigen aanschouwing. Hij bevat

„verscheidene kasten, gevuld met overblijfselen van de vroegere martelaren, en met japansche amuletten, die den invloed van de „gedepraveerde secte" moesten bestrijden ..... ook de langwerpige metalen klokken, met in relief het beeld van Christus voor Pilatus, die zij, welke verdacht werden Christenen te zijn, onder den voet moesten loopen. *Deze „fumi zijn geheel afgesleten.*" (34. p. 38).

Hierboven vernemen wij de aanduiding „gedepraveerde secte". ELIOTT spreekt van „the wicked (boosaardige verdorven,) sect". (21. p. 939). Ik zelf ben milder als ik spreek van „de bedorven leer".

Ad. 2. Dat de Hollanders op de feesten moesten verschijnen staat historisch vast. Dat zij aan de ceremonie van het vertrappen van het Kruis op die feesten onderworpen waren, staat niet vast.

Objectieve geschiedschrijving verbood hier apodictische berichtgeving. Ik zou mij hebben kunnen beroepen op ZISCHKA, de O. I. C. zelf, JEZUITENSCHRIJVERS e.a., om het voor te stellen alsof de Hollanders er zich w e l aan onderwierpen. Maar ik ben geen vijand van het christendom, evenmin van de christenen en evenmin van de Hollanders, en mis dus het voordeel van de bevooroordeeldheid. *Derhalve heb ik het punt in kwestie in mijn boek niet aangeroerd.*

ELIOTT, die alle recht van spreken heeft, schrijft (21. p. 939) :

„*All the inhabitants* (van Nagasaki, waarvan Deshima de kunstmatige eiland-wijk was, toegewezen aan de Nederlanders) even children, were *required* to perform this ceremony to show that they did not belong to what was called the „wicked sect". *)

Evenzo schrijft KAEMPER uit eigen aanschouwing en ervaring over deze verfoeilijke „plechtigheid", die geleid werd door de Inquisiteur, dat

---

*) „Alle bewoners, zelfs kinderen, werden gedwongen aan deze ceremonie deel te nemen om te tonen, dat zij niet behoorden tot wat de „verdorven secte" werd genoemd."

„straat voor straat *alle bewoners,* huis na huis, hun voet op het Christusbeeld moesten plaatsen om van hun afkeer van het Christendom te getuigen." (34. p. 5).

ZISCHKA (14. p. 22) stelt positief dat de Hollanders het Kruisbeeld vertrapten.

Vooral historieschrijvers onder de JEZUITEN hebben de Hollanders ook hiervan vinnige verwijten gemaakt. (34. p. 5).

In 1652 stelden DE AUTORITEITEN TE BATAVIA aan de bewindhebbers van de O. I. C. de vraag :

„of het niet wenslijk ware de kerker te Decima te verlaten „om te redden de nationale eer".

In mijn schildering heb ik voorbedachtelijk vermeden te spreken van „alle bewoners, straat na straat, huis na huis, zelfs kinderen" die aan de „plechtige ceremonie" moesten deelnemen. Daardoor toch zou vaststaan, althans de indruk gevestigd zijn, dat de Hollanders geen uitzondering hadden kunnen maken. Voorbedachtelijk heb ik slechts vermeld, hetgeen vast staat, dat zij op de feesten, rondom de ceremonie zelf, verschenen.

Ik had daartoe als historicus vooral historische redenen.

ELIOTT toch schrijft (21. p. 939): „The assertion (verzekering) that *the Dutch* complied with (zich onderwierpen aan) this regulation, *though often made,* seems not to be proved". *)

Het is zeer voorzichtig gezegd: „seems not to be proved", in stede van „is not proved".

KAEMPER uit zijn verontwaardiging tegen de Japanners als gevolg van een eigen ervaring gedurende 3 jaren (1690—1691—1692) als toeschouwer en feestganger, daargelaten of hij persoonlijk actief deelnemer aan de weerzinwekkende plechtigheid zelf is geweest, want hij zegt dit laatste niet.

De geschiedenis leert dat de Portugezen er enkele malen wel aan onderworpen zijn geweest, voordat de Hollanders in Japan waren, en dat er enkele malen daardoor botsingen ontstonden, die met de terdoodbrenging van weigerachtig blijvende martelaren eindigden.

Dr. FEENSTRA-KUIPER zegt in zijn knap werk over Japan, dat het Kruis-vertrappen voor de *nederlandse* compagnies-dienaren niet gold, althans in de 18e. eeuw niet.

Mijn voorstelling in een paar regels dekt derhalve niet alleen de historische feiten, maar heeft zich bovendien op het standpunt gesteld, dat wat nog niet historisch als vaststaand kan worden aangenomen, ook niet als zodanig moet worden voorgesteld. Het wil mij voorkomen, dat dit in mijn voordeel pleit, en van tendenz niet alleen geen sprake is, maar zelfs al wat zwemen kan naar tendenz door mij is vermeden.

---

*) „De verzekering dat de Hollanders zich aan dit voorschrift onderwierpen, hoewel vaak gegeven, schijnt niet bewezen te zijn".

Ad. 3. Dat in het algemeen de onderwerping van de Nederlanders, de enige Westerlingen die op Japan mochten handeldrijven, aan onaangename en zelfs vernederende behandeling door winstoverweging werd bestuurd om aldus in de gunst van het gezag te komen en te blijven, staat natuurlijk algeheel vast.

ELIOTT zegt (21. p. 939) „in order to ingratiate themselves with the authorities". *)

ZISCHKA (14. p. 22) : „Noch de Hollanders, noch de Chineezen hebben bij Japan andere dan handelsbelangen. De Hollandsche kooplieden, die er zaken willen doen, worden gedwongen het kruisbeeld te vertrappen".

VAN KOL (34. p. 5) schrijft: „Hollandsche kanonnen onder Koekebakker deden (bij de vernietiging van de Christenen te Shimabara) gedurende 15 dagen dienst". Het was het schip „De Rijp".

ANTONIUS VAN DIEMEN schreef aan de bewindhebbers *(Generale missieve van 26 Juni 1641)* (34. p. 12) dat de Hollanders in Japan „enkel en alleen kwamen om handel te drijven".

„In 1652 stelde, zoals gezien, de regering te Batavia de bewindhebbers van de O. I. C. voor, de handel op Japan op te geven „om te redden de nationale eer", „doch deze laatsten hadden de winsten maar al te lief, en — men bleef". (34. p. 12)

LUCARDIE noemt de Nederlandsche positie in Japan „niet altijd even eervol" en verwijst naar Mr. VAN KLEFFENS, die in zijn algemeen bekende gedegen studie *„De internationaal-rechtelijke betrekkingen tussen Nederland en Japan"* nog rechtstreekser schrijft : „Onze (d.i. de nederlandse) staat onderwierp zich *terwille van handelsvoordeelen* aan kwellend gereglementeer van onze gastheeren" (N.l. de Japanners) (37. p. 9).

Bij het volgende punt van de tenlasteleging zal ik, tezamen voor wat dit punt betreft, de psychologische misvatting van het O. M. aanvoeren, dat door de tamme voorstelling in mijn boek gevoelens van weerzin de Nederlanders zouden kunnen treffen.

I. k. Op dit eilandje (Deshima) en onder dikwijls ondragelijke en vernederende voorschriften, hebben de Hollanders het twee eeuwen uitgehouden om wille van de winstgevende handel. Elk jaar moest een hollands gezantschap naar Yedo trekken om geschenken te brengen aan de sjogoen en het hof. Daar moesten de Hollanders zich een vernederende behandeling laten welgevallen, moesten dansen en springen, doen alsof zij dronken waren en andere zotternijen uithalen ter bespotting van zich zelf en de Europeanen (bl. 91).

Dit alles is historisch onaantastbaar en zelfs is deze schildering zeer zacht.

---

*) „ten einde bij de overheid in het gevlei te komen".

KAEMPFER (ambtenaar van de O. I. C., 2 maal naar Japan gezonden om een beschrijving van land en volk samen te stellen, welke door de O. I. C. zelfs is uitgegeven, later in frans, engels en nederlands werd vertaald, hij schreef duits) geeft de volgende beschrijving van diverse vernederende behandelingen (aanhalingen van ELIOTT) (21. p. 940):

„Within these narrow limits (op Deshima) and under *almost untolerable conditions,* the Dutch factory existed for more than two centuries. Communications with the shore and even domestic life on the island were subject *to rigorous police surveillance* and ..... *the existence of the Dutch merchants was always humiliating.* Their only outing was an annual mission to Yedo to offer presents to the Shogun and his court. (Kaempfer zelf maakte hiervan deel uit). „We have a picture of one of these missions and of the life at Deshima from the pen of Kaempfer, a Westphalian who entered the service of the Dutch East India Company and arriving in Japan in 1690 spent two years there. According to hia account the mission was on the whole well treated though *subjected to disagreeable espionage,* and he gives a strange description of *how they appeared before the shogun and were obliged to dance, jump, pretend to be drunk, and perform other antics, supposed to be illustrative of European life".*

VAN KOL (34. p. 18) schrijft:
„moest de vertegenwoordiger der O. I. C. eerbiedige referentiën maken en zijn gelaat op den bodem drukken om den Potentaat niet te aanschouwen".

(Dit is overigens een begroetingswijze t.o.v. een vorst, geldend in heel Oost-Azië, een uitvloeisel van godsdienstige begrippen t.o.v. de godspositie van de vorst en, beschouwd als in het licht van het 's Lands wijs, 's lands eer, geen bepaalde vernedering).

Het nederlandse gevolg van het factorijhoofd :
„moest zich uitsloven om dat levenslustig volkje" (nl. hofdames en andere leden van de hofhouding) te vermaken. *Loopen, springen, dansen, dronkemannetje spelen, teekenen, gebroken Japansch spreken, Hollandsch lezen, minneliederen zingen, boos kijken, enz.* stonden ten tijde van Kaempfer op het program."

---

*) „Binnen deze enge grenzen en onder bijna ondragelijke voorwaarden, bestond de hollandse factorij gedurende meer dan twee eeuwen. Verbindingen met de wal en zelfs het particuliere leven op het eiland waren onderworpen aan rigoureus politie-toezicht en ..... het leven van de hollandse kooplieden was altijd vernederend. Hun enige uitgang was een jaarlijkse zending naar Yedo om aan de sjogoen en zijn hof geschenken aan te bieden. — Wij hebben een beschrijving van een van deze zendingen en van het leven te Deshima van de pen van Kaempfer, een Westfaler die in de dienst van de Oost Indische Compagnie was getreden, en die, in 1690 in Japan gekomen, er twee jaar bleef. Volgens zijn verhaal werd de zending in het algemeen goed behandeld, zij het dat zij onderworpen was aan onaangename spionnage, en hij geeft er een vreemde beschrijving van, hoe zij voor de sjogoen verschenen en verplicht waren te dansen, te springen, te doen alsof zij dronken waren en andere zotternijen uit te halen, welke verondersteld werden de europese levenswijze te illustreren".

Uit de *Bloemlezing* uit MULTATULI, die lange tijd een voorgeschreven leerboek was op de openbare H. B. S., weten wij, *hoe de Hollanders horloges met obscene prentjes in de kast aan de sjogoen moesten brengen.*
Wij weten ook dat bij deze gelegenheden evenals bij de efoemi-ceremonie op de Bijbel gespuwd moest worden.

ZISCHKA (14. p. 22) schrijft:
„Noch de Hollanders, noch de Chinezen hebben bij Japan andere dan handelsbelangen. Daarom worden zij dan ook geduld, ofschoon men hen goed in het oog houdt. *De hollandsche kooplieden, die er zaken willen doen, worden gedwongen .... op den Bijbel te spuwen ....*"

Dit alles is bij nuchtere beschouwing veel minder stuitend dan het zo lijkt op de eerste blik (het spuwen op het Heilige Boek daargelaten, waarvan ik ook niet gerept heb.)
Er is veel verontschuldiging aan te voeren, zowel voor de nederlandse offers als voor de japanse despoten.

SIEBOLD verdedigt de ambtenaar van O. I. C. : „als daartoe door nood gedwongen" (34. p. 5).

VAN KOL schrijft (34. a. 19):
„Voor een handelslichaam, dat in menig jaar aldus een netto inkomen van 5 à 6 tonnen gouds in de wacht sleepte, was de houding verklaarbaar. Het „Paris vaut bien une messe !" van Henri IV was ook blijkbaar hun leuze, en pruttelend onderwierpen zij zich aan de omstandigheden".
„Men is hun daarover wel wat erg hard gevallen. *Bijna alle Europeesche natiën hadden gaarne hun positie overgenomen,* van waar anders de talrijke pogingen om met Japan relaties aan te knoopen. Waarom zoo dikwijls, terwijl men de toestanden kende, schepen gezonden ter toelating en afgevaardigden met hetzelfde doel ?" (Dit is werkelijk een zeer sterk punt.)
Inderdaad wijst ook Mr. H. J. BOELEN (Ind. Gids Juni 1914 — bij 34. p. 20) er op „dat de Engelschen geen zier beter waren".

„Verder vergete men niet, dat deze Nederlanders slechts ambtenaren waren van de O.I.C. en wel verplicht haar belangen te behartigen en eenvoudig te gehoorzamen", vervolgt VAN KOL (34. p. 21).
„Na de eerste pioniers kwamen er weldra europeesche avonturiers, gedeserteerde matrozen, ontvluchte misdadigers, in één woord het schuim der westersche natiën, in de oogen der Japanners alle „tojin" (een schimpwoord voor alle vreemdelingen) verachtelijk makende" (34. p. 20).

Dit verklaart verscheidene harde maatregelen van de japanse shogoens ook, en dit werd ten dele door de betere elementen ingezien, en, wijl ingezien, aanvaard.

„Geheel onverwacht werd b.v. de last gegeven, alle huizen die Christelijke jaarcijfers droegen, te slechten, terwijl elke zondagviering werd verboden. Kort daarop kwam het bevel om op te breken en naar Nagasaki te verhuizen" (34. p. 12).

„Aanvankelijk mochten zelfs geen boeken, die over den christelijken godsdienst handelden, in hun bezit zijn".
„Zelfs aan doode lichamen werd een rustplaats in den schoot der aarde geweigerd. Ze moesten met een steen om den hals op 4 tot 5 mijlen afstand van de kust in zee worden gesmeten". (34. p. 14).

Van KOL meent:

„daar het lijk van een Christen onwaardig was om in den bodem van Japan te rusten".

JOHN FOREMAN F.R.G.S. onthult ons de ware reden (35. p. 69) n.l.: „to avoid the Christians following their odius custom of preserving parts of corpses as relics". *)

Wel, dit zal in die tijd dan ook wel bij de christenen zelf bekend en daardoor begrijpelijk zijn geweest.

Het zou dan ook roekeloos, ja levensgevaarlijk zijn geweest voor de Nederlanders te Deshima om zich ostentatief verre te houden van welke anti-christelijke vertoning ook, door de japanse overheid voorgeschreven. De voorbeelden waren van dagelijkse frequentie, dat om minder vergrijp de marteldood werd toegepast. Verbeuring van de gunst van het gezag was het begin van het einde. En waagde men het niet te bewijzen, door een weerzinwekkende daad als het moest, dat men niet op christelijke propaganda uit was, dan was die gezagsgunst onmiddellijk verbeurd. — Net als in de Nederlanden zelf, onder spaanse overheersing. De Nederlanders waren daaraan dus reeds in het eigen vaderland gewend. Overheersing, onderdrukking en tyrannie wekken slechts bij zeldzame uitzondering karakterkracht en morele moed.

Overigens waren de Hollanders protestanten met een in die dagen overdreven afkeer voor de katholieke beeldendienst. Het bevel aan de Hollanders om hun dooden met een steen om de hals in zee te werpen moet het protestants-christelijke gemoed veel inniger hebben gegriefd, dan bv. het moeten smaden van afbeeldingen of symbolen waarmee hun gemoedsleven door hun opvoeding geen banden onderhield.
Dit alles is zo eenvoudig, dat het nauw nodig is in de beperkte omvang van een leerboek, daaromtrent in verklaringen, uitleggingen en verdedigingen te vervallen.
Te minder waar hooggeplaatste nederlandse bestuursambtenaren hier in Indonesië zelf er geen been in gezien hebben om — tot in de 19e. eeuw, — zich te onderwerpen aan diverse vexatoire en humiliante ceremoniën ten hove van de javaanse vorsten, hetgeen dan toch algemeen bekend is. Zo bestond bij sommige plechtigheden aan de hoven te Solo en Djokja de traditie, dat de resident met ongedekten hoofde in de volle zon de vorsten op eerbiedige afstand met drie buigingen moest naderen, terwijl de pacht van de vogelnestklippen — dus weer voor handelsvoordeel,

*) „om te voorkomen dat de christenen hun weerzinwekkende gewoonte volgden om lichaamsdelen als relikwieën te bewaren".

— de voorwaarde inhield, dat de residenten de wijn voor de vorsten hadden te schenken, hun sirihdoos en zelfs het waswater aan te dragen, typerend knechtenwerk. (Verg. b.v. STOKVIS, *Van Wingewest naar Zelfbestuur,* p. 29).

I. l. Zoals bijna alle oost-aziatische volkeren, nog niet bedorven door vreemde invloeden ..... (95).

Deze passage wordt in zijn strekking eerst duidelijk als hij in zijn geheel wordt weergegeven. Hij luidt aldus (bl. 95):

„Dit brengt ons *op het gebied van het rechtswezen* in Japan. Zoals bijna alle oost-aziatische volkeren, nog niet bedorven door vreemde invloeden, leeft in het japanse volk *een gezonde afkeer van rechtsprocessen.* Evenals in China werd in Japan bij twistgedingen *eerst ernstig getracht deze door scheidsrechtelijke uitspraken of door minnelijke schikkingen tot oplossing te brengen.*"

Die vreemde invloeden zijn de westerse rechtsopvattingen. Zijn deze rechtsopvattingen daarom fout of bedorven ? Natuurlijk niet. Hun invoering in een geheel andere rechtswereld heeft op deze laatste bedervend gewerkt. Dat zegt de stijlfiguur toch ? De oosterse rechtswereld is bedorven door vreemde, westerse, niet toepasselijke elementen. De heilzaamste medicijn kan een onheilvolle werking hebben bij verkeerde toepassing. Wat heb ik daarmee toch miszegd ?

Staat niet de geniale VAN VOLLENHOVEN op gelijk standpunt ? Staan niet vele juristen ook op dit standpunt ? Lees ik niet in het *Indisch Tijdschrift van het Recht* Deel 139 (1934) bl. 487, dat Mr. I. A. NEDERBURGH „waarschuwt tegen een samenvoegen van Europeesch- en adatrecht tot een slecht passend geheel en tegen het persen van het adatrecht in een Westersch dwangbuis" ? Heb ik niet in datzelfde deel in de polemiek over „Zaakwaarnemers" diverse passages gevonden, die er op duiden, dat diverse juristen, b.v. in het pokrol-wezen de einduitkomst van een bedervende invloed zien ? En is dan niet dat pokrol-wezen eerst mogelijk geworden door de inplanting van een westers recht in de oosterse adat ? Welke uiting van vijandschap, haat of minachting tegen welke bevolkingsgroep ook kan daar toch in liggen ?

Maar is ten slotte niet juist door het zaakwaarnemers-instituut, en de daaraan vastgekoppelde in het oorspronkelijk oosten, met zijn adatrecht van patriarchale bemiddeling, en onbekende proces-liefde, bederf gekomen in die volkeren zelf, die voor intrige en kwade practijk een nieuw en uitermate vruchtbaar veld vonden ?

Het is natuurlijk mogelijk dat ik, leek op rechtsgebied, fout denk. Maar indien zo, — ik kan toch niet vervolgd worden, omdat mijn intelligentie zwak en mijn intellectueel vermogen daardoor beperkt is ? Maar vinden wij niet in de Filipijnen dezelfde verhoudingen als welke hier bestaan t.o.v. het verderfelijke en bedorven zaakwaarnemers-instituut, ontstaan in de eeuwen van de spaanse overheersing, en waarvan JOHN FOREMAN, de historicus van de Filipijnen, spreekt als van:

„a swarm of half-lawyers, popularly called „abogadillos" (= kleine advokaatjes), who were *a pest to the colony*", en van „the love for litigation", die maakt dat „an agglomeration of lawsuits is still one of the (American) government's undesirable but inevitable burdens"? (35. p. 241 en 618) *)

Ook hierbij heb ik dus, zo lijkt mij, een historicus van grote reputatie aan mijn zijde.

Ook MORESCO (22. I) geeft voorbeelden van het bederf van de rechtsopvattingen van gekoloniseerde volken door „vreemde invloeden".

In Tunesie gaf de inplanting van westers domeinrecht t. a. v. het grondrecht, „aanleiding tot moeilijkheden" en tot „veel verwarring". „De vormen van het grondbezit waren „verwaardloosd" en dit maakte „bedrog algemeen". (p. 89) *Bederf dus.*

In Algerië werd het grondrecht eveneens bedorven. „De (fransche) wet van 1873 was in strijd met de gebruiken van de bevolking en met de Mohammedaansche wet. *Die wet werkte zeer verward* (lees: verwarrend) ..... Zoo kreeg men *eene desorganisatie van het Inlandsche grondbezit. De gevolgen van de wet van 1873 waren* daarom gedeeltelijk denkbeeldig en voor een ander gedeelte *zeer schadelijk*" (p. 91). *„Verarming* en dientengevolge ook *onrust* is het *gevolg geweest van het systeem om de vreemde (i.e. europese) grondrechten aan de Inlandsche bevolking op te dringen.* (p. 92).

„In de koloniën wordt geklaagd, dat de rechterlijke ambtenaren onvoldoende waarborgen tegen nepotisme enz. aanbieden". (p. 107). *Bederf van het recht derhalve.*

„Bij de capitulatie (Algerië) hadden de Franschen op zich genomen het mohammedaansche recht te eerbiedigen. Op die belofte is op allerlei wijzen inbreuk gemaakt. Dat zien wij in alle koloniën". (p. 108). *Derhalve bederf van het* mohammedaans *recht.* Te meer waar ook het europese recht (strafrecht) „niet zuiver toegepast" wordt. (p. 108)

„Men heeft beloofd om het (civiel)recht der Inlanders te handhaven. Deze belofte is men echter niet nagekomen". (p. 109). Er is nu voor familierecht en erfrecht mohammedaaans recht; — voor onroerend goed frans en mohammedaans recht, — voor ander recht frans recht. *Vertroebeling en bederf alzo.*
„Voortdurend kreeg men ter zake (strafrecht) conflicten tusschen het bestuur, het leger en de kolonisten eenerzijds en de rechters anderzijds". *Chaos en bederf derhalve.* (p. 109)

---

*) „een zwerm van half-advokaten, populair genoemd „abogadillos", die een pest waren voor de kolonie". — „de liefde voor procederen". — „een opeenhoping van processen is nog altijd een van de ongewenste maar onvermijdelijke lasten van de regering".

Indo China. „De civiele rechtspraak geniet *geen vertrouwen.* In den regel *roepen de Anamieten de hulp in van een gezien landgenoot om arbitraal hunne zaken af te doen.* Zij negeeren dus de fransche rechters". (p. 113)

Welaan, dit zal wel genoeg zijn. Ik heb niets anders geponeerd. Elke objectieve historicus moet tot dezelfde conclusie komen.

I. m. De uitbuiting van tropische koloniale gebieden ten bate van het „moederland" maakt dan ook, dat men geen snelle en intensieve ontwikkeling van het tropische land en het tropische volk verwachten moet. (bl. 239).

Blijkens mijn boek is hier Indo-China bedoeld. Niemand zal de dwaasheid aandurven gindse koloniale exploitatie onder het inefficiënte frans beheer voor te stellen als een voorbeeld van wèl snelle en wèl intensieve ontwikkeling van land en volk.

MORESCO spreekt dan ook van :
„de *verdrukking* en de *uitzuiging*" van het franse koloniale gebied, voornamelijk tijdens het ancien régime, dezelfde uitzuiging van de lagere standen als die welke in Frankrijk zelf tot de revolutie leidde. (22 I. p. 12) en van *„den allertreurigsten toestand* in Cochin China" nog in onze tijd. (p. 56).

Het bezwaar van het O.M. valt denkelijk op het woord „uitbuiting". Toch bestaat daaromtrent in de economische wetenschap geen twijfel meer.

Dr. E. MORESCO, later Vice-president van de R. v. I., en gedelegeerde ter Washingtonse conferentie (22. I p. 1) maakt dadelijk de onderscheiding tussen bevolkings-koloniën en *exploitatie*-koloniën. Bij deze laatste, die ook „Inlanders-koloniën" genoemd worden, zegt Moresco :
„heeft *steeds 't moederland voordeel getrokken uit die koloniën, zoolang dat kon*".

PIERSON noemt in zijn *Koloniale Politiek* (bij No. 1. II p. 252/253) de O. I. C. onomwonden :
„enkel parasiet op de bevolking".

„Exploitatie" is ook het woord, dat engelse en franse koloniaal-economen plegen te gebruiken.

Prof. WILHELM ROSSCHER, duits koloniaalspecialist, gebruikt in zijn standaardwerk *„Kolonien, Kolonialpolitik und Auswanderung"* de begrippen „Ausbeutungs-Kolonisation", „Ausbeutungs-Kolonien" en „Ausbeutungs-Gebiete". Evenzo bij Prof. ADOLF MENGER, evenzo bij Prof. JANNASCH en Prof. ZIMMERMANN, allen corypheën op koloniaal-economisch gebied.

VAN DALE's *„Groot Woordenboek der Nederlandse Taal"* geeft in dezen zin voor „exploitatie" — partij trekken (van iets, van iemands onkunde of onnoozelheid), *uitbuiten, zij exploiteeren hem,* trekken voordeel van hem.

De politieke geschiedenis van Indonesië in de Staten Generaal geeft honderd historische bewijzen dat nederlandse ministers en nederlandse kamerleden van verschillende richting de uitbuiting van „inlanders-koloniën" inzagen en erkenden.
Hieronder volge een zeer verkorte bloemlezing:

„de aderlating van een bloedarm volk. Millioenen na millioenen verdwijnen uit het land, ... deze *uitgemergelde gewesten".* Minister IDENBURG (anti-revolutionair) erkende dat". (23. p. 107).

..... „de *jarenlange drainage* is de voornaamste oorzaak der inzinking van Java" (p. 103).

„BOGAARDT (katholiek) berekende *de uitbuiting* op niet minder dan *f* 150 millioen jaarlijks ..... 25 milliard in de laatste 25 jaar" (p. 108).

..... *„de toenemende verarming* van den Javaan" (p. 111).

..... „voor voedsel blijft per hoofd nauwelijks 3½ cent daags over". (p. 111).

„VAN VLIJMEN (christelijk-historisch), FOCK (vrijzinning-democraat, oud-gouverneur generaal en minister van koloniën), DE WAAL MALEFIJT (anti-revolutionair en minister van koloniën) wijzen op het *„volslagen gemis aan draagkracht* van de massa der bevolking". (p. 112).

MINISTER IDENBURG spreekt van *„de ingevreten armoede op Java".* (p. 112).

DE TROONREDE zelfs erkent *„de mindere welvaart van den Inlander"* (p. 112).

..... „de *ontrooving* van millioeenen in de dagen der batige saldo's, die *steeds voortdurende drainage* van millioenen" (p. 113).

..... „Kan daardoor (met enkele millioenen guldens nl.) welvaart gebracht worden in deze *uitgemergelde kolonie ?"* (p. 115).

„Het doel der koloniale politiek is immers uitbuiting van het lagere ras !" (p. 118).

..... „kunnen aan deze *eeuwenlange uitbuiting* een einde maken" (p. 119).

Dr. KUYPER erkent: „het *is waar dat zelfzucht en eigenbelang dáár* (in Indonesië nl.) *een groote rol speelden*". (p. 171)

....., „*De exploitatie der koloniën terwille van de Nederlandsche schatkist* is vervangen door *de uitbuiting daarvan ten bate van het Nederlandsche (en vreemde) kapitaal*" (p. 191).

Prof. COLENBRANDER geeft een nuchtere schets van *de uitbuiting*, gedocumenteerd met cijfers en zegt :

„Het cultuurstelsel levert millioenen op, doch zij komen *niet ten bate van Indië :* daar is voor de noodzakelijkste dingen geen geld". (1. III pag. 40).

Bij de tot standkoming van het R.R. van 1854 betoogt VAN HOEVELL :

„Men heeft bijna alleen gewezen op het geldelijk voordeel dat de koloniën voor het moederland hebben afgeworpen. Men behoort ook zijn blik te werpen op den toestand waarin de koloniën zelf gedurende dat tijdvak verkeerd hebben. *Wat hebt gij gedaan tot bevordering van het materieele en moreele geluk van het Indische volk ?* Wat voor het onderwijs, de vorming, de beschaving dier millioenen menschen ?" (1. III p. 47).

Prof. DE LOUTER (24. p. 8) oordeelt :

„Heersch- en veroveringszucht hebben van de oudste tijden af vorsten en volken bewogen om, niet tevreden met eigen grondgebied, dat van anderen te vermeesteren *en ten eigen bate te exploiteeren*".

Van contingenten, leverantiën, koloniale bijdragen, zegt DE LOUTER, dat

„*zij berusten op het beginsel van exploitatie der kolonie ten behoeve van het moederland*". (p. 22).

DE LOUTER geeft van „de hoofdtrekken" van „de typische vorm, waarin de moderne Europeesche Staten voordeel uit hun koloniën hebben getrokken", „het koloniale stelsel", een korte opsomming.

„In zijn hardsten vorm bestond dit stelsel uit eene reeks van onderling nauw verwante *verbodsbepalingen, welke samen de koloniën in een eng keurslijf persten en den natuurlijken wasdom beletten*". „De gevolgen ..... voor de welvaart der koloniën liggen voor de hand en bleven niet uit. Op politiek gebied kweekte het wrevel jegens *het moederland, dat zich ten koste der koloniën trachtte te verrijken* .....". „Dit beginsel ..... is ook op dit oogenblik nog geenszins geheel verdwenen" (24. p. 22-23).

En verder :

„Het is onnatuurlijk en onredelijk dat eene kolonie, die niet uitsluitend ten bate van het moederland bestaat, niet ovor voldoende middelen kan beschikken om in eigen behoefte te voorzien". (p. 27)

De KON. BOODSCHAP dd. 29 Oct. 1851 zegt :
„dat ten andere ..... *dat wingewest aan Nederland zal blijven verschaffen de stoffelijke voordeelen die het doel waren der verovering*". (p. 94).

RAPPORTEURS (totstandkoming R.R.) formuleren de beginselen. O.a. sub b :
„dat, *behoudens* de welvaart en *gedeeltelijke ontwikkeling der inheemsche bevolking, Ned.-Indië aan den moederstaat blijve verschaffen de stoffelijke voordeelen die geacht kunnen worden het doel der vestiging te zijn geweest*". (p. 98)

„Men vergete niet, dat *in 1854 het behoud der rechtstreeksche geldelijke voordeelen voor het moederland op den voorgrond stond en telkens door de Regeering werd aangevoerd als grondslag van haar stelsel*". (DE LOUTER p. 99).

Punt 1 van het KOLONIAAL PROGRAM (1930) VAN DE S.D.A.P., geen verboden vereniging, zegt :
„De ontginning en exploitatie van vreemde afzet- en productiegebieden en *de uitbuiting van de daar inheemsche volken*, mede door middel van staatkundige overheersching, is, enz." (p. 57)

Als men nu vergelijkt wat ik schreef over Frans Indo-China, dan moet toch de erkenning volgen, dat ik heel magertjes en tam onder woorden bracht een historisch feit, waarvan geen redelijk ontwikkeld mensch meer onkundig is, en in welker beoordeling en veroordeling als uitbuiting een roerende eenstemmigheid heerst bij de meest uiteenlopende politieke partijgroeperingen.

STOKVIS — *Van Wingewest naar Zelfbestuur in N.I.* zegt (26. p. 11) :
„De ervaring van verleden en heden is dan, dat deze stelregel, toegepast door een overmacht van economie en geweld op landbouwende tropenvolkeren tot hun *maximale uitbuiting en nationale verminking* leidt".

Prof. SNOUCK HURGRONJE eindelijk vat de kwestie kernachtig samen in een opstel *„De inlandsche bestuursambtenaren vooral op Java"* (in de Gids van 1908, — bij No. 1. III p. 100) in dit vonnis :
„Zelfs onder de allergunstigste omstandigheden is en blijft vreemdelingenheerschappij voor eene bevolking een *nadeel*".

Het O.M. heeft in de zinsnede niet alleen gelezen een *algemene* uiting over uitbuitings-koloniën, maar ook de conclusie getrokken, dat „dus" het nederlandse koloniale stelsel daarmee bedoeld moet zijn. Daarom heb ik als historische bewijsplaatsen ook nederlandse bronnen aangevoerd. Echter wil ik er nadrukkelijk op wijzen, dat mijn boek die conclusie *niet* trekt, die vereenzelviging *niet* betoont, weshalve ik de onaangename gevolgtrekkingen voor rekening en verantwoording van het O.M. zelf moet laten.

II. a. Maar in het gevolg van de handel kwam de zendeling. (bl. 81)

Ik vergun mij ook punt c. tegelijk hierbij te behandelen. Deze punten behoren werkelijk bij elkaar.

II. c. ..... het neemt niet weg, dat ook hier weer door een krachtig heerser met een enkel edict aan een nationaal gevaar een eind was gemaakt. Het christendom in Japan is de klap nooit te boven gekomen. (bl. 85).

Ik heb met verbazing deze onschuldige, niets anders dan een feit constaterende volzinnen als misdrijf-element in de tenlastelegging gevonden. Blijkbaar is het verkeerde hierin dat ik daarmee, naar het oordeel van het O.M., de propaganda van het katholicisme in Japan zou hebben afgekeurd.

Gesteld, dit ware zo, — wat dan nog ? Zou die afkeuring dan een element van vijandschap, haat of minachting tegen de christelijke bevolkingsgroep van Ned.-Indië bevatten ? Hoe is dat mogelijk ?

Ik ben overtuigd van de juistheid van het staatkundig beginsel van scheiding tussen kerk en staat. De Nederlandse Grondwet brengt dit tot uitdrukking. Het zg. Reg. Reglement doet evenzo. Ik kan er dus gerust op zijn dat ook mijn gelijke overtuiging staatsdienend en niet haatzaaiend is. Persoonlijk behoor ik tot geen enkel geloof, ben lidmaat van geen enkele kerk.

Indien in Nederland of in Indonesië enige godsdienstige organisatie, welke ook, zou dreigen zich van de staatkundige macht meester te maken, een staat in de staat zou worden, zouden de wetten zulk nationaal gevaar weten te breidelen. Ik acht dit zeer juist en kan niet inzien, dat ik door zulk inzicht uit te spreken mij zou schuldig maken aan al het lelijke dat art. 156 W. v. S. strafbaar stelt.

Des te vreemder voor mij is de tenlastelegging, waar ik in het geheel geen persoonlijk oordeel uitsprak.

Om dit aan te tonen moet mijn boek zorgvuldiger worden nageslagen op dit punt, dan waartoe het O.M. tijd gehad heeft.

Bijna 10 eeuwen lang van de 8e. tot 17e. eeuw heeft het staatsgezag in Japan zich verzet tegen èlke voortkruipende godsdienstige macht van èlke godsdienstige secte. De oorspronkelijke godsdienst van het land, het animistisch shinto, heeft zich alleen daardoor, n.l. doordat het de steun had van de staatsmacht, tegen verder ontwikkelde godsdiensten als het boeddhisme en het katholicisme kunnen staande houden.

De modernste staatkunde van Europa heeft doelbewust de godsdienst vernietigd (zoals in Sowjet-Rusland) dan wel de kerkmacht de politieke tanden uitgebroken (zoals het fascisme in Duitsland en in Italië deed).

Japan en Nederland zijn in dit opzicht veel liberaler in opvatting geweest. Geen enkele geloofsovertuiging heeft in Japan of Nederland zich over kwade bejegening te beklagen gehad, zolang die overtuiging zich niet waagde op het staatkundig terrein en de eenheid van het volk niet bedreigde, welke de grondslag was van beider staatsleven.

Als de staat in Japan het boeddhisme vernietigt, „dan komt dat daarvandaan (schrijf ik op pag. 70) dat *„zijn noodlottige werking* in de ondermijning van het keizerlijk gezag", onderkend is. Sedert onheugelijke tijd geldt in Japan het staatsbeginsel, dat kerk en staat gescheiden dienden te zijn. (Zie BRINKLEY, 11. p. 596): „Church and state were kept perfectly distinct" *) In de 8e. eeuw leidden de omstandigheden er toe (schrijf ik op pag. 73), dat „de staatszaken al meer in handen gelaten (werden) van 's Keizers eerste raadsman". En ik vervolg : *„Maar de kerk veroverde steeds meer macht.* Dit leidde tot burgeroorlog". „Al meer werd de staatkunde (schrijf ik op diezelfde bladzijde) *door de godsdienstige aspiraties vertroebeld".* Op bl. 75 vervolg ik: *„Steeds gevaarlijker werd de invloed* (van de kerk) *op de staatkunde* (10e. eeuw). En nu begon keizer Go-Sandjo *de economische en politieke macht van de kerk* terug te dringen. *Ongelukkig* regeerde hij slechts vier jaar". Dit was niettemin „het begin van *een economsiche worsteling van troon en volk tegen adel en kerk".* Intussen *bleef de godsdienst een politiek gevaar.* In de 12e. eeuw „bedreigde de kerk Kyoto (de vorst en de regering)" (schrijf ik op bladzijde 76). Dit voert (zie bladzijde 80) tot het nationale euvel dat *„de kerk gezagsbron"* werd (16e. eeuw). Noboenaga, in wie de japanse staat belichaamd was, „haatte de boeddhistische geestelijkheid (d.i. de kerk), zijn voortdurende vijanden", dus ook *de voortdurende vijanden van de staat.* Door middel van geweld „drong hij de kerk terug naar de plaats waar hij thuis hoorde" (bl. 82).

In deze tijd komen de eerste portugese handelaars in Japan. „De vreemdelingen werden goed ontvangen. Zij bleven handeldrijven en er kwamen meerdere portugese schepen in Japan aan", (schrijf ik op bl. 81). „Maar in het gevolg van de handel kwam de zendeling". (En volkomen hetzelfde schrijft BRINKLEY (11. p. 590): „Every Japanese princelet was eager to see the Portugese ships in his harbours, *but* he wished them to bring guns and gun-powder, *not* cresses and missals, — merchants, and *not* priests". *)

Midden in de hardnekkige strijd tegen het boeddhisme, werd in Japan reeds de weg bereid voor een nieuwe godsdienstige leer, die zelf ook weer de staat zou bedreigen. „De Japanners, (schrijf ik op bladz. 82) beoogden de portugese handel aan te moedigen. Het oogmerk was niet zozeer de overgang naar een nieuw geloof". Wel „wenste Noboenaga het katholicisme te gebruiken om met het boeddhisme af te rekenen". Toch werd de betekenis van het katholicisme aanvankelijk niet ingezien. De eerste die dat begreep was de boeddhistische kerk. Eerst kreeg het katholicisme de steun van de staat, uit politieke overwegingen, gelijk gezien. Maar weldra moest Noboenaga ook het katholicisme in toom houden".

---

*) „Kerk en staat werden volkomen gescheiden gehouden".

*) „Elk japans koninkje zag gaarne de portugese schepen in zijn havens, maar hij wenste dat zij kanonnen en kruit zouden brengen, n i e t kruisen en kerkboeken, — kooplieden en n i e t priesters".

De toestanden verscherpten zich. In een machtige veldtocht had Noboenaga afgerekend met het boeddhisme, „deze feodale kanker". (bl. 83). *„Nooit is de monnikenmacht meer tot dezelfde betekenis uitgegroeid en ook dit behoort tot de erfenis van Noboenaga's genie. De vernietiging van de macht van de kerk moest voorafgaan aan de vorming van een werkelijke eenheid van het volk".*

Nu leert ons dit de geschiedenis van bijna elk volk op een of ander tijdstip van de nationale ontwikkeling, die dan met de heerschappij van priester en kerk moet afrekenen om de nationale eenheid te doen ontstaan. Daarom is de schildering volkomen juist dat Noboenaga de kerk bestreed *„uit vaderlandsliefde"* (schrijf ik op bladz. 84), waaruit de conclusie getrokken kon worden *dat de kerk het vaderland bedreigde.*

Noboenaga's opvolger Hideyoshi (17e. eeuw) stond aldra voor een zelfde bedreiging: „het katholicisme was *een gevaarlijke politieke factor* geworden. ELIOTT noemt het *„a danger to the state"* *) (21. p. 936). Ook Hideyosji werd in zijn strijd tegen boeddhisme en christendom (katholicisme) *„gedreven door vaderlandsliefde"*. ELIOTT schrijft: he came „into contact with *Christianity as a political power"* †) (21. p. 936). Ook het katholicisme was derhalve nu onderkend als *staatsgevaarlijk,* als *nationaal gevaar.* Inderdaad het *„beoogde een staat in de staat te worden".* (bl. 84).

Intussen had Hideyosji een open oog voor het belang van de portugese handel. De handel wenste hij wel, maar de zendeling wenste hij niet. Deze twee gedachten matigden hem in zijn strijd tegen de katholieke propaganda.

Nu wordt Hideyosji medegedeeld, dat „de katholieke koning eerst priesters uitzond naar een land om de inboorlingen te bekeren; als dan later de soldaten van de koning kwamen, had men reeds vele bondgenoten onder de bekeerlingen". Hideyosji onderkende nu *„dit dreigend gevaar voor het vaderland",* dus *het nationale gevaar.* Hij sloeg nu toe en krachtig en maakte aan dat *nationale gevaar* voorgoed een einde. (bl. 85)

Ziedaar het verband teruggezocht en hersteld in citaten zonder toevoeging van enig nieuw element. Wat daaraan fout is, begrijp ik niet. In dit verband zijn de geincrimineerde passages eerlijk opgenomen. Zij vallen niet eens op.

Bij dit alles treffen diverse zaken.

Elke minder prettige beschouwing van het boeddhisme is de aandacht van het O.M. ontgaan. Bijv. dat ik het „een feodale kanker" van „noodlottige werking" heb genoemd. Of dat ik het bij herhaling als „een politiek gevaar, een nationaal gevaar" heb aangeduid. Natuurlijk geheel beschouwd uit het standpunt van de japanse staatsontwikkeling. Toch zijn er ook zeer vele boeddhistische medeburgers van ons in Indonesië, al behoeven die zich van wat eeuwen geleden in Japan gebeurde niets aan te trekken.

---

*) „een gevaar voor de staat".

†) „hij kwam in contact met het christendom als een politieke macht".

Maar veel minder sterke tekening uit het standpunt van japanse staatsontwikkeling, van de voor Japans staatkundige evolutie schadelijke propaganda-arbeid van de katholieke zendelingen heeft het O.M. dadelijk in het geweer gebracht, al behoeft zich ook geen enkele van onze katholieke medeburgers in Indonesië iets aan te trekken van wat er eeuwen geleden in Japan gebeurde.

„De staatszaken werden goed geleid. *Maar de* (boeddhistische) *kerk veroverde steeds meer macht*" (pag. 73). Dit is niet strafbaar geacht.
„Maar in het gevolg van de handel kwam de (katholieke) zendeling". (pag. 81). Dit is zeer strafbaar geacht.

Met één enkele veldtocht had Noboenaga afgerekend met het boeddhisme, dit politiek gevaar (pag. 75), *deze feodale kanker. De monnikenmacht is nooit weer tot dezelfde betekenis uitgegroeid* (pag. 83). Dit is niet strafbaar geacht.

Met één enkel edict had Hideyosji een eind gemaakt aan het katholicisme, dit nationaal gevaar. Het christendom in Japan is de klap nooit te boven gekomen. (p. 85). Dit is zéér strafbaar geacht.

Zou ik de enige zijn, die dit zeer vreemd vind ?

Is mijn lezing nu ook historisch te schragen ?
Het komt hierop neer. Ik schreef :
„Inderdaad heeft Japan nooit enig ander geloof vervolgd of vijandig bejegend, wanneer zulk vreemd geloof niet trachtte zich van de staatkundige macht meester te maken" (bl. 57).
„De buitenlandse handel heeft bij herhaling aanmoediging gehad. Het zendingswerk werd daarentegen hardnekkig verboden en bestreden. Dit werd bij voortduring als een politiek gevaar onderkend" (bl. 89).

VAN KOL schrijft :

Het christendom viel in goede aarde, zoolang het zich alleen van zijn goede zijde leerde kennen". (34. p. 2)
„Vreemdelingen mochten vrij verblijven in elk deel van Japan, doch hun werd ten strengste verboden propaganda te maken voor hun geloof". (34. p. 3).
De haat van de Japanners tegen het christendom was nog niet gebleken. „Toch zou dit weldra blijken, grootendeels door de schuld der Christelijke Mogendheden". (34. p. 3)
„Handel en verblijf in de havens bleef aan de portugeesche kooplieden veroorloofd, *doch* men verbood hen ..... vreemde geestelijken aan te voeren". (34. p. 314)
„Hideyosji was er ..... vast van overtuigd, dat de Europeesche *missionarissen feitelijk spionnen waren van een vijandelijke macht".* Hun verdrijving was *„noodig voor de veiligheid van het Keizerrijk. Staatkundige,* geenszins godsdienstge *drijfveeren waren dus de oorzaak der vervolging* van zoowel de Europeesche als de Japansche Christenen." (34. p. 5)

Prins Maurits van Nassau zou als hij nog leefde, veilig in mijn plaats hier voor U kunnen zitten. Op 16 Dec. 1610 toch schreef hij aan Iyeyasu: „En om hen (de katholieke missionarissen nl.) te belemmeren in al hun pogingen hoop ik dat Uwe keizerlijke Majesteit *goede en zorgvuldige preventieve maatregelen* zal treffen tegen *de Jezuiten, die onder het mom van godsdienstige heiligheid er naar streven twist en partijstrijd en ten laatste burgeroorlog te brengen in Uw nobel Koninkrijk, door verandering van religie*". „En dat alleen om door elk middel hun doel te bereiken, dat zij nooit op andere wijze zouden verkrijgen". Dat doel was reeds vroeger omschreven als „het streven der Portugeezen *om hun heerschappij te vestigen over den ganschen aardbol*". (34. p. 7).

„De angst voor vreemde heerschappij, die den haat tegen de Christenen had opgewekt ....." (34. p. 8).
Eindelijk werden deze kooplieden *„als gevaarlijk voor den Staat beschouwd en behandeld* (34 p. 16).

De Nederlanders werden gebruikt tegen Portugezen en Spanjaarden, die Iyeyasu wilde „vervangen door *deze aartsvijanden van de Katholieken*" (34. p. 11).

En dan zelfs een historische zin, die herinnert aan de tegen mij geincrimineerde.
De Hollanders „kwamen enkel en alleen om handel te drijven, en brachten *dus* geen zendelingen mee" (34. p. 12).

En dan nog zo'n zin :
De lijken van christenen moesten „in zee worden gesmeten, *daar* het lijk van een Christen onwaardig was om in den bodem van Japan te rusten. (34. p. 14).

En misschien mag ook deze zin van VAN KOL voor mij pleiten :
„De Hollanders moesten beloven geen zendelingen te brengen in het land, en den Shogoen over het drijven der *verfoeide secte* alles mede te deelen wat voor dezen van belang kon wezen" (34. p. 17).
Terecht schrijft VAN KOL (34. p. 4 noot) :
„4 Sept. 1598 stierf Hideyosji, slechts drie dagen later dan Philips II, Koning van Spanje, die machtige heerscher van het Christendom. Wanneer men deze beide namen noémt en zich herinnert de weinige godsdienstvrijheid, door den laatste geschonken aan zijn katholieke onderdanen, en men denkt aan de wrede vervolging, die de „ketters" moesten verduren, dan zou het moeilijk wezen een juiste parallel te trekken....."

Terecht, want Spanjaarden, zelf slachtoffers in Japan, waren zelf even onmeedogend in hun eigen gebied. Nog in 1822 werd godsdienstige onduldzaamheid bevestigd in het nieuwe spaanse strafwetboek van dat jaar. De tekst leest aldus : „Todo el que conspirase directamente y de

hecho a establecer otra religion en las Espanas, ò à que la Nacion Espanola deje de profesar la religion Apostolica Romana es traidor y sufrira la pena de muerte". *)

Hoe was het nu in Nederland zelf in deze tijd ? Was bij de Nederlanders zelf geen onduldzaamheid te vinden, zoals men zou menen te moeten opmaken uit de verontwaardiging van het O.M. over de korte schilderingen van mijn boek ? Uit zijn ijver om art. 156 Strw. toe te passen ?

> „Het is dus niet meer dan natuurlijk, schrijft Prof. J. VETH (38. p. 4), dat *de Nederlanders* in Indië met Spanje *ook het katholicisme bestreden,* en pogingen aanwenden om aan de gezuiverde leer bij de inboorlingen..... ingang te verschaffen".

Ook voor de Nederlanders was evangeliseren *een zaak van politiek* indien de eigen leer, — *een nationaal gevaar,* indien de katholieke leer werd verbreid.

> „Evangeliseren, schrijft Prof. VETH (39. p. 4) was door de O. I. C. niet alleen eene zaak van geweten, maar *ook eene zaak van politiek,* want met iederen tot het christendom bekeerde mogt zij hopen een trouwen onderdaan gewonnen te hebben".
>
> Dat was dus precies wat de Japanners vreesden.
>
> „Maar de vorm van het christendom, door hare onderdanen gehuldigd, mogt slechts de hare zijn, en *allerminst die harer vijanden :* slechts de Hervormde godsdienst en *tot geen' prijs de Roomsch-Katholieke"* (38. p. 4) *De roomsche priesters* werden dan ook *„verbannen"* en *„de teekenen des kruizes verwijderd"* (39. p. 6).

Zo bestreden zij zelf het gevaar voor de eigen natie, hùn *nationaal gevaar.*

> „De geest van de compagnie kan het best worden gekend uit de instructiën, aan hare dienaren verstrekt", schrijft VETH verder. In art. 13 van de instructie aan G. G. Both (1609) werd hem gelast, zorg te dragen „tot bevordering van de bekering der christenen en tot leering van hunne jeugd, *opdat de naam van Christus verbreid en de dienst der Compagnie bevorderd worde".*

Waarom heeft het O. M. mij toch eigenlijk vervolgd ? Wat ik schreef zou toch de volle instemming van alle nederlandse christenen van die dagen gehad hebben, van Prins Maurits af ? De gehele europese bevolkingsgroep van Ned.-Indië zou het toch roerend met mij eens geweest zijn ?

---

*) „Een ieder die rechtstreeks of zijdelings samenspant tot vestiging van een andere godsdienst in de spaanse landen dan de rooms-apostolische godsdienst welke de spaanse natie moet belijden is verrader en zal de doodstraf ondergaan".

Het O. M. is van oordeel dat anti-christelijke gevoelens bij mij moeten hebben voorgezeten aangezien ik t.a.v. de missie in Japan ten tijde van Hideyosji" van „een nationaal gevaar" heb gesproken.

Om te beginnen wil ik er op wijzen, dat in de aanduiding „nationaal" een geografische beperking ligt besloten en geenszins, zoals uit de bewoordingen van het O.M. zou kunnen worden afgeleid, dus ook een pan-nationaal of universeel gevaar gelezen kan worden.

Uit de historische bronnen, hierboven door mij aangehaald, is wel gebleken, dat de zendelingen voor Japan inderdaad een nationaal gevaar vormden, die het zelfs in samenweringen op de omverwerping van de japanse regering hadden aangelegd.

Maar ook de nederlanse O. I. C. en de nederlandse staat blijken bij voortduring een open oog gehad te hebben voor „het politieke gevaar" van de prediking van het evangelie. Ik moge PROF. VETH ten bewijze daarvan nog verder aanhalen. *(Het Christendom in onze koloniën en overzeesche Bezittingen).*

De practijk van de verkondiging van de blijde boodschap hield volgens PROF. VETH doorlopend rekening met de politieke noodzaak en het politieke gevaar.

> *„Men begon,* zoals wij zagen, *met de Roomsche priesters weg te zenden en de teekenen des Kruises te verwijderen". — „De verbanning der priesters"* bleek goede vrucht te geven. „De inlanders werden van de Roomsche Kerk vervreemd" (p. 6). Zo werden de gemeenten *„van den zuurdeesem des pausdoms gezuiverd". (p. 7).* Volgens de beginselen der Compagnie mocht *geene prediking van Roomsche priesters* worden toegelaten". (p. 11). Zij was *„onverdraagzaam Gereformeerd,* zodat zij *geen andere christelijke belijdenis* duldde". Maar ook t.a.v. haar eigen zendelingen ,,bepaalt zij zich tot eene bloote toelating, waar zij den arbeid der zendelingen onschadelijk acht, *maar trekt zij die toelating in, zoodra zij daarvan eenig gevaar vreest.* (p. 22).

„Wel, het R. R. kent volkomen hetzelfde politieke beginsel :
„geen stoornis in de openbare orde" door de christelijke belijdenis ! Dit blijft niet bij woorden. Gouverneur generaal Rochussen verbant in 1846 Bisschop Grooff en 4 andere geestelijken uit Indonesië,

> „oordeelende dat het langer verblijf van den bisschop in Ned.-Indië na een zo openbaar verzet (nl. een beroep op godsdienstvrijheid) *een gevaarlijk voorbeeld* zou wezen". (p. 25).
>
> „Het is natuurlijk", zegt VETH, „dat het aantal Roomschen in Ned.-Indië gering was, waar *„zelfs de openbare uitoefening van de katholijke eeredienst* niet geduld werd". Er werd aan de synode in Holland zelfs de vraag voorgelegd „hoe men zich had te gedragen omtrent den doop, bediend door *zoogenaamde Roomsche priesters of onbekende landloopers",* waar toch *„alle plechtige verrichtingen tot de openbare godsdienst behoorende, aan de katholieken waren ontzegd".* Roomse zendeling-priesters deden geheime pogingen om hun godsdienst te Batavia uit te oefenen, maar het gevolg was hard : *„met de gemeenteleden werden zij uit de stad gebannen"* (p. 26).

Bovendien was het de gewoonte „om op de predikstoelen tegen andersdenken te tieren en te razen, of hen te schelden en te lasteren." Ook in de Lutherse leer werden *„beginselen eener verderfelijke scheuring"* gezien. En er werd gevreesd voor *„haat, nijd en jaloezy, als eenmaal Juda en Ephraim verdeeld hadden"*, het nationaal gevaar derhalve (p. 28).

Wat is er nu onder staatstoezicht geworden van de vrije verkondiging van het christendom ? Art. 123 R. R. van 1854 bepaalt :

„Wanneer de toelating van die verkondiging schadelijk wordt bevonden..... kan de G. G. haar intrekken".

Dit artikel heeft betrekking :

„op de voortplanting van het christendom, die de regering *slechts in zooverre* wil toelaten, *als zij daarvan geene nadeelige gevolgen voor de openbare rust en orde noch andere ongelegenheden verwacht*..... *Al wat dat streven* (nl. de ontwikkeling van de maatschappij, d.i. de staat) *kan verstoren of verhinderen, moet door de staat worden opgeheven,* en daarom moet hij *in de eerste plaats* zorgen *voor rust en orde,* als *de eerste voorwaarde van beschaving en ontwkkeling* ..... *Daar waar talrijke Mohammedaansche bevolkingen de meerderheid uitmaken....., zijn geen zendelingen tot prediking van het evangelie toegelaten"* (p. 37).

Dat is dus voor het overgroot deel van Indonesië en de alleszins juiste overweging van de Regering heeft zonder ophouden gesteund op de vrees voor *een nationaal en politiek gevaar*

„dat het bestaande vertrouwen" niet „onherstelbaar" zou worden „geschokt" (p. 37/38). *„Nergens pogingen om het bekeeringswerk,* zelfs in schijn, door *den steun van het wereldlijk gezag* ingang te verschaffen, ... vergunning tot *prediking, waar de rust daardoor niet in gevaar wordt gebracht,..... streng toezicht, waar dat gevaar aanwezig is"*. (p. 38/39).

Nu werd „elke poging" om Mohammedanen te bekeeren *„zwanger geacht van onrust, verzet en opstand"..... „Geen wonder dus, dat de Indische regering den arbeid van enkele zendelingen niet wantrouwen gadesloeg"*..... omdat er *„gevaar van hunne prediking verwacht werd* (p. 44).

In de West was het niet anders.

„Aan de katholieken werd het houden van processiën langs de straten verboden, en de synagogen der joden werden geheel gesloten. Aan predikers..... werd *het houden van oefeningen ontzegd"*.

De overweging daartoe was o.m. „handhaving van vrede en eensgezindheid in het land", *alweer dus de vrees voor een nationaal gevaar* (p. 48/49). Zo sterk was deze vrees dat tegen de als zeer nobel door Veth geprezen prediking van de lutherse Hernhutters in Suriname

„de afkeer van uit het moederland en zelfs door de Gereformeerde kerkeraden, werd *aangeblazen"* en zij *„met zooveel bitterheid vervolgd"* werden, dat zij de stad moesten verlaten (p. 54).

Men ziet dat Japanners en Hollanders gelijkelijk het nationale gevaar inzagen en daartegen optraden. Dit te vermelden kan onmogelijk aan mijn zijde haat jegens, vijandschap voor of minachtig van de „christelijke bevolkingsgroep van Ned.-Indië" doen veronderstellen. Of men zou hetzelfde van de nederlandse overheid moeten aannemen.

Ook dit is een vergissing van het O. M. geweest.

Aantrekkelijk is de methode, waardoor hij (Hideyosji) het niet-christelijk deel van het Japanse volk wist te winnen voor zijn plannen, om de Christenpartijen in het volk omlaag te drukken (bl. 84).

Hideyosji, de japanse alleen-regeerder op het eind van de 16e eeuw. wat nooit wreed. „He was clement by nature" *), zegt ELIOTT (21 p. 936). Terugkerend van zijn veldtocht tegen de boeddhistische opstandelingen in Kioesjoe, vernam hij van activiteit van de Jezuieten „that they were not merely a new sect but that they amed at establishing an imperium in imperio and were a danger to the state" **) (21. p. 936).

Voor het lot van de christenen kon men vrezen. Het was een kleinigheid om nu het wapengeweld tegen de Jezuieten te keren en deze nieuwe beweging onmiddellijk in bloed te smoren. Hij heeft dit later gedaan, en zó dat dit „caused the Jesuits to execrate his name ***) (21. p. 936).

In stede echter van geweld te gebruiken, riep hij thans om zo te zeggen een inofficieel concilie bijéén. Aan een van de christelijke voorgangers gaf hij gelegenheid om hem diverse beginselen van de nieuwe leer voor te leggen.

Nu vind ik *deze methode* van bestrijden *aantrekkelijk*. Aantrekkelijker dan bloedvergieten. De niet-christelijke Japanners eisten dadelijke uitroeiing van de nieuwe secte met geweld. Zij hebben Hydeyosji ongetwijfeld zwak gevonden. De alleenheerser wist hen echter toch te winnen voor zijn zachtere staatkunde.

Ik vermoed dat het O. M. iets anders heeft menen te moeten lezen in mijn onschuldige woorden. Wat, heb ik echter niet kunnen ontdekken.

---

*) „Hij was zachtmoedig van natuur".

**) „dat zij niet enkel een nieuwe secte waren, maar de bedoeling hadden een staat in de staat te vormen en een gevaar waren voor de staat".

***) „de Jesuieten zijn naam deed verafschuwen".

4.

Het Requisitoir.

(Samengesteld uit de persverslagen).

In zijn requisitoir memoreerde de officier van Justitie, dat beklaagde zowel tijdens het vooronderzoek als ter terechtzitting heeft ontkend, zich schuldig gemaakt te hebben aan het hem ten laste gelegde. Hij heeft echter erkend dat hij de tekst van het boek heeft vervaardigd en opdracht heeft gegeven tot het drukken ; dat het boek een uitgave is van het Ksatrian-Instituut ; dat de firma Nix 517 exemplaren er van heeft gedrukt, zodat het wettig en overtuigend bewijs is geleverd, dat beklaagde de vervaardiger is van het geïncrimineerde boek.

Het O. M. komt dan tot het bewijzen van het in het openbaar uiting geven aan gevoelens van vijandschap, haat of minachting tegen de europese bevolkingsgroep van Indonesië en tegen de christelijke bevolkingsgroep van Indonesië.

Volgens het titelblad en het voorwoord is het boek bedoeld als het 1e indonesische leerboek voor de geschiedenis van Oost-Azië en er blijkt uit het voorwoord, dat beklaagde's visie geheel afwijkt van de gebruikelijke. De officier las, teneinde dat aan te tonen, uit het voorwoord o.m. het volgende voor: „De opvatting wijkt geheel af van die in de gebruikelijke geschiedenisboeken op onze middelbare scholen. Dit boek heeft n.l. ten doel bij onze aziatische leerlingen bewondering te doen leven voor de luister van Azië's verleden, belangstelling te wekken voor de wordende machten in Azië's heden, en hoop in het hart te brengen voor de toekomst van Azië's volkeren". Hij concludeerde dan, hoe reeds dadelijk uit dit voorwoord blijkt, dat beklaagde aan het boek bepaalde tendenzen wil geven. Dit is beklaagde volkomen gelukt. Door het scheppen van tegenstellingen wilde beklaagde meer relief geven aan zijn pro-aziatische propaganda. Dit kan blijken uit de in de tenlastelegging opgenomen punten. Geen gelegenheid heeft beklaagde laten voorbijgaan om de westerlingen in het algemeen in een slecht daglicht te stellen. De methode is systematisch. Waar ook van westerlingen gewag wordt gemaakt, leest men steeds, hetzij duidelijk in de tekst neergelegd, hetzij tussen de regels door van baatzucht, trouweloosheid, roemloosheid. Dit geldt zowel voor het heden als voor het verleden. Duidelijk spreekt dit b.v. uit uitlatingen als „het sympathieke chinese volk" en „dit prachtige volk van Japan" en daarnaast uit de uitlating omtrent oosterse volkeren „nog niet bedorven door vreemde invloeden", en uit de algemeene stelling, dat „tropische koloniën worden uitgebuit". Afkeer van, minachting voor en haat tegen de Europeanen lopen als een rode draad door het boek. Daarmee heeft beklaagde doelbewust aan voormelde

gevoelens uiting gegeven tegen de europese bevolkingsgroep hier te lande. (Zie „Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht" bl. 238, 645 en 651—652).

Behalve dat het boekwerk doorlopend anti-westers is, zijn er gevoelens van haat, vijandschap en minachting in tot uiting gekomen t.a.v. het christendom in de punten b en c van het tweede gedeelte van de tenlastelegging.

Het O. M. veroordeelt het, dat beklaagde, door opname o. m. van de passages in de dagvaarding, in het geïncrimineerde geschrift, uiting heeft gegeven aan gevoelens van minachting, haat en vijandschap ten opzichte der europese en christelijke bevolkingsgroepen, in een geschrift, bestemd als leerboek voor leerlingen die door hun geestelijke ontwikkeling of aanleg niet of nog niet die ontwikkeling hebben bereikt, die gewenst is.

Beklaagde was er zich van bewust, dat de geïncrimineerde passages in het boek konden en moesten worden opgenomen door een redelijk en onbevooroordeeld lezer en evenzo door de strafrechter als gevoelens van haat, minachting en vijandschap.

Ten slotte concludeerde het O. M., dat beklaagde's beroep : dat hij de tekst heeft gezonden aan de resident van Priangan, beklaagde niet kan disculperen.

Beklaagde heeft voorts ontkend enig opzet te hebben gehad, doch aantoning daarvan is ook niet nodig, om dit strafartikel toe te passen.

Het O. M. acht het wettig en overtuigend bewijs geleverd, dat beklaagde zich heeft schuldig gemaakt aan de in de dagvaarding ten laste gelegde feiten.

T. a. v. de strafmaat acht het O. M. het opmerkenswaardig, dat beklaagde 20 jaren na de tot-stand-koming van deze haatzaai--artikelen, welke in 1914 werden ingevoerd in het Strafwetboek naar aanleiding van de gebeurtenissen welke geleid hebben tot beklaagde's internering, zich aan deze feiten schuldig maakt, en daarvoor thans terecht staat. Dit bewijst dat de beklaagde nog steeds dezelfde geestesgesteldheid heeft. Het O. M. betwijfelt het dan ook, of beklaagde ooit zal veranderen.

Het O. M. eiste tegen beklaagde, als schuldig aan het in het openbaar uiting geven aan gevoelens van vijandschap, haat of minachting tegen de europese bevolkingsgroep van Nederlandsch-Indië en het, eveneens in het openbaar, uiting geven aan gevoelens van vijandschap, haat of minachting tegen de christelijke bevolkingsgroep van Nederlandsch-Indië, een gevangenisstraf voor de tijd van 3 maanden met dien verstande, dat aan beklaagde geen arbeid buiten de muren van het gesticht zal worden opgedragen; beklaagde's veroordeling in de kosten van het geding en vernietiging van de exemplaren van zijn boek.

5.

Het Pleidooi van de Beklaagde.

HoogEdelAchtbare Heren President en Leden :

Alvorens met mijn verweer aan te vangen zou ik Uw Raad mijn erkentelijkheid willen betuigen voor de wijze, waarop mij de gelegenheid is gegeven mijn zaak te verdedigen. Die erkentelijkheid moet zich uitstrekken tot het O. M., dat mij in het vooronderzoek de volle maat heeft gegeven, en dat op de meest hoffelijke wijze dit vooronderzoek heeft geleid.

Zoals ik reeds met klem heb betoogd, ontken ik ten nadrukkelijkste, dat ik mij zou hebben schuldig gemaakt aan het samenstellen van een geschrift, hetwelk „een anti-westersch en pro-japansch propagandistisch geschrift is voor denkbeelden, welke culmineren in de leuze „Azië voor de Aziaten", en aan het in het openbaar uiting geven aan gevoelens van vijandschap, haat of minachting tegen een of meer groepen van de bevolking van Indonesië.

Alvorens hier mijn verweer aan te vangen, zie ik mij genoodzaakt met een enkel woord de strekking van het ten deze door de Officier van Justitie van toepassing geachte artikel 156 van het Wetboek van Strafrecht te bespreken, waarbij ik, uiteraard op dit gebied leek, de clementie van Uw Raad inroep, als mijn opvatting te zeer ondeskundigheid verraadt.

Ik had bedoeld een gedeelte van mijn verweer over te laten aan mijn rechtskundige raadsman. De tijd verliep echter en mijn verdediger kon om reden van gezondheid zijn kort verlof naar Europa niet langer uitstellen. De nu door de vervolging nodig geachte spoed in de procesbehandeling heeft mij de mogelijkheid ontnomen een andere rechtskundige te verzoeken de taak van mijn praktizijn over te nemen, al reeds om het feit, dat hij zich niet zou kunnen inwerken in de omvangrijke historische materie van dit proces, en ook omdat mij de finantiële middelen ontbreken om in nieuwe advokaatkosten te vervallen.

Mocht ik daarom, hier voor Uw Raad staande, mij misschien schuldig maken aan inbreuken op de voorgeschreven vormen, dan zou ik ook daarvoor Uw clementie willen inroepen met een verwijs naar mijn ondeskundigheid en met een verzoek aan Uw Raad om mij in zulk geval te willen terechtwijzen.

Ik wilde om te beginnen bezwaar maken tegen de aanduiding door het O. M. van de bevolkingsgroep tegen welke ik gevoelens van vijandschap, haat of minachting zou hebben geuit.

DE EUROPESE BEVOLKINGSGROEP — DE CHRISTELIJKE BEVOLKINGSGROEP.

Het O. M. heeft als die groep aangewezen, ad I „de europese bevolkingsgroep" en ad II „de christelijke bevolkingsgroep" van Indonesië.

Ad I.

Ik moge bezwaar maken tegen deze samenvatting in de tenlastelegging. Die samenvatting toch stelt de fictie voorop, dat deze „europese bevolkingsgroep" een eenheid zou zijn in denken en voelen, welk denken en voelen dan door mij zou zijn beledigd.

Nu is die groep allerminst een geestelijke eenheid. Hij is een agglomeraat, een opeenhoping zonder samenhang, van niet bijeen passende delen, zonder gemeenschappelijke belangen, verscheurd in politieke vijandschap jegens elkander, zoals geheel Europa thans een verbandloze opeenhoping is van elkander bestrijdende, verguizende, beschuldigende rassen, naties, volkeren en volksdelen. Een critiek op de engelse staatkunde geeft b.v. onze italiaanse medeburgers in het geheel geen aanstoot. De betiteling „Perfide Albion", die men thans zeker één-maal daags in een of ander onoorspronkelijk dagblad lezen kan, doet hele scharen Europeanen wijs met het hoofd knikken. De filippijnse chaos te schilderen voordat Dewey de opstandelingen te hulp kwam, zal elk amerikaans burger met instemming vervullen. Elke tegenslag te Manila nù zal de Spanjaard stille vreugde en leedvermaak bezorgen.

Rus staat tegen Pruis. Pruis tegen Galliër. Let tegen Pool. Spanjaard zelfs tegen Spanjaard als vijand tot in de dood. De communist verkettert de fascist, de socialist de imperialist. Dordt staat tegen Rome en Rome tegen Dordt.

Niemand haat een Italiaan in Indonesië omdat Abessinië verpletterd is of omdat het hierbij Uw Raad overgelegde B a t. N i e u w s b l a d van Zaterdag 1 Aug. 1936 in een felle caricatuur de „europese" geest als beroepsmoordenaar heeft gegeseld *). Nog minder haat een Hollander een Spanjaard nu, omdat 350 jaar geleden Naarden werd uitgemoord. Allerminst zal enige mens in Indonesië Duitser, Rus of Brit haten, of vijandig gezind zijn of minachten, omdat in 1899 Peking werd geplunderd, zoals ik vermeld heb, nadat tientallen bekwamere historici dit ook vermeld hebben.

„De" europese bevolkingsgroep in Indonesië is geen eenheid in denken en gevoelen, in wensen en verhopen, in staatkundige aspiraties en godsdienstige sympathieën. Zo beschouwd bestaat „de" europese bevolkingsgroep niet. En op deze als homogeniteit gefingeerde, ergo niet bestaande, „europese bevolkingsgroep" kan geen aanslag gepleegd worden.

Voorts heb ik nergens alle Europeanen, noch ook geheel Europa verantwoordelijk gesteld voor wat er aan historische feiten viel op te

---

*) Deze bijlage (A) is niet opgenomen.

tekenen. In het enige geval dat in de punten van de tenlastelegging „de Europeanen" genoemd zijn, blijkt uit het verband, zonder enige gezochte uitlegging, dat dit de europese troepencontingenten te Peking geweest zijn.

Ik heb in de tenlastegelegde passages gereleveerd trekken van de politiek van Engeland en Frankrijk ; van de politiek van de bestuurders van de engelse concessie te Sjanghai ; van de politiek van Japan, Rusland, Frankrijk, Engeland en Duitschland, en — maar t.o.v. dit laatste blijf ik op psychologische gronden een onjuiste visie van het O. M. zien, — van de politiek van de O. I. C.

Waar de Japanners schijnen te moeten uitvallen, immers noch ethnologisch, noch raciaal, noch originair behoren tot de europese bevolkingsgroep, terwijl het O. M. in mijn boek pro-japanse propaganda meent te hebben ontdekt, resten : Engeland, Frankrijk, Rusland en Duitschland. En eigenlijk slechts Engeland en Frankrijk. Immers : de Russen hebben zelf door de revolutie volkomen afgerekend met de tsaristische staatkunde, welke door mij in beschouwing is genomen, en deze staatkunde veroordeeld, verworpen en vernietigd. Het is dan toch zonderling, dat het O. M. tegen veronderstelde aanvallen in bescherming meent te moeten nemen, wat door dit deel van „de europese bevolkingsgroep" zelfs reeds als onhoudbaar en zelfs misdadig werd vernietigd en uitgeroeid.

Evenzo werd de keizerlijke politiek in Duitschland eerst door de socialisten, daarna, in tweede instantie, door de fascisten gericht, veroordeeld en vernietigd, zodat ook hierbij het O. M. zich geroepen acht om over wat dit deel van „de europese bevolkingsgroep" zelf heeft gevonnist en ter dood gebracht zijn beschermende vleugels uit te breiden.

Gaat deze fijngevoeligheid van het O. M. niet te ver ? En — erger — plaatst het O. M. zich daardoor niet zelf tegenover „de europese bevolkingsgroep ?"

Wat nu betreft de behandeling van de Hollanders in Japan, welke in de punten j. en k. van de tenlastelegging bedoeld wordt, ik hoop Uw Raad te dezer zake wel aanvaardbaar te hebben gemaakt, dat zo grote blaam de ambtenaren van de O. I. C. niet moet treffen, dat zij op bevel van hun broodheer en tegen eigen verzet in, zich aan een hatelijke behandeling door de Japanners hadden te onderwerpen. Daarnaast echter blijf ik staan op mijn standpunt, dat psychologisch beschouwd, hun, de slachtoffers geheél geen blaam kan treffen bij zuiver oordeel, maar dat alle blaam moet treffen hen, die hun macht misbruikten om, zelfs met bedreiging van de doodstraf, tot onderwerping te dwingen.

Eindelijk : — ook de O. I. C. en met haar haar staatkunde behoren tot het verleden. De geschiedenis heeft haar gevonnist en weggevaagd. Er is geen enkel lid van „de europese bevolkingsgroep" thans, die haar terug zou wensen. Ondenkbaar is het dat enig lid van „de europese bevolkingsgroep" zich gehaat of bedreigd of geminacht zou kunnen voelen door welke vermelding van haar door het gehele nederlandse volk veroordeelde daden ook. Ik ben er zeker van, dat ook het O. M. in dit opzicht gaarne, evenals ik zelf, aan de zijde van „de europese bevolkingsgroep" zal staan.

Aldus blijven de beschouwingen over de aziatische politiek van Frankrijk en Engeland over. Nu vormen onze engelse en franse medeburgers, hoe geacht en gewaardeerd ook, niet „de" europese bevolkingsgroep.

Ad II.

Wat nu „de christelijke bevolkingsgroep" betreft, moge ik er op wijzen, dat deze bestaat uit katholieken, papisten en anti-papisten, protestanten, gereformeerden, orthodox-hervormden, vrijzinnig-hervormden, Christian-scientisten, pinksterbewegings-secten, e.a.

De christenvervolgingen in Japan betroffen uitsluitend de portugese en spaanse katholieken en hun japanse katholieke bekeerlingen. De overtuiging van de andere christelijke groeperingen in Indonesië zijn in Japan nooit in het gedrang gekomen. Wanneer in de geschiedboeken omtrent Japan het christendom wordt genoemd, is dan ook steeds uitsluitend het katholicisme bedoeld en vaak in mijn boek dan ook genoemd. De overige christelijke groepen, als ik ze zo mag aanduiden, — al hebben verscheidene van die groepen daartegen zelf bezwaar, — behoeven zich van die historische besprekingen niets aan te trekken. Zij staan buiten geding.

Waar nu zelfs het portugese katholicisme het spaanse katholicisme bestreed en omgekeerd, kan men van de indruk niet los, dat er zelfs tussen de verschillende katholieke belijdenissen aanmerkelijke verschillen zijn, welke eventueel ook zouden kunnen voorkomen bij de verschillende belijders van deze godsdienst in Indonesië.

Dit daargelaten, mag ik er toch wellicht op wijzen, dat ik in geen geval „de" christelijke bevolkingsgroepen in Indonesië onaangenaam geweest kan zijn, — indien al, en des : neen — en dat dus ook in dit geval de tenlastelegging niet heeft doen uitkomen tegen *welke* groep gevoelens van haat, vijandschap of minachting door mij zouden zijn geuit.

Alsnu overgaande tot

DE STREKKING VAN ART. 156 WETB. V. STRFR.

zou ik willen poneren, dat volgens mij, dat artikel in het Wetboek is gekomen, om een einde te maken aan onbeheerst geschrijf en gepraat, waardoor het staatsgezag wordt ondermijnd en waardoor de rust en de eendracht tussen de verschillende bevolkingsgroepen van Indonesië worden verstoord.

Het doel van deze strafbepaling lijkt aldus duidelijk. Minder duidelijk en zelfs onnaspeurbaar zijn de door de wetgever voor de voltooiing van het in het bedoelde artikel omschreven strafbaar feit noodzakelijk aanwezig geachte elementen. Noch de door de regering ter zake gedane mededelingen, noch de tot dusverre omtrent dit artikel verschenen commentaren, hebben mij hieromtrent licht gegeven. De bedoelde elementen staan dan ook blijkbaar niet vast ; de praktijk heeft uitgewezen, dat de rechter zelf veelvuldig in twijfel is of het strafbaar feit voltooid, dan

wel aanwezig is. De ene rechter eist daartoe de aanwezigheid van *deze* factoren, de andere rechter daarentegen vordert de aanwezigheid van weer andere factoren.

Wat dit betreft heet het onderwerpelijk artikel dan ook bij de leek het „caoutchouc-artikel".

Inmiddels neemt dit niet weg, dat het doel van deze wettelijke bepaling en de logica ontwijfelbaar stellen, dat dit artikel slechts beoogt bestaande delen van de bevolking van Indonesië te beschermen.

Slechts de *tegenwoordige* samenstelling van de bevolking van Indonesië moet toch voor uitingen van vijandschap, haat of minachting gevrijwaard worden. Het is niet de bedoeling om vroegere elementen van de indonesische gemeenschap de hand boven het hoofd te houden.

De onderhavige wetsbepaling beoogt *niet* een soort voorouders-verering te sanctioneren, doch om de rust en het evenwicht tussen de huidige bevolkingsgroepen te waarborgen.

Zodra het openbare woord of geschrift zich *uitsluitend* richt tot het *verleden,* de historie, kan en mag van toepassing van art. 156 Wetb. van Strafrecht volgens mij, geen sprake zijn.

Indien dit toch wel zo ware, zou, lijkt mij, eerlijke geschiedschrijving in dit land een onmogelijkheid worden. Elke inname van een eerlijk en historisch gemotiveerd standpunt zou daardoor blootstellen aan een vervolging op grond van art. 156 Strw.

Hoe zou men moeten staan tegenover de heldhaftige 80-jarige strijd van de Hollanders tegen het wereldrijk Spanje ? Zou men met zijn achting en bewondering staan aan de zijde der Hollanders en op de te vaak bloeddorstige en wrede maatregelen van het spaanse gezag wijzen, dan kwam art. 156 in het geweer, omdat men uiting zou heten te geven aan gevoelens van vijandschap voor, haat jegens en minachting van een europese (immers de *spaanse*) bevolkingsgroep van Indonesië. Zou men aan de zijde van het wettig gezag staan en de hollandse rebellen veroordelen, — of zelfs maar „rebellen" noemen ! — omdat zij zich tegen „de van God gestelde overheid" verzetten, dan zou art. 156 in het geweer komen, omdat men uiting zou heten te geven aan gevoelens van vijandschap voor, haat jegens en minachting van een altijd in gereedheid gehouden europese gevolkingsgroep van Indonesië, i. c. de *nederlandse* bevolkingsgroep.

Men zou de sluipmoorder Gerards niet mogen veroordelen, want de spaanse vorst verhief hem in de adelstand om zijn blijkbaar als patriottisch geprezen daad. Men zou hem echter ook niet mogen prijzen om die vaderlandsliefde, want de Nederlanders zouden zich daaraan zekerlijk ergeren.

De uitweg zou zijn : alles goed te praten, alles te verbloemen, alles te verdoezelen, te schrijven zoals het aan het incidenteel gezag aangenaam zou zijn.

Maar *dat* ware tendentieus werk, en als zodanig te veroordeelen.

Dit nu doet mij op logische gronden aannemen, dat de strekking van art. 153 Strw. *zich slechts tegen de openbaarmaking van feiten*

kan richten en niet tegen een beoordeling van de historische waarde dier feiten, voorzover die beoordeling binnen de perken van het behoorlijke blijft.

Ook historisch t.o.v. art. 156 Strw. zelf geloof ik dit te kunnen aantonen.

De geschiedenis van de totstandkoming van art. 156 Strw. toch geeft in geen enkel opzicht aanleiding te veronderstellen, dat de wetgever bedoeld zou kunnen hebben in dit artikel ook het middel bij de hand te hebben om historische studies, dan wel beoordeling van historische feiten, al of niet in leerboeken voor de jeugd, te kunnen treffen. Integendeel !

Alle instanties van advies bij de totstandkoming van art. 156 Strw. hebben *de gehele nadruk* gelegd op de noodzaak om het veroorzaken van onrust tussen diverse bevolkingsgroepen *in* Indonesië of het uiten van haatverwekkende gevoelens *tegen* een of meer bevolkingsgroepen *in* Indonesië te voorkomen of te bestraffen. Gewezen werd daarbij op het ophitsen van indo's tegen totoks, op de vaak smalende critiek op de indo's, op het opzetten van mohammedanen tegen christenen, op ergerlijke uitlatingen in de pers, b. v. als in een te Batavia verschijnend nederlands dagblad, n.l. dat „alle soendanese vrouwen lichtekooien zijn". Zelfs werd het *niet nodig geacht* om de *Nederlanders in Nederland* bizonderlijk te noemen. Aan vreemdelingen, buitenlanders, is in het geheel geen aandacht gegeven.

Waar, — en dit *alleen* in het advies van den Raad van Ned.-Indië van 14 Jan. 1916 No. 11 — op de mogelijke gevoeligheid van „vreemde mogendheden" wordt gewezen, daar wordt nadrukkelijk er aan herinnerd dat deze gevoeligheid slechts zou kunnen worden opgewekt door „uitingen van onze pers". D. w. z. dat enkel beoordeelingen van de staatkunde van zulke vreemde mogendheden in *de tegenwoordige tijd,* en *in geen geval beoordelingen omtrent zulke staatkunde in het verleden* door art. 156 Strw. eventueel moeten getroffen kunnen worden. (Zie GESCHIEDENIS VAN HET WETBOEK VAN STRAFRECHT uitgegeven op last van de minister van koloniën, Amsterdam, De Bussy, 1918, pags. 233-238, en 641-658).

Dit is ook vanzelfsprekend. De vereenzelviging van „de europese bevolkingsroep van Ned.-Indië" met de staatkunde van reeds lang afgetreden en meest vergeten vreemde ministerraden, en/of kerkbesturen, parlementen en/of conciliën is natuurlijk volkomen oneigenlijk. Toch moet de toepassing van het niet toepasselijke artikel 156 Strw. op een historisch werk tot zulke onmogelijk vereenzelviging leiden, waarin dan tevens opgesloten moet liggen, dat enige „europese bevolkingsgroep van Ned.-Indië" zich mede verantwoordelijk zou kunnen gevoelen voor de daden van zulke reeds lang vergeten politieke lichamen als ministerraden, parlementen, kerkbesturen en godsdienstige conciliën.

Waar geen enkele bevolkingsgroep zich verantwoordelijk *kan* gevoelen voor de politieke daden van welke regering ook, zelfs niet in het heden, waar integendeel vast staat, dat elke politieke uiting van enige, hetzij nationale, hetzij vreemde, regering in het land zelf bij een of meerdere van de bevolkingsgroepen van het land tegenstand, bestrijding en

veroordeling heeft moeten ondervinden als intrinsieke eigenschap van het parlementaire stelsel in beschaafde staten, — daar demonstreert zich al wel van zelf dat het nooit de bedoeling van de wetgever kan geweest zijn, art. 156 Strw. te gebruiken om een behoorlijke beoordeling van historisch geworden en zelfs van contemporaine staatkunde te treffen. Geen enkele andere instantie van advies heeft dan ook het inzicht van de Raad van Ned.-Indië, ter aangewezen plaatse, overgenomen ter bescherming van mogelijke gevoeligheid van een vreemde mogendheid, — en derhalve nog niet eens van enige vreemde *bevolkingsgroep* van Ned.-Indië, — over *actuele* persuitingen.

Waar echter de gevoeligheid van enige bevolkingsgroep niet in geding *kan* komen volgens de wetgever, daar is een daarop gericht delict ook *onmogelijk* te bedrijven, en *art. 156 Strw. in casu onmogelijk toepasselijk.*

De onderwerpelijke strafzaak kan derhalve enkel dé door mij geschreven geschiedkundige *feiten* als zodanig beschouwen.

Ik heb echter bij het onderzoek door Uw Raad gisteren aangetoond, dat de historische juistheid van die feiten onomstotelijk vast staat. Ik zal verder hierna aantonen, dat er tot aan de verschijning van *mijn* boek geen bezwaar in werd gezien, de kennis van al die zelfde feiten aan de jeugd in Indonesië bij te brengen.

Nu wil ik in de herinnering houden, dat *alle geincrimineerde passages het verleden betreffen.* In deze passages komen slechts de engelse politiek (ad *a* en *b*), de franse politiek (ad *e*), de politiek van de vreemdelingen (ad *c, f, g, i, l,* en *m*), de politiek van de O. I. C. (ad *j en k*) en de kerk- en missie-politiek (ad *a, b* en *c*) *uit het verre verleden* ter sprake.

Geen van deze passages raakt de *tegenwoordige* bevolkingsgroepen van Indonesië, welke art. 156 Strw. beoogt te beschermen.

Thans zal ik overgaan tot de bespreking van het aangevochtene in het door mij geschreven boek.

TOTSTANDKOMING VAN HET BOEK „WERELDGESCHIEDENIS I,. OOST-AZIE".

Van primaire betekenis voor Uw Raad is de wijze, waarop het onderwerpelijke boek is tot stand gekomen.

Hierbij zal ik — voor een goed verstand van zaken — naar de gebeurtenissen van thans ruim twee jaren geleden dienen terug te grijpen.

Sedert Oct. 1934 heeft de europese pers hier te lande plotseling extra belangstelling voor mij opgevat. Het ene krantenartikel met betrekking tot het Ksatrian-Instituut en tot mijn persoon volgde op het andere.

Deze belangstelling, welke zich uitte in mededelingen, die soms op Wahrheit, meest echter op Dichtung berustten, deerde mij uiteraard niet.

Minder aangenaam was mij daarentegen, dat de bedoelde perscampagne bij sommige elementen van de samenleving inferieure instincten wakker riep : De scholen van het Ksatrian Instituut werden 's nachts laf en geniepig beschadigd, muren werden bevuild, ruiten vernield, enz.-enz.

Uiteraard verheugde het mij, dat de bedrijvers van de bedoelde excessen tot mijn tegenstanders behooren. Daarentegen betreurde ik het ten zeerste, dat de recherche er geen enkele maal in geslaagd is de bedoelde leden van het slechtste deel van het vulgus te vatten.

Intussen kan niet ontkend worden, dat mijn tegenstanders met de tegen het Ksatrian Instituut en tegen mijn persoon ontketende „hetze" dit bereikten, dat aan het Instituut welhaast onherstelbaar finantieel nadeel werd toegebracht. Hiervoor zij hun op deze plaats nog hulde toegezwaaid.

Immers de beschadiging van de eigendommen van het Instituut werd in de vorm van een eigen nachtelijke bewakingsdienst een vaste post op de exploitatie.

Anderzijds liet de tegen mij ingezette campagne niet na de minder scherpen van geest, — zij, die niet in staat waren om de onjuistheid van de over mij gelanceerde mededelingen te beoordelen en te overzien en de ware beweegredenen van mijn bestrijders na te speuren, — te beinvloeden, zodat het aantal leerlingen van de scholen van het Ksatrian-Instituut aanmerkelijk terugliep (en zelfs nu nog terugloopt) hetgeen ten andere een regelmatige inkomstenvermindering veroorzaakte.

Deze finantiële gevolgen waren dan ook aanleiding, dat ik mij tot de regering — id est : tot haar vertegenwoordiger, de resident van Priangan — wendde, teneinde overleg te plegen omtrent de in de bedoelde feitelijke omstandigheden door mij te treffen maatregelen.

De regering toch, die mij en het Ksatrian-Instituut in haar edelmoedigheid het mogelijk heeft gemaakt om door een aanzienlijke geldlening de thans van het Instituut bestaande scholen op te richten, had, — gezien het feit, dat de bedoelde schuld nog bij lange na niet was gekweten, — in de eerste plaats het recht om door mij ingelicht te worden over de zorgelijke finantiële toestand van het Instituut.

Bovendien had de resident mij op 17 Dec. 1934 o.m. medegedeeld, namens de regering, dat zij, uit eerbied voor de geestkracht achter ons instituut en uit waardering voor de nuttige sociale arbeid welke ons instituut verrichtte, geen maatregelen tegen mij wenste te nemen, als gevolg van de geprononceerd-politieke hetze tegen mij en ons instituut, waar ik reeds uit mijzelf het lesgeven er aan gegeven had en hem toen opnieuw toezegde niet meer te zullen lesgeven. Maar, had de resident er aan toegevoegd, als ik nu weer les zou geven, dan zou de regering wel moeten overwegen of er geen maatregelen zouden moeten worden genomen tegen dat weder-lesgeven. Hij, de resident, zou dan natuurlijk moeten toezien, dat er niets gebeurde, dat verstoring van rust en orde zou kunnen veroorzaken. Dat lag vanzelfsprekend binnen zijn taakbevoegdheid en zijn plicht.

Intussen maakte de finantiële situatie van het Instituut het noodzakelijk, dat op de leerkrachten werd bezuinigd. Het was mitsdien mijn plicht om wederom als docent op te treden. Op deze wijze toch was ik in staat het salaris van een leerkracht te besparen, daar door mij uiteraard voor mijn uit liefde voor het onderwijs verricht werk ook geen beloning werd noch wordt verlangd.

Deze feiten en overwegingen waren de reden, dat ik mij op 5 Juli 1935 schriftelijk tot de resident van Priangan wendde, met verzoek mij met raad en daad ter zijde te willen staan en mij te ontheffen van mijn belofte, dat ik geen les meer zou geven. Daarbij had ik vergunning van den adviseur van Inlandse Zaken, die zich ook reeds ex officio ons Instituut had aangetrokken, hem te noemen ter introductie van mijn verzoek aan de resident, als bovenbedoeld.

Ter adstructie van Uw Raad leg ik hierbij de bedoelde brief van 5 Juli 1935 over *).

In aansluiting op dit schriftelijk overleg volgden diverse mondelinge besprekingen.

Het eind-resultaat was, dat ik mij mocht verheugen in de meest volledige medewerking van de zijde van de regering, met name van de resident van Priangan.

Niet alleen werd het mij mogelijk gemaakt om mij met volle ijver en toewijding aan het onderwijs te geven, doch daarnevens kreeg ik waardevolle adviezen betreffende de organisatie van het Ksatrian-Instituut.

Het bovenstaande vooropgesteld, lag het in de lijn van mijn nieuw leswerk aan de school om de resident zover in mijn vermogen was, zijn toezicht en controle te vergemakkelijken en daartoe loyaal mede te werken.

Het zou derhalve, meende ik, de waardering van hem en van de regering moeten hebben, dat ik, eigener beweging, hem in de gelegenheid stelde zelfs een preventief toezicht uit te oefenen op het onderwijs in onze vijfjarige handelschool annex journalistenschool, al zo voor zover dat onderwijs indirect of direct door mij beinvloed werd.

Daarom juist bood ik de resident aan, hem alle dictaten, die ik maakte, toe te zenden. Deze dictaten betroffen : Handelspsychologie, Adverteerkunde, Journalistiek Stellen, Reportage, Ontwikkeling van het menslijk verkeer en bijbehorende Tabel, Geschiedenis van Oost Azië, Handelscorrespondentie en Briefmodellen. Van deze dictaten zijn de 5 laatstgenoemde reeds in druk verschenen.

De resident was geheel bereid de hem aangeboden contrôle uit te oefenen en zegde mij ook toe steeds bereid te zullen zijn tot het geven van hulp en leiding. Het was hem ook bekend, dat ik bezig was met de samenstelling van eigen leermiddelen voor de scholen, welke uit de dictaten

---

*) De opname van deze bijlage (B) hebben wij niet nodig geacht.

zouden ontstaan, zodat deze studieboeken door de resident van Priangan vóór derzelver gebruik en uitgifte nagekeken en onderzocht zouden zijn.

De juistheid van deze mededeling, n.l. dat het de resident vd. bekend was dat ik bezig was met de samenstelling van leermiddelen, zal uw Raad kunnen controleren uit de overgelegde brief van 5 Juli 1935 en uit het expeditieboek, dat ik mede zal overleggen, en dat de toezending van de reeds in druk verschenen, door mij samengestelde leermiddelen vermeldt.

Op deze wijze toch zou ik in de toekomst gevrijwaard zijn voor ongegegronde en onredelijke aanvallen van zg. belangloze zijde van de strekking, dat mijn onderwijs en de door mij samengestelde leerstof — naar het dan zou heten, — een bepaalde politieke tint zouden hebben.

Uw Raad zal zich kunnen voorstellen, dat deze gang van zaken een volkomen geruststelling voor mij beduidde. Ik kon aan het werk gaan, zonder daarbij de kans te lopen wederom in de uitvoering van mijn taak gestoord te worden door incompetente lieden, die last hebben van hersenschimmen.

Wie zou zich niet volkomen veilig en rustig wanen, wanneer hij de zekerheid heeft, dat de daartoe aangewezen en de daartoe meest tot oordelen bevoegde autoriteit *een volledig preventief toezicht* op hem uitoefent..... ? !

De vorenomschreven regeling bleek in de praktijk uitmuntend te werken. Het Ksatrian Instituut begon langzamerhand wat in te lopen op de toegebrachte schade. Het aan onze scholen gegeven onderwijs vond volle waardering bij het departement van onderwijs. Nog onlangs werd een tweetal eerst kort geleden opgerichte lagere scholen door het departement als H. I. S. „erkend" zoals de, overigens verkeerde term luidt.

Anderzijds werden — overeenkomstig de terzake met den resident van Priangan door mij getroffen regeling, — de door mij samengestelde dictaten regelmatig aan de voorafgaande goedkeuring van deze autoriteit onderworpen en — vanzelfsprekend — inderdaad ook door deze autoriteit goedgekeurd. *Nimmer toch bleek uit enige opmerking dan wel daad van de resident voornoemd dat hij bezwaar had tegen de door mij samengestelde leerstof.*

De onderlinge samenwerking was in één woord voorbeeldig.

Ook de leden van onze raad van toezicht, P. F. Dahler, gepensionneerd assistent-resident titulair, oud-lid van de Volksraad, en M. H. Thamrin, lid van de Volksraad droegen van deze regeling kennis en hadden daarmee hun volle instemming betuigd, terwijl ik ook de heer E. Gobee, adviseur van Inlandsche Zaken, uiteraard geheel op de hoogte van deze samenwerking met de resident van Priangan had gebracht, welke samenwerking ook zijn volle instemming had.

In mijn zorg voor de dictaten ben ik overigens nog verder gegaan. Ik heb mijn manuscripten ook laten beoordelen en corrigeren door de directeur van de middelbare scholen van het Ksatrian-Instituut, de heer M. C. J. Scheffer, ex-directeur van de openbare H. I. K. te Djokja.

Aanleiding hiertoe was toch mijn overweging, dat wellicht voor de jeugd de een of andere passage door mij te scherp was gesteld, zonder dat dit de resident van Priangan of mij was opgevallen. Het is toch steeds lastig om van te voren te bepalen de indruk, die bepaalde zinsneden op de leerlingen zullen maken. Op de heer Scheffer, die gedurende zijn langjarige loopbaan bij het openbaar onderwijs getoond heeft te kunnen bogen op zeldzame paedagogische ervaring en kennis, wist ik echter speciaal in dit opzicht volledig te kunnen vertrouwen.

Inderdaad oordeelde de heer Scheffer diverse passages niet geschikt voor de jeugd, waarop *al deze passages* onverwijld door mij zijn gewijzigd in de door de heer Scheffer aangegeven zin.

Ik twijfel er niet aan, of de heer Tydeman zou, indien Uw Raad comform mijn verzoek besloten had de resident van Priangan te horen, mijn voormelde verklaringen volledig hebben onderschreven.

Waar ik echter thans op de getuigenis van de heer Tydeman geen beroep zal kunnen doen, komt het mij wenslijk voor om mijn betoog op andere wijze te illustreren.

Ik leg hierbij over een afschrift van mijn brief aan de resident van Priangan ddo. 19 Augustus 1935, welk schrijven mijn eerste zending dictaten begeleidde *). Wijders produceer ik in dit verband het expeditieboek van het Ksatrian-Instituut †). Blijkens dit boek toch ging er welhaast geen week voorbij, of door mij werden afschriften van klassedictaten, waaronder ook manuscripten van mijn boek aan de resident van Priangan ter goedkeuring toegezonden.

Tegenover al deze buiten geschil zijnde verrichtingen mijnerzijds heeft nimmer enig afkeurend woord van de resident gestaan.

Zonder twijfel zal het openbaar ministerie ook in dit opzicht een onderzoek hebben ingesteld.

Ik veroorloof mij hier de officier de vraag te stellen of hij bij zijn onderzoek ooit enig stuk, dan wel enig *aan mij* dan wel *aan het Ksatrian-Instituut* gericht schrijven heeft gevonden of ontmoet, waaruit zou blijken, dat de resident tegen de door mij aan hem ter goedkeuring voorgelegde leermiddelen bezwaar had. Ik twijfel er niet aan, of de officier zal straks deze vraag ontkennend beantwoorden. Sterker nog : ik ben ervan overtuigd, dat de officier straks Uw Raad zal mededelen, dat hem *juist het tegendeel is gebleken.*

Om thans tot het boek „Wereldgeschiedenis I Oost Azië" terug te keren, dit boek is derhalve geboren *in en door samenwerking met de resident van Priangan.*

Reeds sedert lange tijd was ik van oordeel, dat de op de verschillende onderwijsinrichtingen gebruikte geschiedenisboeken, niet volkomen aan het gestelde doel beantwoorden.

---

*) Bijlage C. hierachter.

†) Uiteraard in dit resumée niet opgenomen.

Dit klemde te meer voor de middelbare scholen van het Ksatrian-Instituut, welke scholen, gelijk bekend mag worden verondersteld, in grote hoofdzaak worden bezocht door jongelieden van aziatische oorsprong. De bestaande geschiedenisboeken toch ruimen slechts een zeer kleine plaats in voor de aziatische geschiedenis, terwijl juist de geschiedenis van Azië voor de leerlingen van onze middelbare scholen, die door landaard en door godsdienst, herkomst en mentaliteit bestemd zijn in Azië hun brood te verdienen en een maatschappelijke positie te veroveren, van essentieel en nagenoeg van uitsluitend belang is.

Met de mij ten dienste staande kennis, waarbij ik de beschikking had over tal van boekwerken van gezaghebbende historici op het gebied van de aziatische geschiedenis, heb ik mij dan ook gezet aan het schrijven van een streng waarheidsgetrouw geschiedenisboek. Geen woord is door mij neergeschreven, zonder dat ik de juistheid daarvan had getoetst aan de mij ten dienste staande — volkomen betrouwbare — bronnen .

Ik noem in dit verband de navolgende werken, uit de meerdere door mij sedert jaren geraadpleegde en in kaartregisters verwerkte bronnen.

Prof. J. de Louter — Staats- en Administratief recht.
Prof. Colenbrander — Koloniale Geschiedenis.
Prof. D. K. Lieu — China's Industry and Finance.
C. S. See — The foreign trade of China.
The China Year-Book en andere publicatie's van het Chinese Bureau of Economic Information.
Prof. L. H. Dudley Buxton, M. A. (Oxford) — The Peoples of Asia.
Prof. K. S. Latourette, — Prof. in de Geschiedenis van de Zending en van de Oriënt, (Yale University) — The Development of China.
Idem — Manchuria.
Idem — A. History of Christian Missions in China.
Gen.-Majoor Sir George G. Aston-K. C. B. — (Docent London University) — Studies of War.
Capt. Frank Brinkley (buitenl. adviseur te Tokio) — Japan.
Capt. M. D. Kennedy — Japan.
A. Murdock — A History of Japan.
Prof. J. H. Gubbins — The making of New Japan.
Prof. J. L. Longford — Japan (Nations of To-day).
Prof. Sir Charles Norton Edgcumbe Aliott (ex-Brits gezant te Tokio) — History of Japan.
Henri Brenier (Dir. Generaal K. v. K.) — L' Indo Chine.
Prof. H. Kern — Japan door Japanners.
L. H. Clyde — International Rivalries in Manchouria.
Prof. A. Neville J. Whymant — The Oceanic Theory of the origin of the Japanese.
Idem — Korea.
W. H. Wilkinson — The Korean Government.
Carl W. Bishop — Aesthetic Development of Korea.
Y. Kang, B. S. — Korea under Japan.
Encyclopaedia of Religions.
Keesings Historisch Archief.

Dr. E. Moresco (oud vice-pres. v.d. Raad v. Indië) — Koloniale stelsels.
Dr. R. E. Crowdy (Chef afd. Sociale Aangelegenheden en Opiumhandel van het Secretariaat v.d. Volkenbond) — Opium Traffic.
The Historians' History of The World — 27 delen. Verreweg het beste verzamelwerk dat er op dit gebied bestaat.
The Encyclopaedia Britannica 14th. edition — 24 delen.
Rev. W. Paton — The International Review of Missions.
Dr. J. Feenstra-Kuiper — Japan en de buitenwereld in de 18e. eeuw.
Th. Fr. von Siebold — Nippon.
E. Kaempfer — Geschiedenis van Japan.
Dr. M. W. de Visser — Oud en Nieuw Japan.
David Murray — The story of Japan.
Mr. J. K. J. de Jonge — De opkomst van het Nederl. Gezag.
H. van Kol — Oud en Nieuw Japan.
Idem — Ned.-Indië in de Staten Generaal.
J. W. Lucardie — Rond de Stille Zuidzee.
John Foreman — The Philippine Islands.
A. Zischka — Japan Wereldveroveraar.
enz.-enz.

Vrijwel de meeste van deze geschiedkundige studies, evenals de schrijvers, hebben een wetenschappelijke reputatie en zullen zeer zeker ook Uw Raad niet onbekend zijn.

Gestadig heb ik aan de samenstelling van mijn geschiedboek gewerkt. Even regelmatig zijn gedurende een half jaar afschriften van de hoofdstukken aan den resident van Priangan toegezonden tot aan diens vertrek naar Europa, ultimo Dec. '35. Dit zal Uw Raad blijken bij een onderzoek van het door mij overgelegde expeditieboek.

Nimmer echter werd door mij van de genoemde autoriteit enig bezwaar vernomen tegen de inhoud van de manuscripten.

Bij deze blijkbare ambtelijke waardering voor de inhoud van mijn geschiedkundige studiën, ging ik ijverig voort met mijn arbeid.

Eindelijk was het eerste deel van mijn wereldgeschiedenis gereed. Nog steeds verheugde ik mij in het feit, dat de resident van Priangan geen aanleiding had gezien om enige op- of aanmerking te maken ter zake van het hem toegezonden manuscript.

Ik was derhalve tenslotte zover, dat ik aan de uitgifte van dit boek kon denken. Nu ik vertrouwde en mocht vertrouwen, dat de inhoud de strengste critiek kon doorstaan, heb ik opdracht gegeven tot het drukken van dit boek.

Zonder schroom en volkomen afgaande op het oordeel van mijn boven elke verdenking staande adviseurs (de resident van Priangan en de heer Scheffer) heb ik vervolgens de eerste exemplaren van het bedoelde boek begin Juli 1936 toegezonden aan het departement van onderwijs, aan de resident van Priangan, aan de adviseur voor Inlandsche Zaken, aan de chef van de Politieke Inlichtingen Dienst te Bandoeng, enz.

Daarop barstte — enkele weken later — de bom.

Zooals Uw Raad bekend is, werd op 24 Juli 1936 op last van de procureur generaal — maar, *uiterst zonderling : op verzoek van de resident van Priangan,* — beslag gelegd op alle bij de drukker van het boek en bij mijzelf aanwezige exemplaren van mijn „Wereldgeschiedenis I", zulks op grond van het feit, dat de inhoud van dit boek uiting zou geven aan gevoelens van vijandschap, haat of minachting tegen een of meer groepen der bevolking van Indonesië.

Uw Raad zal begrijpen, dat ik mij onmiddellijk na deze maatregel gewend heb tot de resident van Priangan.

Op 25 Juli 1936 had reeds tussen de resident, mijn echtgenote en mij een bespreking plaats.

Tot mijn grote geruststelling werd mij bij dit onderhoud onder meer medegedeeld, dat de resident mijn manuscripten ontvangen, gelezen en waardevol bevonden had. — Weliswaar had de resident mijn geschriften hier en daar wat scherp gevonden, doch „hij vond dit niet zoo erg".

Het bedoelde gesprek is daarop in mijn brief ddo. 28 Juli 1936 aan de resident van Priangan bevestigd (afschrift van deze brief leg ik hierbij over *), terwijl het een en ander vervolgens, — nadat ook mijn raadsman terzake zich met de resident verstaan had, — door deze juridische raadsman op 29 Juli 1936 (afschrift van deze brief leg ik hierbij eveneens over) †) ter kennis van de procuraal generaal gebracht is.

Uiteraard werd daarop de verdere ontwikkeling van deze zaak rustig door mij afgewacht.

Het is mij bekend, dat het hoofdparket zich betreffende de bedoelde feiten heeft verstaan met de regering. Het is mij evenzeer bekend, dat daarop door dan wel vanwege het hoofd van plaatselijk bestuur te Bandoeng aan de regering is medegedeeld, dat inderdaad door mij regelmatig alle nieuw samengestelde leerstof aan de resident van Priangan ter goedkeuring was toegezonden ; dat deze geschriften, onder meer de manuscripten van het onderwerpelijk geschiedboek, waren ontvangen en gelezen, en dat tegen de inhoud van deze geschriften nimmer enige bedenking was gerezen.

Wanneer de resident zelf als getuige ware gehoord, hij zou het vorengezegde zonder voorbehoud hebben bevestigd. Thans moet ik volstaan met de officier — aan wie het bedoelde schrijven bekend moet zijn, — uitdrukkelijk te sommeren om straks aan de Raad te verklaren, dat het bedoelde schrijven inderdaad is uitgegaan en dat de inhoud daarvan overeenstemt met het door mij gegeven relaas.

---

*) Deze bijlage (E) behoefde niet opgenomen te worden.
†) Ook deze bijlage (F) kon achterwege blijven.

HoogEdelAchtbare Heren, dit is in het kort de geschiedenis van de totstandkoming van het aangevochten boek.

Niet alleen, dat uit de door mij gerelateerde feiten blijkt, dat ik volkomen te goeder trouw ben geweest, tevens blijkt daaruit, dat ik ten deze méér dan de maatschappelijke zorgvuldigheid heb in acht genomen. Ik heb mij verzekerd van de goedkeuring van de door de regering-zelf voor de controle over mijn werkzaamheden en verrichtingen aangewezen instantie. Ik ben volledig op het oordeel van deze bevoegde instantie afgegaan..... En met welke onvoorziene en onverwachte gevolgen !

Ik weet, dat de strafwet slechts diegene niet strafbaar oordeelt, die een daad begaat ter uitvoering van een ambtelijk *bevel*. Ten aanzien van de vraag, of het begaan van een daad als rechtstreeks gevolg van het overleg en van de samenwerking met de daartoe bevoegde ambtenaar eveneens een strafuitsluitingsgrond oplevert, refereer ik mij geheel aan 's Raads prudentie.

Ongeacht de beantwoording van deze vraag en in het midden gelaten, of de inhoud van mijn „Wereldgeschiedenis I" inderdaad ongeoorloofd is, — en des overigens uitdrukkelijk: neen! — heb ik gemeend in elk geval de door mij naar voren gebrachte feiten ter kennis van Uw Raad te brengen.

Heb ik eventueel gedwaald, — deze overtuiging heb ik allerminst, — dan heb ik gedwaald uitsluitend en alleen omdat ik vertrouwde, omdat ik bouwde op het deskundig oordeel en op de persoon van de resident van Priangan, gelijk Johannes Huss geloofde te mogen bouwen op keizer Sigismund.

Had de resident van Priangan ook maar één bezwaar geopperd tegen de uitgifte van het onderhavige boek, dan zou ik, — minder omdat ik zou menen, dat het op schrift stellen van *objectieve historie* ongeoorloofd zou kunnen zijn, dan wel, omdat ik indertijd beloofd had in elk opzicht aan de wensen van de regering te zullen tegemoet komen, — zonder meer van deze uitgifte afgezien hebben.

INHOUD VAN HET BOEK.

Tot zoover de voorgeschiedenis ; thans enige beschouwingen omtrent de inhoud van mijn boek.

Zooals ik reeds het voorrecht had op te merken en zoals ook bij het onderzoek van deze zaak door Uw Raad reeds gisteren door mij is aangetoond, is door mij gestreefd naar het vervaardigen van een objectief volkomen betrouwbaar geschiedboek.

De zo juist in dit pleidooi genoemde schrijvers, die allen, — geen uitgezonderd, — te ruim van blik en te hoog van historische opvatting zijn, dan dat zij de werkelijke feiten in overeenstemming zouden hebben

gebracht met hun subjectieve opvattingen, hebben mij daarbij tot voorbeeld en tot bron gestrekt.

Ik heb met voldoening mogen vernemen uit de mond van de officier dat ook hij de historische juistheid van de door mij medegedeelde feiten niet wenst aan te tasten.

Wel echter heeft het O. M. gewezen op de omstandigheid dat, gegeven de historische juistheid van de feiten, ik niettemin had moeten bedenken, dat men niet alles aan de jeugd mag mededelen, hetgeen voor volwassenen geschikt kan zijn. Dat men geen beroep kan doen op standaardwerken van de historische wetenschappen om deze voor jeugdige magen te zware en onverteerbare spijs, die jeugd niettemin voor te leggen.

In beginsel medegaande met deze gedachtengang, moet ik toch wel dadelijk de vragen stellen : „waar zal in de practijk de scheidingslijn getrokken moeten worden tussen wat wèl en wat niet geschikt kan worden geacht voor de jeugd ? Welke instanties zullen dat moeten bepalen ?"

Het antwoord schijnt voor de hand te liggen : De instanties kunnen geen andere zijn dan de overheid zelf, het departement van onderwijs en de justitie. Toelaatbaar is dan wat de overheid geschikt acht en via het departement van onderwijs voor haar scholen voorschrijft. Toelaatbaar is voorts wat door het departement van onderwijs wordt geschikt geacht, ook buiten de officiële leerstof, als leerstof voor particuliere inrichtingen, in de eerste plaats de met lands-geld in de vorm van subsidie werkende inrichtingen. Toelaatbaar is eindelijk wat niet door de justitie als leerstof veroordeeld is, nl. in die gevallen, dat particuliere inrichtingen zich van nog andere leerstof bedienen dan die, bedoeld in de beide vorige groepen.

Indien ik het O. M. goed begrepen heb, dan zal het vorenstaande het standpunt belicht hebben, door het O. M. in dit opzicht ingenomen.

Indien ik derhalve wil bewijzen, dat mijn verantwoordelijkheidsgevoel mij niet in de steek heeft gelaten, en mij er wel degelijk van heeft teruggehouden over de streep te gaan, dan zal ik moeten aantonen, dat de van overheidswege voorgeschreven of toegelaten of niet verboden leerboeken, welke gebruikt worden of werden op lagere en middelbare scholen in Indonesië, gelijke, gelijksoortige (of zelfs in dit opzicht verdergaande) leerstof bevatten als mijn boek.

Ik zal dit inderdaad aantonen, zelfs als ik daarvoor nog wat langer de aandacht van Uw Raad zal moeten vragen. Al mag ik als beklaagde op onverkort recht van verweer rekenen, dat neemt niet weg, dat het ook mijzelf leed kan doen, dat ik op Uw geduld en Uw aandacht, zij het gedwongen, zo'n grote wissel moet trekken.

Ik zal systematisch punt voor punt onder de loupe nemen.

TOELAATBAARHEID OP DE SCHOLEN.

Reeds bij het mij te Bandoeng in Augustus door de justitie afgenomen verhoor werd ik voor de vraag gesteld of, — zelfs bij historische

onaanstastbaarheid van de feitenvermelding, — het toelaatbaar geacht kon worden de jeugd met zulke gebeurtenissen in kennis te brengen. Toegevende dat niet alle geestelijk voedsel gelijkelijk voor elke maag geschikt kon worden geacht, heb ik ook toen gevraagd, wie bepalen moet waar de lijn zal worden getrokken. Daaromtrent bestaan geen gidsen in de vorm van wettelijke bepalingen of voorschriften. Onze enige gids kan enkel de paedagogische praktijk zijn.

Mijn leerboek is bestemd voor jonge mensen, die gedurende 5 jaren een middelbare opleiding volgen, op leeftijden van 14 tot 20 jaar en meer. Nu zal ik aantonen, dat van regeringswege gelijksoortige leerstof toelaatbaar wordt geacht, zelfs voor lagere scholen, voor veel jongere leerlingen. Het is vanzelfsprekend, dat de justitie niet op de hoogte kan zijn van wat de honderden leerboekjes bevatten en van wat het departement van onderwijs als leerstof verspreidt of voorschrijft. Als de vervolging hieromtrent de vakkennis van de onderwijsmannen hadde bezeten, zou denkelijk dit strafproces achterwege zijn gelaten.

Uw Raad zal mij toestaan mij te beroepen op de maatstaf, welke door het departement van onderwijs en zijn toch alleszins bevoegde inspecteurs wordt aangelegd.

Ad punt I a.

In 1915 werd door de regering een prijsvraag uitgeschreven om een boekje te maken voor de indonesische jeugd over de gevaren van het opium. Een uitstekend boekje verwierf de prijs. Het werd gedrukt op last en voor rekening van de regering, vermoedelijk bij de Landsdrukkerij, uitgegeven door bemiddeling van de Commissie voor de Volkslectuur onder Serie No. 410 en heet „Het Opium" door N. K. Bieger.

In het voorwoord staat, dat het boekje :
„als geschenk kan worden aangeboden aan de Oostersche leerlingen, die een lagere School hebben doorlopen".

De schrijver begint te vertellen, dat hij :
„iets zeer ernstigs te zeggen heeft (7 pag. 5). „En niet alleen aan de leerlingen van de lagere school, neen, aan het gehele indonesische volk, aan „alle Oosterlingen in geheel ons land". (pag. 6). En hij verklaart dit „omdat jullie moogt en moet zijn de voorgangers van je volk". (pag. 6).

Dan gaat het boekje van de regering voort met de behandeling van „dit vreemde gif. (pag. 7). In een sombere verhaaltrant wordt dan de werking van het opium geschilderd.

„Het verzwakt het denkvermogen van den gebruiker". (pag. 9).
„Het vergiftigt het lichaam,..... zo dat zelfs het leven ernstig wordt bedreigd en het maakt zijn gebruikers dikwijls tot zijn onherroepe-

lijke slaven". (pag. 10). *„Het vervloekte gift"* (pag. 10), „sleept de opiumschuiver mee naar zijn *holen, waar het slachtoffer zich verlaagt en verdierlijkt"*. (pag. 10). De schuiver „zal zijn eigen broeder, zijn besten vriend desnoods bedriegen en bestelen ; hij zal zijn naastbestaanden, als 't niet anders kan, ongelukkig maken; hij deinst niet terug voor de ergste misdaad" (pag. 10) „Wat maalt hij om zijn goede naam of wat deren hem de tranen zelfs van zijn liefste kind, — opium wil hij hebben" (pag. 11). En er zijn er zo bedroevend veel. De meesten worden er toe verleid en verlokt, want zij willen „andere menschen naäpen", zij „volgen het voorbeeld van de ouders" (pag. 14.) „Het spelen met opium is duizend maal erger dan het spelen met vuur !"

roept het regeringsboekje uit (pag. 15).

Het betreurt dat :

„het bijna onmogelijk is voor iemand, die een maal aan het gebruik gewend is, daarmee op te houden" (pag. 15).

Het boekje schildert dan in realistische zinnen hoe de schuiver fisiek te gronde gaat.

„De eetlust vermindert, het gelaat wordt grauwbleek, de huid droog en perkamentachtig, de ogen zinken in, de ademhallig wordt moeilijk, hart en longen worden ziek, lever en nieren kunnen hun werk niet meer verrichten. Eindelijk treedt een hardnekkige buikloop op : het lichaam vermagert en teert uit en de slaaf van het opium sterft." (pag. 16.)

Het boek waarschuwt tegen :
„dit gevaarlijk genotmiddel" (pag. 16) „dat je in een afgrond van ziekte en ellende verpletteren" kan (pag. 17.)

De regering, via het boekje, wijst zelf op het mooie voorbeeld van „China, waar vroeger millioen werden verdiend" met het opium, en dat „tracht het kwaad te bestrijden" (pag. 19.)

Dan poogt de schrijver te verklaren,
„hoe het mogelijk is dat ons gouvernement den verkoop zelf in handen heeft genomen en dus goedvindt, dat het gevaarlijk opium in Indië wordt verkrijgbaar gesteld" (pag. 22). „Het opium-gevaar" (pag. 17 en 25) is ook dreigend voor de verarming van het volk. (zie pag. 16).

Bovendien ziet de regering dat gevaar terdege in. Immers :
„een ambtenaar, die opium schuift, wordt onverbiddelijk ontslagen", laat de regering op pag. 26 zeggen.

Eindelijk volgt de nobele peroratie van het boekje, samenvattend hoezeer een volk aan het opium ten offer valt. Het roept uit :
„weg dan met een genotmiddel, dan het volk bedreigt en verarmt !
Weg met een vergift, dat de gebruikers ziek en krankzinnig maakt !
Weg met dit rotsblok op den moeilijken weg naar vooruitgang !"

Ik breng graag hulde aan de regering voor haar verontwaardiging. En zij, die haar zouden kapittelen over zulke *lectuur aan kinderen van de lagere school,* zou ik willen verwijzen naar pag. 15, waar zij haar sanctie geeft aan deze mededeling aan deze kinderen van 12-14 jaar :

„ik zal jelui beschouwen als menschen, voor wie het niet nodig is de helft te verzwijgen, maar die de volle waarheid mogen weten".

En waarom zouden zij die waarheid *niet* mogen weten ? Want reeds eerder heeft het departement hen op de hoogte willen stellen van „het vervloekte gif".

In de voorgeschreven leesboekje „Voor Jong Indië deeltje 4 en 4A., *bestemd voor de 5e en de 6e klasse van de Lagere Scholen, waarin kinderen van 9 tot 12 jaar zitten,* vinden wij keurige schetsjes omtrent het opiumkwaad. In het 4e deeltje is een schets van de ondergang door opium van „Hadji Moh. Kartoredjo, een godsdienstig man, welgesteld en zeer gezien in de desa". Door tegenslag en verdriet grijpt hij naar het opium. Hij eindigt als een straatrover, in de gevangenis, „zo diep was hij gezonken" (8 pag. 48-52).

In het deeltje 4 A. is een andere, diep treurige schets omtrent het bezoek aan een opiumkit. Het heet : „De Opiumduivel". Men leest het schetsje uit met een groeiend gevoel van medelijden voor wat de schrijver „mensen" noemt (tussen aanhalingstekens) „die uitgemergelde stakkers", van wie je vraagt „waarvoor ze nog leven" (9 pag. 69). En met de schrijver „walgt" men en haat men „het verderfelijke gif". (9 pag. 69).

Ik vraag me af : als al dit met instemming of zelfs op last van de regering aan de jeugd mag worden voorgehouden, — en nogmaals vraag ik : welk moreel bezwaar kan daar toch tégen zijn ? — welk bezwaar kan er dan toch zijn tegen de zo veel zwakkere uitlatingen van mijn boek ? Als de regerng laat verklaren, *dat leerlingen van 12—14 jaren van de lagere school mogen worden beschouwd als mensen, die de volle waarheid mogen weten,* op welke grond wordt mijn eerlijk leerboek dan ongeschikt geacht voor veel oudere leerlingen met veel meer kennis van onderscheid en beginnend levensinzicht ?

Of zou het daaraan kunnen liggen, dat mijn leerboek niet mocht vermelden, dat Engeland China gedwongen heeft, zelfs door een oorlog, het land open te stellen voor het opium ?

Maar dàt staat in elk behoorlijk leerboek !

Zoo verwijs ik bij voorbeeld naar G. DE HAAS JR. *Algemeene Geschiedenis,* 6e druk 1931, *als leerboek gebruikt ook op openbare muloscholen.* Op pag. 188 staat in dat boek : „De Westersche mogendheden hebben China gedwongen zijn havens open te stellen. Opium-oorlog 1842".

De geincrimineerde passage uit mijn boek heeft niet méér gezegd. (10 pag. 138).

E. MOLT, *Wereldgeschiedenis,* ook voor de jeugd, door het dept. onderwijs en eredienst verstrekt aan de lagere scholen, vertelt aan de kinderen (16 p. 657) :

„Engeland bond in 1842 den strijd aan, *omdat men in China den invoer van opium niet wilde toelaten*".

Ad Punt I b. en c.

Mij zal ook hierbij worden verweten dat, dit zo zijnde, ik niettemin hadde moeten bedenken deze feiten aan de jeugd te onthouden. Dit verwijt is echter ongegrond. In de door het Departement Onderwijs en Eredienst voorgeschreven of toegelaten leerboeken voor onze indonesische jeugd wordt ook van verschillende belofte-, trouw- en woordbreuken, waarvan de geschiedenis gewag maakt, deze jeugd voldoende op de hoogte gebracht.

Een aardig boek van E. MOLT — *Lamoraal van Egmond,* uit de Jongens- en Meisjesbibliotheek, is *door de Nederlandse Volksbibliotheek onder toezicht van het Dept. van O. en E. aan de Lagere Scholen verstrekt.* Daarin is de trouweloze woordbreukige Filips II van Spanje raak getekend. Op p. 76 en 77 wordt schril verteld van de trouweloze poging van de koning en zijn raadgevers om Oranje op een schip te lokken door uiterste vriendelijkheid en om hem dan gevangen te nemen. Op p. 130 laat de schrijver de koning bedenken : „wij zullen proberen of hij in de val loopt, die wij hem voorhouden". Op p. 34: Daarvoor werd „Egmond geprezen en gevleid". Er werden hem „gunsten, geldsommen, een landgoed beloofd" (hfdst. XXI) „De koning was de vriendelijkheid zelve". (pag. 138) „'s Konings vriendelijkheid verdreef alle wolken van Egmonds voorhoofd" (p. 144). Maar het waren „de verraderlijke gunstbewijzen van een valschen vorst" (p. 210), „gehuichelde vriendschap" (p. 213). Door deze trouweloosheid „liepen Egmond en Hoorne in de val" (p. 218). Hoofdstuk XXXV behandelt „De Valstrik" (p. 219).

In het *„Geschiedkundig leesboek" voor de Lagere Scholen* behandelt de schrijver, G. VAN DUINEN, ook de gevangenneming van Pangeran Dipo Negoro. Onze kinderen (6e kl. 10—12 jaar) lezen daar :

„De kolonel (Cleerens) *beloofde* dat hij den Prins ongehinderd zou laten vertrekken, indien zijn voorwaarden niet aangenomen werden".

Dit was een plechtige belofte. Dipo Negoro had „gezanten" gezonden naar De Cleerens om een speciale ontmoeting voor te bereiden.

„Op Cleerens' verzoek vertrok Dipo Negoro naar Menoreh in Kedoe om dichter bij Magelang te zijn, waar generaal de Kock verblijf hield". (p. 37). „Wel wilde hij (D. N.) *op verzoek van generaal de Kock* naar Magelang gaan" (p. 38).

Men ried de generaal, hem gevangen te nemen,
„maar De Kock antwoordde: *„Ik heb hem vrijgeleide beloofd en ik wil mijn belofte niet breken". „Toch* zorgde de Generaal er voor dat er veel Hollandsche troepen in en bij Magelang waren" (p. 38). „Terwijl Dipo Negoro in het residentiehuis was (voor de onderhandelingen) hadden de Hollandsche troepen geheel onverwachts de aanhangers van den Prins omsingeld. Toen traden een paar Javaansche

hoofden naar voren, die hun landgenooten aanraadden de wapens neer te leggen. De Javanen waren zoo verrast, dat ze al hun wapens afgaven, zelfs hun krissen". Zij konden „hun heer en meester niet meer verdedigen", „want zij waren ontwapend" (p. 40).

Eindelijk, nl. nadat dit gebeurd was,
„werd de Generaal boos en riep den opstandeling toe: „Ik zal U gevangen nemen en naar Batavia laten brengen". „Zoo kwam het dat Dipo Negoro werd gevangen genomen en weggevoerd zonder dat er een schot gelost werd". „Maar Generaal de Kock had hem toch vrijgeleide beloofd ? Mocht hij hem nu dan gevangen nemen ? *Was dat geen woordbreuk ?*" (p. 40).

De schrijver wil het antwoord niet zelf geven. Hij laat het, nog scherper, de Kock zelf zeggen :
„Als dat later tegen de Generaal zelf gezegd werd dan antwoordde hij : *„Ja, ik had D. N. vrijgeleide gegeven om te komen onderhandelen.* Maar hij wilde niet onderhandelen ..... toen liet ik hem gevangen nemen" (p. 40).

De jeugdige lezer heeft echter niet vergeten, dat D. N. wel degelijk zijn eisen had gesteld. Immers, D. N. had gezegd :
„Ik wil aan het hoofd staan van den Mohammedaanschen godsdienst op Java en den titel van Sultan hebben" (p. 39).

En wij weten heel goed, dat De Kock zijn trouwbreuk heeft erkend, schrijvende in zijn brief aan de Gouverneur-Generaal op 28 Maart 1830 (bij Van der Kemp: Dipa Negara, pag. 141-142) :
„Het was mij niet onaangenaam, dat D. N. met zulke onbezonnen vragen zoude te voorschijn komen; *dat heeft mij dan ook dadelijk de gelegenheid gegeven ..... dat ik hem op dit oogenblik als mijn gevangene beschouwde".*

Nog vierkanter schrijven J. KLEINTJENS en Dr. H. F. M. HUYBERS in hun *leerboek voor U. L. O.-scholen* (31. p. 209) :
„Ook hield de (Nederlandse) regeering haar woord niet",
en in de 14e. druk van dit *leerboek (cursief* gedrukt, om het goed te doen opvallen) [1] :
„De regeering hield haar woord niet". (30. p. 250).
Dit was ter zake van het cultuurstelsel.

Of aldus :

„In 1656 veroverde de O. I. C. het eiland (Ceylon). De Compagnie *verbond zich* de volledige godsdienstvrijheid voor de katholieke bevolking *te zullen gestand doen. Schandelijk heeft zij deze belofte verbroken* ....." (30. p. 176).

---

[1] Ik voeg dit er nu bij in verband met een gelijkluidende opmerking die mij door Uw Raad is gemaakt.

MOLT verhaalt aan de jeugd (16. p. 283) van Johannes Huss, de hervormer :

„Huss werd voor de kerkvergadering te Constanz ter verantwoording geroepen. Hij kwam, vertrouwende op het vrijgeleide, dat Keizer Sigismund hem had geschonken ..... maar hij moest *als zoovelen* ondervinden *dat het woord van een vorst vaak even onbetrouwbaar is als van menig ander mensch : hij werd in de gevangenis geworpen en ter dood gebracht, zonder dat Sigismund een hand uitstak om zijn keizerlijke belofte in te lossen*".

Ik vraag mij af: Wanneer aan kinderen van 10—12 jaar mag worden geleerd, — en waarom zou het toch n i e t mogen ? — van wege het departement van Onderwijs, regeringsorgaan, hoe Nederland woordbreukig was (want zijn vertegenwoordiger de Kock werd niet gedesavoueerd maar beloond) jegens indonesische nationalisten, — waarom is het dan wel een misdrijf om aan veel oudere jongelieden te verhalen hoe Engeland woordbreukig was jegens chinese nationalisten ? — En waarom mogen het nederlandse gezag en de nederlandse regering in Indonesië wel als trouwbreukig worden voorgesteld in de leerboeken op onze scholen, terwijl men zo gevoelig is voor buitenlandse eer en reputatie ?

De ontsteltenis van het openbaar ministerie over het feit, dat via een eenmalig exposee van engelse woordbreuk in 1853—1854 in China in 4 regels haat zou kunnen worden verwekt tegen „de" europese bevolkingsgroep van Nederlandsch-Indië, naast de rustige verzekerdheid dat een veelmalig exposee van nederlandse woordbreuk in 1830—1850 in Nederlandsch-Indië, immers op verscheidene bladzijden van verscheidene leerboeken, géén haat zou kunnen verwekken tegen „de" europese bevolkingsgroep van Nederlandsch-Indië, is wel zonderling en moet door zijn inconsequentie opvallen.

En wat het „roemloze" betreft, als het nog niet voldoende uit de feiten van woordbreuk en trouweloosheid zelf blijkt, — zo vertelt E. MOLT aan de lagere schoolkinderen b.v. :

„In 1912 deden de Italianen *een verraderlijken aanval op Tripoli*" (16. p. 655).

„ .....en de bewoners *op vreeselijke wijze de wraakzucht der Engelschen hadden leeren kennen*" (16. p. 651.)

„ ..... Fier klonk het koninklijk antwoord (van keurvorst Frederik) : Bestaat er *in de gansche wereld geen goede trouw* meer, dan behoort zij toch bij den Duitschen keizer gevonden te worden. Ik wil niet *van schaamte blozen* gelijk keizer Sigismund" (16. p. 333).

En zo zou ik kunnen doorgaan.

Ad Punt I d.

Intussen heeft het O. M. bezwaar tegen de voorstelling van „plundering door europese staten" in een leerboek. Maar toch is ook hierbij de gevoeligheid niet op haar plaats.

G. DE HAAS — Vaderlandsche *Geschiedenis voor het Mulo-diploma*, 6e druk 1933, beschrijft op pag. 63 hoe de Spanjaarden Antwerpen binnenvielen. Zij

„*plunderden en moorddden daar op beestachtige wijze* ..... Niet alleen tientallen *huizen* maar ook *kerken en kloosters werden geplunderd.* De schade bedroeg millioenen. Het aantal vermoorde burgers wordt op ± 7000 geschat".

Op pag. 69 .....
„veroverde Parma het sterke Maastricht, dat door de spaanse soldaten *vreeselijk werd geplunderd.*"

DE JONGH en VAN POELJE schrijven in hun keurig boekje voor *vrijwel alle lagere scholen* in Indonesië op pag. 58 over Alva's „hardheid":
„de Bloedraad eischte zijn slachtoffers bij duizenden. De *schavotten stroomden van bloed en de galgen kraakten onder hun last".*

Op pag. 62 :
„Mechelen en Zutfen gaven zich vrijwillig over toen de Spanjaard voor de poort verscheen. En — de vijand *moordde en plunderde tòch.*
„Naarden gaf zich zonder tegenstand over. En — 't arme kleine stadje *werd gruwelijk uitgemoord.* Van alle inwoners wist slechts een veertigtal het lijf te bergen."

Op pag. 67: Antwerpen was weldra
„het tooneel *eener vreeselijke plundering.* Vrouwen noch kinderen, kerken noch kloosters werden gespaard. Gansche straten gingen in vlammen op en ook het stadhuis verbrandde. Onnoemelijk groot was de waarde van *de gestolen buit,* terwijl het aantal omgekomen op 6 à 7000 geschat werd".

En aldus kan ik citaat aan citaat rijgen. En dat kan iedereen, als geen subjectieve beoordeling de herinnering aan de lagere en latere schooltijd op de vlucht heeft gedreven.

Wanneer dan werkelijk tegen „de europese bevolkingsgroep van Nederlandsch-Indië vijandschap, haat of minachting door mij geuit zou zijn, — en des nadrukkelijk: Neen ! —, welke betekenis zou het vingerhoedje vol daarvan in mijn boek dan hebben tegenover de oceaan vol, die reeds generaties lang over die „europese bevolkingsgroep van N.I." heenvloeit ?

En hoe zal het die „europese bevolkingsgroep van N. I." te moede moeten zijn *nu,* in deze dagen, terwijl deze zaak dient, waar hij dag aan dag onvervolgd de door Nederlanders uit westerse bronnen gecompileerde aantekeningen leest als bijv. deze in het *Alg. Ind. Dagblad* v. 28 October 1936 No. 296, dat ik hierbij Uw Raad overleg. (In de lijst van overgelegde bronnen onder No. 39 aangegeven) :

„nu Madrid weigert ondanks het verzoek van Londen de duizenden gijzelaars *(weerloze burgers met vrouwen en kinderen) van beulshanden te bevrijden,* nu het door zijn weigering *zijn ware karakter aan de gansche wereld onthult".*

„*De Sowjet staat* geïsoleerd *te schande* en belachelijk gemaakt, *alleen haar beulen,* maanden te voor geinstrueerd door Bela Kun, *hebben nog een korten tijd voor hun misdadigerswerk aan duizenden weerlozen. Schande voor Europa* wanneer dit geduld wordt."

Zulke uitlatingen mogen scherp zijn, toch zijn zij zeer begrijpelijk uit waarachtig-menslijke verontwaardiging geboren. Komen dagbladen overigens niet veel meer dan leerboeken in de handen van „de europese bevolkingsgroep" van N. I. ? En niet evenzeer onder tientallen duizenden ogen van leerlingen uit de 7e klasse van de lagere scholen en verdergaande scholen, aan wie vaak als taak opgedragen wordt couranten te lezen ?

Ad Punt I. e.

Gelijk hiervoor, heeft het O. M. bezwaar tegen deze mededeling aan de jeugd.

Nu hebben de dagbladen tijdens de heldhaftige verdediging van het Alcazar vóór enkele weken door de spaanse nationalisten hun diepe verontwaardiging dag aan dag uitgesproken over de onverlaten, die de belegerden trachtten uit te hongeren, en zij hebben zich verheugd over het feit, dat deze lelijke bedoeling geen effect heeft gehad.

In de „KLEINE VADERLANDSE GESCHIEDENIS VOOR DE LAGERE SCHOOL" (15. p. 64 v.v.) leest de jeugd op alle openbare lagere scholen in Indonesië :

„En *juist door uithongering* trachtte de Spaansche veldheer de veste te dwingen ..... Alle verkeer met de buitenwereld was afgesneden. *Bijna bereikte Valdez zijn doel:* ten laatste heerschte er in Leiden de vreeselijkste hongersnood. Om dezen knagenden honger te stillen aten de burgers honden en katten, ratten en muizen, boombladeren en koolstronken, ja, het gras dat langs de straten groeide. Toen kwam het allervreeselijkste: de pest. Omstreeks 7000 menschen zijn tijdens het beleg door honger en pest bezweken."

Alle kinderen rillen bij deze passages en zijn van afkeer vervuld. Zij zien niets anders dan „lelijks".

Tijdens de wereldoorlog hebben de centralen protest op protest doen horen tegen de blokkade, waardoor vrouwen en kinderen honger moesten lijden.

Op 2 Nov. 1936 drukten de kranten in vette letters af de filippica van Mussolini tegen de sancties van de Volkenbond.

„De Bond, ging de Duce voort organiseerde het *onrechtvaardige beleg* van de sancties *en poogde onze kinderen uit te hongeren*". (40. 2e blad, 1e pag. 4e kol. van het *A. I. D.)*

Geen enkele paedagogie leert ons de jeugd lelijke bedoelingen te verbloemen of zelfs mooi te praten.

De regering neemt het zelfde standpunt in. Immers, in het op haar last door de Nederlandse Volksbibliotheek aan de lagere scholen verstrekte uitstekende leerboek van E. MOLT, *Geïll. Wereldgeschiedenis,* spreekt een eerlijk paedagoog tot

„*de jeugd, die de lagere school heeft afgeloopen*" (16. p. VI voorbericht).

een onomwonden taal.

Er zijn vele treffende zinnen in dit boek voor de jeugd. Op p. 654 schrijft MOLT, de Boerenoorlog behandelend :

„*De Britten besloten de uiterste wreedheid toe te passen* ..... zij brachten de vrouwen en kinderen in kampen samen, waar dezen aan de bitterste ellende ten prooi waren en bij duizenden onkwamen".

Wat verbleekt mijn „misdrijf" op dit punt tegenover deze formidabele beschuldiging van voorbedachtelijke uiterste wreedheid, door een regeinstelling in alle scholen en bibliotheken ingeleid !

Ad Punt I. f.

Intusschen heeft het O. M. ook hierbij bezwaar dat deze dingen aan de jeugd worden verteld. Maar ook thans kan het O. M. gerust zijn. De jeugd weet dat nl. al lang door de officieel voorgeschreven leer- en bibliotheekboeken.

Zoo schrijft DE HAAS — *Alg. Geschiedenis voor het Mulo-diploma* (leerboek van de mulo-scholen) op p. 138—139 :

„Nu kwamen echter Duitschland, Frankrijk en Rusland China te hulp. Japan werd gedwongen Port Arthur terug te geven. De Europese mogendheden *namen nu zèlf de belangrijkste punten van China in bezit.* Zo werd de chinese keizer *gedwongen* aan Duitsland de havenstad Kiautsjeoe voor 99 jaar *te „verpachten".* Rusland *„pachtte"* op dezelfde wijze Port Arthur".

Op pag. 140 :

„Door het westen werd nu China gedwongen allerlei concessies te geven. Zoo werd door Rusland Mantsjoerije bezet".

Grijpend naar een ander officieel leerboek, Dr. RYPMA's — *Ontwikkelingsgang der historie,* dat voorgeschreven is voor HBS'en, Kweekscholen en ook op onze Handelsschool, lezen wij (17. II pag. 238) :

„De helpers van China lieten zich voor hun steun goed betalen : Rusland kreeg verlof om een zijtak van de Transsiberische spoorweg door Mantsjoerije aan te leggen naar Port Arthur, welke stad van China *„gepacht"* werd, terwijl Duitsland, Kiautsjau, Engeland Weihaiwei en Frankrijk Kwangtjoewan *„pachtten".* (De hatelijke guillemets zijn van Rijpma).

En MOLT (16. p. 658) vertelt aan de jeugd van de Lagere School :

„Oók Japan, dat van lieverlede een macht van betekenis was geworden, deed mede *in de wedstrijd om China te plukken* ..... Duitschland en Engeland haastten zich, *mede hun deel aan den buit te eisen."*

J. KLEINTJENS en Dr. HUYBERS evertellen over dezelfde periode aan de jeugd van :

„de Politieke Struikroovers" waarmee zij aanduiden (en noemen) : Rusland, Frankrijk en Duitschland (32. p. 195) en zij zeggen dan : „Japan moest toezien met gebalde vuist. Of men in Tokio begreep, dat *die politieke struikrooverij* op de eerste plaats aan de macht van Japan afbreuk deed !"

Ad Punt I. g.

De HAAS (10. p. 139) vertelt het aan de jeugd :

„*Daardoor* (nl. door de plundering van China door de mogendheden) *ontstond natuurlijk* (inderdaad !) *bij deze mongoolse volkeren groote haat tegen de Westerlingen.*

„Die haat uitte zich in de Bokseropstand (1900). De Boksers stelden zich ten doel alle vreemdelingen te verdrijven en alle christenen uit te roeien".

Maar de scherpste vorm van het oordeel, dat ook in mijn boek uitgesproken is, vind ik in het *Geschiedenis-leerboek* van Dr. RYPMA, voorgeschreven door de Regering voor Indonesische scholen. (H. B. S., Kweekschool, en ook gebruikt op onze middelbare Handelsschool) (17. II p. 236) :

„Geheel anders dan in de overige deelen van Azië hebben zich de toestanden in het verre Oosten van dat werelddeel, in China en Japan, ontwikkeld. Het scheen in het midden van de 19e. eeuw, dat ook deze beide landen onder europeesche en amerikaansche invloeden zouden komen, maar dat is belet door de ontwikkeling van Japan. Eerst traden de vreemde mogendheden op de gewone wijze op: Engeland en later ook Frankrijk mengden zich in de Chineesche aangelegenheden en wisten door geweld de openstelling van verschillende havens voor hun handel te verkrijgen, terwijl Amerika dat aan Japan afdwong.

De westersche invloeden werkten op de beide staten echter geheel verschillend. *China* bleef zich zelf vrijwel gelijk en *scheen een gemakkelijke buit voor het westersche imperialisme* te zullen worden, *doch Japan* nam de moderne beschaving over en *werd* daardoor *in plaats van een slachtoffer* (zoals China) een geduchte concurrent".

Het is duidelijk dat China, „slachtoffer van de Grote Mogendheden", volop gelegenheid had dit te betreuren.

Ad. Punt I h.

Het O. M. heeft bezwaar dat in 3 regels het onverdedigbaar gedrag van de europese troepen in Peking aan de jeugd is voorgehouden.

Intussen lijkt deze bedenking niet gegrond. De leer- en leesboeken voor de jeugd geven veel realistischer schilderingen van datgene, waartoe zelfs europese volkeren in staat zijn, dan ik deed in de magere regeltjes in mijn boek, waarbij nog bovendien de objectiviteit door mij zo zorgvuldig in acht genomen werd, dat mijn uitspraak, dadelijk op die regeltjes volgende, luidt : „De boxeropstand was op even wreedaardige wijze neergeslagen als hij zelf had huisgehouden".

Ten bewijze van wat ik hiervoor aanvoerde haal ik een en ander aan uit leer- en kinderboeken, aan de scholen voorgeschreven, dan wel verstrekt door de Overheid via het Departement van Onderwijs. Hierbij zij het mij vergund om ook te verwijzen naar de vele passages, aangehaald bij de reeds behandelde punten van de tenlastelegging.

De *Vaderlandse Geschiedenis* van DE HAAS, bestemd voor de Muloscholen schrijft (p. 63) (ik herhaal hier) :

„Toen trof het zuiden *een vreselijke gewelddaad:* de Spaansche muiters vielen Antwerpen binnen en *plunderden en moordden* daar *op beestachtige wijze.* Door de brooddronken soldaten werden niet alleen *tientallen huizen* maar ook *kerken en kloosters geplunderd. De schade bedroeg millioenen. Het aantal vermoorde burgers wordt op 7000 geschat".*

ERHATZ en BOSMAN *(Ons Verleden.* Verstrekt door de Ned. Volksbiblitheek aan de lagere scholen) beschrijft aldus „de *Plundering van Mechelen"* 19. I. p. 163 v.v.) :

„Doch als de strijd gestreden en de kwestie beslist is ; als lood en staal den grond met lijken en verminkten bedekt hebben; als de overwonnenen knielend en biddend de genade hunner tegenstanders inroepen, en wanneer dan nog *de overwinnaar door blinde woede en dollen tijgerhaat* vervoerd, de jammeren van den krijg vermeerderen en soldaten zich *tot roovers, tot moordenaars* verlagen, dan is de oorlog *meer dan onmenschelijk, dan krimpt het hart van tijdgenoot en nakomeling ineen* van weemoed bij de herinnering aan *zooveel gruwelen, zooveel razernij, zooveel onschuldig vergoten menschenbloed".*
Alva gaf Mechelen prijs aan de soldaten. „Morgen kunnen de Spanjaarden, overmorgen de Walen, den derden dag de Duitschers in de stad trekken", zeide hij. (Zo ook heeft Graaf Waldersee goedgevonden, dat gedurende 2 × 24 uur de troepen Peking mochten plunderen).

„Reeds bij het krieken van den volgenden morgen (11 Oct.) stoven de Spanjaarden ordeloos naar binnen ..... *Niemand werd ontzien, niets werd gespaard. De soldaten stormden als dolle tijgers in de huizen. Niets was veilig voor de klauwen der roofzuchtige gieren,* noch goud, noch zilver, noch koopwaren, noch huisraad, *noch zelfs gewijde zaken van kerken en kloosters. Kisten en kasten werden opengebroken of verbrijzeld en de buit werd met volle schepen weggevoerd".*

„Toen de Walen den volgenden dag aan de beurt gekomen waren, werden *de tooneelen van den vorigen dag herhaald.* Alle schuilhoeken werden doorzocht en waar niets meer te vinden was, moesten de ongelukkige burgers hun vaste goederen verpanden of tegen een gering bedrag verkoopen".

„En toen eindelijk *den derden dag de Duitschers* den vrijen teugel aan hun moedwil vierden *en er genoegzaam niets meer te plunderen viel, mishandelden zij de burgerij op het wreedst.* „Nu werden", zoo als Hooft zegt, *„een koophandel met halzen gedreven".* Menig burger

moest herhaaldelijk zijn leven koopen en daarvoor de hulp van elders wonende vrienden of verwanten inroepen en velen, die niets meer te geven hadden, werden *meedogenloos doorstoken.*

„*Zelden was ergens barbaarscher huisgehouden* dan in het ongelukkige Mechelen. „Hij die zulke gruwelen beveelt of veroorlooft zal immer onder het kleed des triumfeerders *de schandelijke zweren der misdaad verbergen*", zegt een der geschiedschrijvers. *Geen leeftijd, geen kunne is gespaard*".

„Zulke euveldaden gaven aan het nederlandsche volk volkomen recht, *de Spanjaarden als roofgedierte* te beschouwen".

De schrijvers herinnerden aan de beeldenstormers, waarvan zij onder meer zeiden :

„Geen ziedende lavastroom kon met meer spoed de weelderigste landouwen in een woestenij herscheppen *dan deze Wandalen de rijkste schatten van kunst en wetenschap verbrijzelden en vernielden*".

Barbaren, roofgedierte, Vandalen, — het O.M. ziet dat de jeugd er aan gewend geraakt is door de officiële leerboekjes. Ik heb niets nieuws, wel zeker heel veel *minder* gezegd. Waarom wordt dit mij dan zo euvel geduid ? (Ik heb — dit in parentesis — altijd openbare scholen bezocht en ben door het openbaar westers onderwijsstelsel gevormd).

Dr. RIJPMA beschuldigt in zijn leerboek (17. II p. 252) de Duitsers in België van

„allerlei verwoestingen en gruwelen".

MOLT beschrijft in de franse revolutie de wraak van een volk in zijn leesboek voor de jeugd (16. p. 510 v.v.). Nu zijn niet Spanjaarden, Walen en Duitsers de „barbaren en vandalen", maar andere „Europeanen", de Fransen.

„'t Was een waar *moordtooneel: in den tuin der Tuilerieën lagen de lijken letterlijk opgestapeld*" (p. 529).

Danton, Robespierre en Marat, „steunend op de woede van het onbesuisde, *bloeddorstige gepeupel,* hadden het lot van Frankrijk in handen. *„Benden moordenaars*..... hielden..... gericht : *priesters, Zwitsers, gardesoldaten, hovelingen, edellieden, werden op lafhartige wijze om het leven gebracht*". (p. 530)

„Van nu af begon *een schrikbewind, zoo vreeselijk als de wereld nooit had aanschouwd. De bloeddorst van de rechtbank overtrof die van alle instellingen, welke ooit te voren onder de volken angst en schrik hadden gebracht*".

„De guillotine werkte in bijna alle steden. Elke poging om zich tegen het schrikbewind te verzetten werd *in bloed gesmoord*".

„Schatten werden geroofd ....." (p. 538).

Enz. Na al zulke schilderingen, door of met goedvinden van de Overheid de jeugd voorgehouden, kan de reputatie van de Europeanen niet bedorven worden door 3 historisch juiste regels uit mijn boek.

MOLT neemt geen blad voor de mond. Van de Russen in de 20e. eeuw schrijft hij (p. 657) :

„De Joden wekken den naijver van de arme onontwikkelde Russische boeren en *hiervan maakt de regering handig gebruik* als het volk, den zwaren druk moede, tot opstand dreigt zijn toevlucht te nemen. *Dan wordt aan de Joden de schuld gegeven; een vervolging op groote schaal dient dan om de aandacht af te leiden.* Men ziet dat in het Russische rijk *barbaarse toestanden* heerschen. Ook tegenover hen die aandringen op hervormingen, treedt de regering nog met aziatische wreedheid op". (Zelfs voor die „aziatische wreedheid" haat ik niemand).

Iets verder bedoelt MOLT alle Europeanen, in China's avonturen betrokken, als hij schrijft (p. 658) :

„Heel natuurlijk is het dat veel Chineezen met bitteren haat tegen *de roofzuchtige Westerlingen* zijn vervuld".

In de jeugdbibliotheken bevindt zich bijna steeds dat opwindende boek van PAUL D'IVOY — *„Krekel bij de Boxers in China"*, waar de gehele vernieling en uitplundering van Peking in levendige jongenstaal in een dik boek aan de jeugd wordt verteld.

Tegenover hetgeen Westerlingen — en paedagogen — aldus zelf goed vinden uit de geschiedenis aan onze schoolgaande jeugd mede te delen, lijkt het toch zonderling dat mij een daarnaast zeker onschuldige 3-regelige mededeling zo heel zwaar wordt aangerekend.

Maar ook ten aanzien van de meest moderne europese krijgsverrichtingen wordt de jeugd ingeleid in de zwarte vlekken van de historie.

KLEINTJENS schrijft over het jaar 1919 t.o.v. Hongarije (32. p. 221) : „De uitredding (van de „gruwelijke vervolging door de communisten onder Bela Kun") kwam, toen Bela Kun op de vlucht ging voor het Roemeensche leger, dat Hongarije kwam bezetten en ..... *plunderen*".

Zo iets doodeenvoudigs is plunderen en moorden helaas in de geschiedenis van de verdwaasde en dwalende mensheid, dat zelfs een nuchter woordenboek er zijn voorbeelden aan ontleent.

Zo vermeldt het algemee op de scholen gebruikte. *Engelsch Woordenboek* van K. TEN BRUGGENCATE, 9e druk, 1920 :

„PLUNDEREN, plunder, loot (a place), ransack, gut, rifle

„PLUNDERING, plundering, pillage, spolation, looting. De plundering en de moord van Naarden, the sack and massacre of N."

Het plundervoorbeeld is klassiek.

In het *Engelsch Schoolwoordenboek* van A. BROERS en J. SMIT Jr. van 13 jaar later lezen wij nog steeds :

„PLUNDEREN, plunder, ransack, pillage, loot (a place), gut, rifle (a house), rob.

PLUNDERING, plundering, pillage, looting; de plundering en de moord van Naarden, the sack and massacre of N."

De jeugd zou het anders kunnen vergeten.

Werkelijk het O.M. is te teergevoelig.

Ik vergun mij Uw Raad in herinnering te brengen al wat ik reeds aangevoerd heb als geschikt bevonden om in leerboeken voor de jeugd te worden afgedrukt. B.v. — ik doe maar wat grepen :

aziatisch-wrede en barbaarse Russen
doelbewust-wrede Britten
spaans roofgedierte
politieke struikrovers
vandaalse Walen en Vlamingen
vloekwaardige stelsels
roofzuchtige westerlingen
verderfelijke volksvergiften
trouweloze vorsten
woordbreukige regeringen
enz.

En dan zou ik haat zaaien door dat ik b.v. de lelijke bedoeling om een onschuldig eilandenvolkje uit te hongeren ook „lelijk" noemde ?

Ad punt I. i.
DE HAAS vertelt het aan de jeugd. (zie hiervoor p. 139).

Dr. RIJPMA's leerboek oordeelt niet anders (17. II p. 238).
„Door deze vermeerdering van vreemde invloeden ontstond in China in 1900 *een nationalistische beweging,* de opstand der Boksers".

China's laatste 30-jarige geschiedenis is het bewijs van zijn nationale emancipatie. Van Dr. Soen Jat Sen af, wordt de politieke en kulturele arbeid van China's volk gedragen door de eenheidsgedachte.

Hollands eigen geschiedenis is er een voorbeeld van hoe *de haat tegen Spanje de eigen eenheid deed ontstaan.* Ook daarvoor is geen enkele historicus blind. En ook deze gang van de ontwikkeling wordt de jeugd voorgehouden.

DE HAAS (20. p. 63) :
„Het *katholieke Zuiden* sloot zich aan bij de *Calvinistische opstandelingen van het Noorden met de gemeenschappelijke leus: verdrijving der spaanse troepen !"*
„Het *doel* van de prins was *dus bereikt:* de meeste Nederlandsche gewesten waren *verbonden* en *allen bezield met hetzelfde doel: verdediging hunner rechten tegen Spanje.* (p. 654).
„De gezamenlijke strijd tegen Spanje was immers juist datgene, wat de Nederlanders bond !" (p. 65).

DE JONGH en VAN POELJE leren de jeugd niets anders.
„Trouw zouden zij (de Ned. gewesten) *elkander bijstaan in den strijd om de vrijheid".* „In hetzelfde jaar (1580) sprak Philips II den ban uit over prins Willem van Oranje. Hij verklaarde den Prins vogelvrij en zette openlijk tot sluipmoord aan. Straffeloos zou ieder Oranje mogen dooden. Véél geld zou de moordenaar krijgen, wel 25.000

gouden kronen en bovendien brieven van adeldom. Schandelijker kòn het niet ! Brieven van adeldom voor ..... een lagen sluipmoord."
In *de algemene en verenigende volkshaat werd* Philips dan afgezworen. *„Men had meer dan genoeg van den kouden en wreeden vorst, die een geesel voor zijn onderdanen was geweest".* (15. pag. 69)

Dr. RIJPMA (17. p. 180-181) leert hetzelfde: eenheid door de algemeenheid van de volkshaat.

ERHATZ en BOSMAN leren hetzelfde (19. I p. 59, 62, 63).

Welk euvel ik begaan heb door ook in China die uit haat en afkeer geboren drang naar volksvereniging en volkseenheid te hebben aangestipt, ontgaat mij. Dat ik dit „iets goeds" noemde kan het kwaad niet daarstellen. Elke nederlandse geschiedschrijver heeft datzelfde aangetoond. En dat het „iets goeds" was, heeft de uitkomst geleerd: n.l. de vrijheid van het nederlandse volk.

Ad punt I. j.
Het verwijt, dat deze zaken de jeugd niet moeten worden voorgehouden, lijkt niet op zijn plaats. Er moest een reden zijn voor het wel toelaten van de hollandse en het afwijzen van de portugese en spaanse handelaars. Die reden lag enkel en alleen in de godsdienstige verdraagzaamheid van de Nederlanders. Dit niet te willen duidelijk maken, dit te verbloemen of zelfs te vervalsen, zou in een geschiedboek al evenmin te verdedigen zijn als het verzwijgen van de Beeldenstorm en de oplaaiende toorn van een bigot vorst als Philips II, die daardoor meer werd getart tot wreedaardigheid dan door de tot hem gerichte hervormingsgezinde remonstraties.

In dezen is er nauw verschil tussen de haat van de Japanners jegens de christelijke symbolen en de baldadige haat van de Nederlanders zelf jegens diezelfde symbolen (beelden, schilderijen en de gewijde emblemen) 60 jaar eerder in Holland zelf.
Bevangenheid kan enkel verschil zien in het feit, dat het in Oost-Azië een aziatisch volk, ginds het eigen westers volk was. Maar dat gezichtspunt is te subjectief om er rekening mee te mogen houden en zou enkel de onbevooroordeelde moeten doen bedenken, dat er voor de enkele Nederlanders in Japan wèl verontschuldigingsgrond is aan te voeren en n i e t voor het nederlandse volk in Nederland zelf.

Hoe nu voor de Lagere School deze beeldenstorm werd afgeschilderd, moge ik voor Uw Raad uit ERHATZ en BOSMAN naar voren brengen. (19. I pag. 138 en v.v.)
„Alles is in de vreeselijkste wanorde", schreef Margaretha aan Filips, „men is zonder wet, zonder geloof, zonder koning; er bestaat *noch eerbied voor den godsdienst,* noch voor Uwer Majesteits bevelen, noch gehoorzaamheid aan recht en overheid; ik vrees het ergste". — En die vrees was maar al te gegrond. Den 10e Augustus hield zekere Sebastian Matte, een hoedenmaker uit Yperen, een opruiende predikatie te Steenvoorde, een dorp in Artois. Na afloop daarvan

stormde het volk een kapel binnen *en wierp de beelden der Heiligen van hun voetstukken* ..... Toen de geestelijke te Richebourg den kansel beklom vlogen 500 gewapende Hervormden *met woest getier* de kerk binnen. De priester was genoodzaakt zijn predikatie te staken en stierf een maand later van schrik. *Het sein* in Artois gegeven, *werd bliksemsnel in de overige Nederlanden beantwoord.* Reeds vier dagen later trok een bende van drie, vier honderd beeldstormers naar de adbij van Welvelgheim. *Allen, mannen, vrouwen, kinderen zelfs waren gewapend met bijlen, hamers, breekijzers en andere vernielingswerktuigen.* Met onstuimige vaart ijlden zij naar de kerk, verscheurden en *vertrapten* de gekleurde glasruiten, hakten het kunstig snijwerk van deuren en zitbanken aan spaanders, *wierpen altaar en beelden omver,* en roofden gouden en zilveren kerksieraden. Gelijk een bruisende bergstroom door gestadigen aanvoer van nieuwe bronnen steeds woester en wilder en vernielender voortrolt, *zoo rukte de dolzinnige bende, steeds talrijker en stouter* door het toestroomend gespuis, *van stad tot stad, van dorp tot dorp, en sloeg de schendende hand aan alles, wat den Katholieken heilig is.* Geen ziedende lavastroom kon met meer spoed de weelderigste landouwen in een woestenij herscheppen, dan deze wandalen de rijkste schatten van kunst en wetenschap verbrijzelden en vernielden.

„Binnen weinige dagen sloeg deze geesel over van Vlaanderen naar Antwerpen, Brabant, Zeeland, Holland, Utrecht, Gelderland, Overijsel, Ja, zelfs naar Friesland en Groningen. Weinige kerken liet men ongeschonden, geen geestelijke bleef verschoond van beschimping en alle sieraden werden een buit van het gepeupel. *Binnen twaalf dagen waren meer dan 400 kerken door het grauw vernield en geplunderd."*

„De 8-daagse feesten ter viering van Maria Hemelvaart (15 Aug.) waren aangebroken .....

Met grond mag men besluiten ..... dat *vele leden van het Verbond, vele Edelen en mannen van invloed met voordacht..... het oproer ondersteund hebben .....*

Het volk wierp zich als grimmige tijgers (in de kathedraal van Antwerpen) *op beelden, schilderijen en sieraden en* de prachtige tempel, die gisteren nog een waarde van 20 millioen gulden bevatte, was heden een hol geraamte met naakte muren ..... Van de hoofdkerk trok de razende hoop naar de andere godshuizen. Het was inmiddels nacht geworden. Toortsen en fakkels werden ontstoken, ander gespuis kwam uit de achterbuurten te voorschijn en bij het bloedroode schijnsel der flambouwen stoven de onverlaten door Antwerpens sombere straten. *Het was waarlijk wel een tooneel dat aan duivel en hel deed denken ..... Met verhoogde razernij trok men voort van kerk tot kapel, van bedehuis tot klooster.* Alles werd vernield, *alles vertrapt..."*

Tot zover deze beklemmende schildering voor lagere schoolkinderen. Men bedenke bij dit alles dat de Japanners met wrok en verbittering de onverzoenlijkheid van de vreemdelingen in hun land hadden gadeslagen, die zich vergrepen aan de sjinto-godsdienst, tempels verbrandden, altaren schonden, en de beelden van de voorouders vernielden.

Het is mij onklaar, wat fout ik gedaan heb met een korte aanduiding in enkele regels van wat er in Nagasaki gebeurde, naast de realistische schets van honderdmaal erger zaken van gelijke aard in de Nederlanden zelf.

Het O. M. is van oordeel, dat onze minachting uitgaat naar ..... de Hollanders in Japan. Dit is psychologisch onverklaarbaar. Onze afkeer gaat toch ook niet uit naar de *slachtoffers* van de beeldenstormers maar naar de *bedrijvers* daarvan ? Hij zal toch ook niet uitgaan naar de slachtoffers van de japanse christenen-haat ? En — sterker — ondanks het feit, dat wellicht ook U, Edelachtbare Heren, en de heer Officier, zoals ik, hebben mogen horen de *vergoelijking* door de openbare onderwijzer, — vergoelijking die ik toen reeds verwierp, — van deze godschennende en godverloochenende „beeldenstorm" met een verwijzing naar de „gezonde" nederlandse afkeer van „afgodendienst en beeldenverering" en de nederlandse liefde voor „een zuiver geloof, niet bedorven door afgoderij !".

Ad Punt I. k.

VAN DUINEN vertelt aan de lagere school aldus (13. II. p. 23 v.):

„Toen in de 17e. eeuw aan alle vreemdelingen de toegang tot Japan verboden werd, mochten de Hollanders zich op Decima vestigen en daar met de Japanners handel drijven ..... maar ze moesten zich *aan allerlei vernederende voorwaarden* onderwerpen. Er mochten op het eiland *geen christelijke godsdienstoefeningen* gehouden worden. *De dooden mocht men niet begraven ;* ze moesten in zee geworpen worden. Kwam er *een hollandsch schip* aan, dan *werd het onttakeld en ontwapend, tot het weer vertrok.* Het gehele eiland was omringd door een hooge muur, die voorzien was van scherpe punten; een klein poortje gaf toegang tot de stad. Wilde een Hollander eens een wandeling in de stad gaan maken, dan moest hij daartoe eerst verlof vragen aan den Gouverneur van Nagasaki. Hij kreeg dan enkele politie-agenten mee om hem te vergezellen. *Decima was dus voor de hollandsche kooplieden geen prettige woonplaats, te meer daar ze ook hun vrouwen en kinderen niet bij zich mochten hebben.* Wat zullen die mannen zich verveeld hebben ! ..... In jaren hadden zij *geen berichten uit het vaderland* ..... Hun *kleeren* waren *versleten* en zij konden geen nieuwe krijgen. *Hun huis was bouwvallig* en zij hadden geen materialen om het te herstellen".

„De alleenhandel op Japan was voor de Hollanders wel een groote eer",

— dit staat er werkelijk ook nog ! —

Zo dom is een kind van de lagere school niet meer, dat hij ondanks de verbloeming, niet begrijpt dat Deshima een alles behalve fidele gevangenis was.

Het spuwen op de bijbel heb ik uiteraard weggelaten uit een gevoel van goede smaak. Ook hierbij, net als bij het efumi-ceremonieel, derhalve verzachting van mijn schildering, al mocht deze niet ontbreken voor het

goede begrip van de historie, die ons de onverzoenlijke houding van Japan voor christendom en christenen toont, maar ook verklaart.

POMPE, de zeer bekend geworden nederlandse geschiedschrijver, gaf de volgende openhartige les *„ten dienste van het onderwijs"* — zijn tijd (die van onze ouders) was nog onbevangen — (36. p. 104):

„Kort te voren was aan die (nl. de portugese) handel nog een andere geweldige slag toegebracht, gedeeltelijk door de invloed van de Nederlanders, die evenwel van hun destijds gehouden gedrag geen goede gevolgen ondervonden. Enige brieven, door een japans christen aan de Koning van Portugal geschreven, betreffende een samenzwering tussen de Portugezen en de japanse christenen tot omverwerping van de regering in Japan, vielen de Hollanders in handen, en werden door hen, *uit handelsnaijver en godsdiensthaat,* aan de ..... Shogoen uitgeleverd. Dit gaf in 1631 (lees: 1637) aanleiding tot de verbanning van de Portugezen uit Japan, twee jaren later gevolg door hun gewelddadige uitdrijving ..... Bij het bestrijden van de opstandelingen verzocht de regering de ondersteuning van Koekebakker, het hoofd van de nederlandse factorij te Firando. *Al te gewillig gaf deze aan die aanvraag gehoor en nederlands geschut werd gebruikt om* het kasteel van Simabara, een van de laatste wijkplaatsen van *de christenen* in Japan *te beschieten en hun de marteldood te bereiden."*

Schroom om de jeugd, (die volgens het Departement van Onderwijs echter „de volle waarheid" mag horen, gelijk ik Uw Raad heb voorgelezen) waarachtige geschiedenis te geven was er niet.

POMPE gaat voort :

„De Shogoen overwon, *meer dan 40.000 mensen verloren het leven, de christenen waren uitgeroeid,* doch ook de Hollanders kregen weldra hun beloning ..... In November 1640 verscheen een gezant van de Shogoen om de Hollanders aan te zeggen, dat alle woningen, die met een cijfer van de christelijke jaartelling gemerkt waren, afgebroken moesten worden, terwijl zij de Zondag niet meer mochten vieren en het opperhoofd van de factorij telkens niet langer dan een jaar in Japan mocht blijven ..... In Mei 1641 kwam een bevelschrift, waarbij het kleine eiland Deshima tot verblijfplaats werd aangewezen voor de Hollanders, die nu overgelaten waren aan de *meest willekeurige handelwijzen van de japanse regering en haar mindere ambtenaren."*

„Wel beklaagde zich van Diemen in manlijke taal bij de japanse rijksraad over de vernederende behandeling, de Hollanders aangedaan, *doch de bewindhebbers van de Compagnie nodigden hem uit deze toon te matigen en dientengevolge werd het beklag teruggenomen".* (36. p. 104-105)

Men ziet hoezeer ook op deze perioden in de geschiedenis reeds door meerderen vóór mij de aandacht van de jeugd in de openbare scholen gevestigd is geworden en mijn boek in dit opzicht in het geheel geen nieuws heeft gebracht.

Ad. punt I. l.

Het O. M. wil niet weten van het voorhouden aan de jeugd van vreemde bedervende invloeden op een ander volk. Maar alweer is het O. M. werkelijk te fijngevoelig. Om te beginnen heeft mijn boek Oost-Azië zelf objectief ook aziatische „vreemde invloeden" aangegeven, die bedervend werkten.

Zo bijvoorbeeld op pag. 50, waar ik schrijf: „De alcohol (deze komt uit Japan) decimeert de Ainoe's" — Zij zijn „gedoemd uit te sterven. Voorheen moeten zij hun wilde aard nog *onbedorven* behouden hebben".

Zo ook op pag. 66 waar ik schilderde, dat „het recht *bedorven* was". Als oorzaken staan aangegeven het „verval van de voorouder-verering", en „een verwrongen levensbeschouwing". In het vervolg blijkt dat dit bederf gevolg was van toenemende chinese (dus vreemde) invloeden, ook van het boeddhisme dat Japan begon te veroveren.

MOLT, in zijn *Wereldgeschiedenis voor de jeugd* tekent hoe de midden-amerikaanse Maja- en Inca-rijken geheel bedorven zijn geworden door *„de afschuwelijke handel in menschen tot schande van het Christendom,* tot onuitsprekelijken jammer voor de ongelukkige zwarten." (16. pag. 319).

CURWOOD, die denkelijk om zijn fijne gemoedsaard door de Nederlandse Volksbibliotheek onder toezicht van het Departement van Onderwijs en Eeredienst, prijkt in de schoolbibliotheken, wijst op vele plaatsen op het bederf van de Eskimo's door de alcohol en de door Westerlingen gedreven handel in vrouwen.

In de keurige boekjes van J. EIGENHUIS „Van Menschen, Dieren en Planten buiten Europa" (4e. druk) die in talloze 7e. klassen van de lagere scholen in Indonesië als leerleesboek bij het jonge volkje uiterst geliefd zijn, vind ik de volgende mededelingen omtrent het bederf van diverse volkjes en volken door de aanraking met vreemde invloeden.

„Want de Australiër is even goed dol op zijn kindje als de blanke. Er is wel beweerd, *dat de australische moeder haar kind gruwelijk mishandelde en zelfs doodde.* Maar reizigers, die lang de verschillende stammen hebben bestudeerd, spreken het tegen en meenen, dat dit alleen in vroeger tijden voorkwam *uit wanhoop bij inboorlingen, die slecht behandeld werden door de blanken".* (3. I. p. 8)
Hier ging het zedenbederf zelfs tot kindermoord.

Er kwamen in Midden-Australië weinig stamgevechten voor *„toen ten minste de beschaving daar nog weinig invloed kon doen gelden".* (3. I. p. 11).
„Waar *de invloed der beschaving* zich doet gelden, worden al de *oude plechtigheden en overleveringen verbasterd of vergeten".* (3. I. p. 12).

Van de Chola's in Peru vertelt EIGENHUIS dat zij zich aan sterke drank te buiten gaan,
„welke ondeugd velen helaas van hun „beschaafde" overheerschers hebben overgenomen".
Ook de guillemets bij „beschaafde" zijn van de schrijver. (3. I. p. 47).

„De regeering vertrouwen ze ook al niet. Die laat telkens Indianen dooden en afkoken, omdat ze met het vet daarvan de geweren der soldaten laat insmeren. Nu, dat ze van de overheid allerlei kwade dingen denken, is geen wonder. Ze hebben nog vaak genoeg te lijden onder machtsmisbruik, onthouding van hun loon, onrechtmatige gevangenzetting, misbruiken bij de loting voor het leger, verbeurdverklaring van hun bezittingen, bedrog bij den handel en onderdrukking op allerlei manieren. *Geen wonder dat de Indiaan een leugenachtige, wantrouwende en oneerlijke luiaard wordt".* (3. I. p. 52)

„.....in een land waar de overheid vaak door eerzucht, winstbejag en wreedheid wordt gedreven en rechtvaardigheid tegenover de Indiaan dikwijls zoek is". (3. I. p. 53).

Zulke „vreemde invloeden" kunnen immers niet anders dan bederven ?

„Dit eens zoo machtige en bloeiende Inca-volk, dat evenals de Azteken en Tolteken door de hebzucht der Blanken werd uitgemoord en verdrukt, beteekent onder de volkeren niets meer. Maar *de vruchten van zijn beschaving zijn door de Blanken geoogst".* (3. I. p. 53).

Hier heeft de bedervende aanraking met de „vreemde invloeden" derhalve tot algehele vernietiging van een oude beschaving gevoerd.

„Men moet de zelfverloochenng en den moed van deze mannen (nl. de zendelingen onder de Eskimo's) bewonderen, die nog veel tegenkanting ondervonden van *gewetenlooze blanke rumhandelaren".* Dit is hetzelfde nu bedorven „woest volkje" waarvan een handelaar schreef: *„Driemaal gelukkig ras, sterken drank noch goud kennen ze.* Wat ze in hun hart denken, is op hun gelaat te lezen. Zacht zijn ze van manieren, rechtvaardig in den omgang en hun gegeven woord kunt ge vertrouwen". *„De drank heeft er later veel ellende gebracht* (3. I. p. 79).

„De zendelingen zagen vaak hun *goeden ivloed verwoest door de aanraking met gewetenlooze blanke handelaars"* (3. I. p. 100).
„Jammer dat natuurvolken vaak door de blanke handelaars tot dronkenschap worden gebracht en zoo eerder *de ondeugden der beschaving overnemen,* dan de deugden er van". (3. I. p. 100).

„Het is wel prettig in een land (nl. Japan) te reizen, waar de bewoners eerlijk zijn" ... ... *„Alleen waar veel Europeanen zijn en deze hun invloed hebben doen gelden, heerscht minder veiligheid".* (3. II. p. 42).
„Onze (nl. de hollandse) straatjeugd en misschien ook *vele volwassenen kunnen* aan *die Oosterlingen wel een voorbeeld nemen".* (3. II. p. 44).

„Ook in zindelijkheid *kan ons* (d.i. het nederlandse) *volk de Japanners tot voorbeeld nemen". (3. II. p. 46).*
„Dit bootsvolk kan menig beschaafd Europeaan een lesje in welleven dheid geven". (3. II. p. 58).

Dit alles is zo maar hier en daar opgediept uit één fijn hollands leerboekje voor de lagere scholen in Indonesië.

Ad. punt I. m.

Intussen, — het O. M. heeft ook hierbij weer het belang van de jeugd op het oog gehad. Nu wilde ik het O.M. toch wel uit de droom helpen, want het is ook hierbij een droom te menen, dat van mijn boek enige kwade invloed zou kunnen uitgaan.

DE HAAS (neutraal) leert de mulo-leerlingen dit :

„Was dit (cultuur)-stelsel tactvol en juist toegepast, zeer waarschijnlijk zou het dan goed gewerkt hebben"..... Echter „trachtten zij de opbrengst zoo hoog mogelijk op te voeren en traden zij tegen de inlandsche bevolking *onverbiddelijk op*". (20 p. 194).

LOK EN SCHMIDT (christelijk) schrijven voor de lagere scholen : „Door het Cultuurstelsel wist Nederland *zeer veel uit de Koloniën te halen. Dat er ook voor de belangen van de bevolking gezorgd diende te worden, was iets geheel vreмds voor de ooren van de leiders van het volk*" (27. p. 68).

E. TEN BROEKE (chistelijk) schrijft (28 p. 46) over de afzwering van Filips II :

„Zij verklaarden *dat een volk er niet is, om zijn vorst als slaven te dienen, maar dat een vorst er is om zijn volk met liefde en rechtvaardigheid te regeeren*".

DR. JOLMERS (neutraal) (26 p. 115).

„Later zou echter blijken, *dat de inlanders vaak op meedoogenlooze wijze werden verdrukt en uitgezogen*"..... „en het gevolg van dat alles was *een ergerlijke uitpersing der inheemsche bevolking. Het duurde lang voor deze misbruiken in het moederland algemeen bekend werden en aan de Nederlanders nadrukkelijk werd voorgehouden: „De Javaan is een mensch, lezer*". En op pag. 129: „Wel leverde dit rijke baten op, maar het werd bekend, dat *de voordeelen* vaak werden *verkregen door ergerlijke verdrukking van de inlanders.* De vraag werd gesteld : *mogen de koloniën worden bestuurd alleen ten bate van het moederland ?*" *„Langzamerhand* verloren de aanhangers van *een bestuur der koloniën ten bate van het moederland* terrein..... „Het is vooral Multatuli's Max Havelaar geweest (1860) die den Nederlanders *de oogen opende voor de verdrukking der inlanders*".

En op pag 151" :

„De particuliere ondernemingen die het cultuurstelsel hebben vervangen ..... vormen ..... *een bron van welvaart voor zeer velen ..... in het moederland.* De toestand, dat Nederland de inlanders door militaire macht deed bukken voor zijn gezag kon niet gehandhaafd worden."

Zelfs EYKMAN EN STAPEL, de suikerzoete partijlozen, die anders alles weglaten wat onaangenaam is, schrijven (29 pag. 172 en v. v.) :

„Zij gebruikten echter middelen, die in strijd waren met de bestaande voorschriften en *aan de bevolking gedane beloften. En de Regeering, die het geld hoog noodig had, ging deze willekeur niet tegen*".

„Zoo werd het cultuurstelsel uitgevoerd op een wijze, *die het tot een*

model van willekeur maakte. De tijden van de Compagnie..... schenen teruggekeerd".

„Indië zelf profiteerde er zoo goed als niet van; wel ondervond het in ruime mate de nadeelige gevolgen. Van 1848 tot 1850 heerschte er op vele plaatsen groote hongersnood".

„Het feit dat het cultuurstelsel Nederland uit zijn finantieele onmacht hielp, maar tevens den Inlander onder een te zwaren druk deed zuchten, kon al dadelijk hen niet bevredigen, die *in de koloniën nog iets anders zagen dan middelen om zoo voordeelig mogelijk te exploiteeren. Langzamerhand* begon de stelling veld te winnen *dat het moederland zedelijke verplichtingen jegens de koloniën* heeft te vervullen ....." (p. 173). .....*voorloopig echter met weinig succes"* (p. 174).

De uitbuitingskolonisatie wordt door A. J. EYKMAN EN DR. F. W. STAPEL aan de jeugd geheel uitgelegd in hun *Leerboek der Geschiedenis van Ned. Oost-Indië, al reeds in de inleiding.*

Het heet dan bij deze schrijvers (29 p. 5-6)

„Vroeger beschouwde men kolonieën „als *onderworpen landstreken, waar uit men zooveel mogelijk voordeelen wenschte te trekken zonder zich te bekommeren om het wel of wee der inheemsche bevolking. Men „exploiteerde" koloniën en het eenige doel was, die exploitatie zoo winstgevend mogelijk te maken. De inboorling had slechts plichten, geen rechten".....* „Thans erkent ieder, dat het moederland plichten jegens de kolonie heeft te vervullen".....

J. KLEINTJENS en DR. HUYBERS (katholiek) schrijven voor de jeugd (30. p. 250 en 251) :

„Het stelsel (van het Batig Slot) heeft Nederland millioenen opgeleverd maar *tot verdrukking van den Javaan* geleid..... De belgische opstand verslond zooveel geld, dat de *regeering geen weerstand kon bieden aan de verleiding om op Java de belastingschroef sterker aan te zetten.* Zoo is allengs het cultuurstelsel *tot een vloek geworden voor den inlander..... De regeering hield haar woord niet* met de voorgespiegelde afschaffing der landrente.

Van den inlander *werd te veel arbeid gevorderd tegen te gering loon.* Misgewas kwam niet voor rekening van het Gouvernement..... Het Cultuurstelsel is *een goudmijn geweest voor Nederland maar een ramp voor Indië.* Van 1831-1866 bracht het 673 millioen op. *Daarmee is de strijd met België betaald, zijn de nederlandsche spoorwegen aangelegd en de vestingen gebouwd, is de staatsschuld gedelgd. Tegelijkertijd is er voor de allernoodzakelijkste behoeften* (in Indië) *geen geld, de buitengewesten worden schromelijk verwaarloosd, in sommige streken van het rijke Java brak zelfs hongersnood uit.....* dat zoo *de rijkste koloniën ten ondergang gedoemd worden".....* *„Allengs* begon de meening veld te winnen *dat het niet langer aanging het schoone Insulinde alleen te beschouwen uit een oogpunt van batig saldo, zooals de dienaren der Compagnie dat hadden gedaan, zooals vele conservatieven zulks nog wilden doen.....*" „Zij wezen op de ellendige toestanden, en betoogden dat op een eiland, zoo vruchtbaar als Java, *hongersnood* op groote schaal niet mocht voorkomen. Toch was dit *herhaaldelijk het geval* tusschen 1840 en 1850."

Al deze aanhalingen zijn ontleend aan de voorgeschreven en/of toegelaten leerboeken voor het onderwijs op de lagere scholen in Indonesië.

Ik vraag me af wat *ik* toch misdreven heb in het oog van het O. M. ?

Ad Punt II a. en c.

Ik zal nu nagaan in hoeverre de jeugd t.z. door de officieel voorgeschreven of toegelaten lees- en leerboekjes is ingelicht.

Deze geschiedenisboekjes doen als om strijd uitkomen hoezeer de wettige vorsten over de Nederlanden in de 16e. eeuw, Karel V en Philips II, in de Hervorming een nationaal gevaar hadden gezien, dat de nationale eenheid bedreigde.

Het *„Leerboekje voor de Hollandsche geschiedenis,* ten dienste van het Christelijk onderwijs in Ned.-Indië" van P. LOK en W. SCHMIDT schrijft bijv. : (27. p. 18).

„Karel V was een sterke tegenstander van de Hervorming, *omdat hij meende dat eenheid van godsdienst noodig was om eenheid in het rijk te brengen.* Daarom trad hij met kracht op tegen de Hervormden", die de nationale eenheid derhalve bedreigden..... In de Nederlanden werden strenge vervolgingen ingesteld, die aan duizenden het leven kostten".

In de *Vaderlandsche Geschiedenis voor het Mulo-diploma* van G. DE HAAS JR. lezen wij na de mededelingen omtrent het verdrag van Augsburg (1548), dat de Nederlanden tot een politieke eenheid maakte, waaruit de nationale eenheid is gegroeid, omtrent

„een schitterende overwinning op de Protestanten bij Mühlberg (1547)":
„De plakkaten werden steeds scherper. Zoo werd in 1550 bepaald, dat *alle ketters met de vuurdood zouden worden gestraft, of zoo ze tot inkeer kwamen, de mannen onthoofd en de vrouwen levend begraven".*

Het is om te rillen ! Wat waren de Japanners in die zelfde dagen niet heel veel menslievender ! De hollandsche geschiedschrijvers schijnen, hoe onwaarschijnlijk het ook moge klinken, dit heelemaal niet zo erg te vinden. De een schrijft critiekloos de ander na, en alle roemen „deze goede vorst". (20. p. 43/44).

Het calvinisme was van het standpunt van de wettige spaanse heersers zonder enige twijfel *een nationaal gevaar.* „Dit leerde immers, zegt de Haas *„dat verzet geoorloofd was tegen den vorst"* (p. 45) terwijl integendeel Philips II er naar „streefde de Nederlanden te doen opgaan in de spaanse monarchie", *derhalve de staatkundige eenheid* te behouden. (p. 46) „Als hoofdoorzaken, die ten slotte leidden tot een botsing tussen Philips II en de Nederlanden kunnen wij dus beschouwen..... 2e het *anti-nationale bestuur,* dat de koning deze gewesten wilde opdringen" (*anti*-nationaal dan van *Nederlands* standpunt. p. 47). Filips II beoogde de godsdientige eenheid als nodige voorwaarde voor *de staatkundige eenheid* van de Nederlanden. (p. 49). *Vandaar* de georganiseerde en doel-

bewuste „ketterbestrijding". (p. 50). *Vandaar* de samenkoppeling van „de uitroeiing der ketterij en het vestigen van het absolutisme" (p. 52). Godsdienstige verdeeldheid door de Hervorming was, — dat bleek in Frankrijk — *een nationaal gevaar,* omdat „de kracht van het land naar buiten verlamd werd" (p. 57). Lijnrecht in strijd met deze wettige staatsbeginselen was de gevaarlijke en revolutionaire calvinistische staatstheorie dat „d'ondersaten niet en zijn van Godt geschapen tot behoef van den Prince (=vorst) — maar de Prince om d' ondersaten wille, zonder dewelke hij geen Prince en is". (p. 70).

Het *„Leerboekje van de Vaderlandsche Geschiedenis* voor voorbereidingsklassen en het uitgebreid lager onderwijs" door E. TEN BROEKE schrijft omtrent de Pacificatie van Gent. 1576 (p. 43) :

„De voornaamste bepalingen van die Pacificatie waren :

„1. Men zou..... *alle vreemde onderdrukkers* uit het land verdrijven....."

De wettige spaanse regering was dus wel gerechtvaardigd om in de „ketterij", het nieuwe christendom *„een nationaal gevaar"* te zien. Filips II werd imers ook „afgezworen" ? (p. 45).

In de *„Vaderlandsche Geschiedenis voor U. L. O. scholen"* van DR. C. S. JOLMERS leest de jeugd :

„Karel V, die bevreesd was, dat een *scheuring op godsdienstig gebied de eenheid van zijn rijk zou bedreigen,* trad (daarom) streng *tegen de nieuwe leer op"* (26. p. 34).

Dit is heel kort en heel duidelijk.

„Hij moest de Hervorming uitroeien", wilde hij de staatsmacht behouden. (p. 41).

De geschiedenis heeft de juistheid van dit inzicht bevestigd.

De Ontwikkelingsgang der Historie, leerboek voor de middelbare scholen, van Dr. E. RIJPMA oordeelt geheel gelijk, dat :

„Karel V uit godsdienstige *en politieke redenen streng tegen de* Hervormden optrad. Hij vreesde dat *splitsing op kerkelijk gebied de staatkundige eenheid zou schaden".* (17. I. p. 157).

„Daar Calvijn leerde, dat de onderdanen zich tegen den vorst mochten verzetten, ... werd *het strijdbare calvinisme buitengewoon gevaarlijk voor de katholieke regeering".* (p. 157).

In *„De Nederlanden", voor „Uloscholen en nrichtingen van voortgezet onderwijs"* van J. KLEINTJENS, leest de jeugd wederom hetzelfde. De steden waren :

„spoedig *besmet* met de ketterij". „Karel V achtte *eenheid van godsdienst noodzakelijk voor de eenheid van den staat"* (p. 57).

De Lage Landen bij de zee, beknopt leerboek der Nederlandse Geschiedenis, van J. KLEINTJENS en DR. H. F. M. HUYBERS leert de jeugd dat de gereformeerde en calvinistische O. I. C. het katholicisme *als een nationaal gevaar* beschouwde op welks verkondiging vaak de doodstraf stond en werd voltrokken, en dat men poogde uit te roeien.

De schrijvers vertellen als volgt (No. 30. p. 176-177-178) :
Ook na den vrede van Munster blijft het Nederlandsche *Calvinisme* zijn *onverdraagzaamheid getrouw* in de koloniën. *De kerkvervolging* is een der eerste oorzaken geweest waaraan de West-Indische Compagnie het verlies van Brazilië, 1661, te danken had. Ook elders valt dezelfde *godsdiensthaat* waar te nemen. Toen in Oost Indië het Kruis door den Dordtschen Synode-Bijbel vervangen werd, *was het gedaan met de vrije uitoefening van den katholieken godsdienst.* Wel waagde menig priester het, ter sluiks Batavia binnen te dringen, doch bij ontdekking van dit snoode feit volgde *verbanning, soms zelfs de dood".*

Nu geschiedde dit in dezelfde tijd dat Japan precies hêt zelfde deed, om *„het nationaal gevaar"* buiten de grenzen te houden.
De jeugd leest verder :

„Ceylon.Gedurende het Portugeesch bewind was het eiland Ceylon grootendeels voor het katholicisme gewonnen. In 1656 veroverde de O.I.C. het eiland. De Compagnie verbond zich de volledige godsdienstvrijheid voor de katholieke bevolking te zullen gestand doen. Schandelijk heeft zij deze belofte verbroken bij *het berucht plakaat van 1658, waarbij op doodstraf werd verboden een katholiek priester onderdak of ondersteuning te verleenen.* — Dit plakaat is *met bloedige onmeedoogendheid uitgevoerd door Hollandsche ambtenaren.* Nergens wellicht heeft de kerkvervolging der Calvinisten zich op zoo stuitende wijze in al haar misdadigheid getoond als op Ceylon".

Dan vertelt het boekje aan de jeugd van een overval van katholieke misdiensten, door „den wantrouwenden speurzin der Hollanders" ontdekt.
Dat is zoo gegaan volgens de schrijvers :
„Tersluiks zijn deze omsingeld, onverhoeds dringen de handlangers van de compagnie binnen, het altaar en de beelden worden vernield — ook Ceylon heeft zijn beeldenstorm ! — drie honderd katholieke inlanders worden gevangen genomen. — De Hollandsche commandant, een rasechte nazaat van Lumey, hield acht der voornaamste slachtoffers gevangen en liet hen mishandelen tot in den dood. Ook Ceylon heeft zijn martelaren !"
Uw Raad ziet met hoeveel openhartigheid de O.I.C. wordt afgeschilderd op het oorlogspad tegen *het nationaal gevaar* in de koloniën, het katholicisme. En om de jeugd de aard van deze hollandse staatkunde vooral goed in te prenten, vervolgt het boekje :
„In 1796 werd Ceylon een kolonie van Engeland: Meteen is er vrijheid van godsdienst afgekondigd, *beschamend voorbeeld voor de Calvinisten der O. I. C."*
En dan :
„Ook de Kaapkolonie is voor het katholicisme afgesloten. In 1660..... werd een plakaat uitgevaardigd, waarbij *de alleenheerschappij van de gereformeerde religie in de Kaapkolonie* werd vastgesteld".

Het O. M. zal moeten inzien, dat het de kennis en de wijsheid van de jeugd in Indonesië in zaken van geschiedenis wel onderschat heeft.

Ik geloof, dat ik Uw Raad wel de indruk zal hebben gegeven, dat ik de jeugd niet geprikkeld heb tot het koesteren van denkbeelden, welke zij niet ook uit vele, vaak uit alle voorgeschreven en/of toegelaten geschiedenisboekjes kunnen putten.

Hiermede valt echter ook het tweede gedeelte van de tegen mij uitgebrachte tenlastelegging.

Ik laat geheel aan de prudentie van Uw Raad over ten deze zijn oordeel te vormen.

DE TENDENZ VAN MIJN BOEK.

In de tenlastelegging is dan eindelijk verklaard dat mijn boek „veeleer een anti-westersch en pro-japansch propagandistisch geschrift is voor denkbeelden, welke culmineren in de leuze „Azië voor de Aziaten" (bl. 154/155).

Dit ware in 3 delen te splitsen.

1e. mijn boek zou anti-westers zijn.
2e. mijn boek zou pro-japans zijn.
3e. mijn boek zou propaganda maken voor denkbeelden, culminerend in de leus „Azië zoor de Aziaten".

Ad. 1e. Dat mijn boek een anti-westerse tendenz zou hebben, is niet vol te houden. Noch de resident, noch de adviseur van Inlandsche Zaken, noch de directeur van onze handelsschool, noch de leraars van Thiel en Mariouw, noch enige inspecteurs van onderwijs, zoals mij werd medegedeeld, noch ook mijn raadsman, Mr. Ursone, noch ook een deskundige als Dr. Pijper hebben die „anti-westerse" tendenz in het boek gevonden. Het zou te zonderling zijn aan te nemen dat al deze personen moedwillig de ogen gesloten zouden hebben voor anti-westerse tendenzen als deze werkelijk in het boek aanwezig geweest zouden zijn. Integendeel, de Resident van Priangan noemde het boek „waardevol", een oordeel dat de heer Gobee onderschreef ; Dr. Pijper prees het, — geen van de lezers, die ik noemde heeft het veroordeeld om zijn tendenz. Maar zeker zijn al deze lezers „redelijke en onbevooroordeelde verstaanders" om de kwalificatie van het O. M. over te nemen.

Ik kan niet aannemen, dat al deze tot oordelen bevoegde personen ongelijk zouden hebben, en alleen de officier gelijk, die uiteraard niet op de hoogte kan zijn van alle leer- en leesboekjes op de lagere en middelbare scholen in Indonesië en daardoor voor zijn oordeel niet over alle nodige elementen kan beschikken.

Elke historicus tracht voor de duiding van de ontwikkeling van de volkeren in bepaalde richting, in de historie de lijn van die ontwikkeling terug te vinden. Mij werd door Uw Raad voorgehouden dat een conclusie door mij zelf werd getrokken. Uiteraard. Maar als een conclusie door mij getrokken, gesteund wordt door gelijke conclusies bij verscheidene andere historici, moet reeds om die reden de betichting van een speciale tendenz bij mij zijn grond verliezen.

Feiten blijven echter feiten. Woorden kunnen de betekenis daarvan, de oorzaken daarachter, de gevolgen daaruit omschrijven, aan de macht van de feiten zelf is niet te ontkomen.

Nu zullen de historici verschillende visies hebben op de gebeurtenissen en hun duiding. De katholiek zal in de historie de bewijzen vinden van zijn levensopvatting. De marxist legt het historisch materialisme bloot als bron van de zichtbare gebeurtenissen. De christelijke schrijver ziet er in hemelse openbaringen van een speciaal verbond tussen mens en godheid. Wie zal zeggen waar de waarheid is ?

Wie zal durven decreteren welk aureool verdiend, welk geusurpeerd is ? De spaanse geschiedschrijvers noemen de Hollanders ketters en opstandelingen, de hollandse geschiedschrijvers noemen de Spanjaarden onderdrukkers en beulen. Het is toch beide waar ? Alles hangt af van opvoeding, standpunt en gezichtshoek.

Maar niemand ontkomt aan de feiten. De wetenschappelijk gevormden stuiten op het minder schone in de geschiedenis van hun volk en zij verklaren : „ons volk heeft daden bedreven, welke wij niet kunnen goedkeuren". En niemand van zijn volk schaaft zich daaraan. Nu echter komt een vreemdeling en schrijft : „Uw werk was niet schoon !" En dat is dan misdrijf. Men is nog altijd eer bereid tot zelfbeschuldiging, dan tot het aanvaarden van verwijt of kritiek, komende van één buiten de familie.

Dat is de psychologische reden waarom wat ik schreef, voor antiwesterse uitingen wordt gehouden, terwijl bij scherper onderzoek blijkt dat uit eigen mond dezelfde feiten gerelateerd werden.

Mijn boek is eerlijk en waarachtig geschiedkundig werk. Nergens heb ik subjectieve meningen vergund het verband tussen de historische feiten te vertroebelen. Als er licht en donker is, dan is dat mijn zaak als historiograaf niet. Alle historische feiten zijn op hun juiste weergave bewijsbaar. Als ik fouten maakte, moet wetenschap mij daarvan overtuigen. Nergens heb ik zelfs onbewust vals verband gelegd. Uw Raad heeft à priori de historische juistheid van het door mij gebruikte materiaal en het rechte feiten-verband aangenomen. Dat oordeel zou zich ook na onderzoek niet wijzigen.

Het gaat niet aan, mij de schuld te geven van wat in de geschiedenis de nederlandse gevoeligheid treft. Utiliteits-gronden om met een politiek tegenstander af te rekenen, door misbruik te maken van de justitiemacht, moeten door de justitie doorzien en verworpen worden. De justitie heeft de bevoegdheid om misdrijven onvervolgd te laten. Maar ook die ruime bevoegdheid moet beheerst worden door het hoge rechtsbeginsel dat er zal worden geoordeeld zonder aanzien des persoons. Ik doel hierbij op de niet-vervolging van 101 andere schrijvers van geschiedboekjes.

Het beschaafdere deel van het westen gaat vooral prat op de hoogheid van zijn justitie. Dit gevoel van trots juist zal het de justitie onmogelijk maken zich te doen gebruiken als instrument van een helaas veldwinnende politieke mentaliteit, welker misschien grootste gevaar zetelt in zijn openlijk op talloze vergaderingen geuite minachting voor de rechtsstaat, nota bene het hoogste goed in de westerse wereld. Wordt tijdelijk politiek belang boven rechtsbelang geplaatst, dan wijzigt zich het verhevene „fiat Justitia, pereat mundis" wel in een „fiat profectum, pereat Justitia".

Dag aan dag prediken de dagbladen ongemoeid haat jegens westerse en oosterse mogendheden, westerse en oosterse regeringen, systemen, daden van *nu*. Tegen italiaans imperialisme, tegen Sowjet-Rusland, tegen de nog steeds wettige spaanse regering, tegen het nederlandse staatsbestel.....

En dan zou een objectieve op bronnenstudie berustende beschouwing van geschiedkundige feiten *in het verleden* haat zaaien zijn ? Nog eens : Geschiedenis wordt uit verschillende gezichtshoeken beschouwd. Objectief oordelende geschiedschrijvers komen ter zake van dezelfde verschijnselen vaak tot diametraal gestelde conclusies. Daarbij is geen plaats voor haatzaaien, — of elk geschiedboek zaait haat.

„Max Havelaar" — geen leerboek — is *voorgeschreven* leerstof voor de leerlingen op de middelbare scholen. Multatuli, die van „een roofstaat aan de zee" spreekt „tussen de Dollard en de Schelde", is geworden tot een vloek „die een rilling door Holland deed gaan". Maar als ik volkomen hetzelfde zou aanhalen uit Prof. Dr. M. G. Schmidt's compendium van de Handelsgeschidenis, — nu wèl een leerboek : — „De Hollanders zijn de gevaarlijkste rovers geweest op het aangezicht der aarde" — dan zou men om een vonnis roepen.

Schmidt is geen haatzaaier. En prof Veth niet, en Dr. de Haan niet, en van Soest niet, en Colenbrander niet, en Romein niet, noch Brooshooft, noch Moresco, noch Stokvis. Hoe echter staan zij, en honderd anderen naast hen, in hun felle niets sparende critiek ? Geen geschiedenisboekje op onze indonesische scholen, voorgeschreven of toegelaten door het departement van onderwijs, bestaat er, dat in deze foute zin geen haat zaaien tegen Spanje of Engeland of Frankrijk, al naar het gevalt. En elk onderwijzer die een geschiedenisboekje schrift, zou een haatzaaier zijn.

Als ik er toe kom de geschiedenis van de europese staten te schrijven, zal ik reden te over hebben eerbied te uiten voor het grootse en epische in Europa. Maar dat doet niets af aan het feit, dat het westen in Azië mercantiel is geweest.

Ten bewijze van mijn stelling, dat ik geenszins opzettelijk onaangename dingen — welke overigens alle historisch waar zijn — over het Westen heb gezegd en dat ik gezocht zou hebben naar episodes waarin het Westen zich van een slechte zijde heeft doen kennen, produceer ik hierbij een summier lijstje van passages uit mijn boek, waarin feiten en stromingen zijn gerelateerd, welke het westen en de westerlingen tot eer strekken *).

Het was niet moeilijk dit lijstje samen te stellen. Het ontstond in één avond op het politie-bureau. Dat het O. M. over al deze punten heeft heen gelezen is psychologisch wel verklaarbaar. Het O.M. was zo vervuld van de noodzaak om te incrimineren passages te vinden, dat dit de volle aandacht absorbeerde. Zo heeft de accountant, die naar onjuiste debetboekingen speurt, weldra geheel geen aandacht meer voor het credit op de balans.

Indien mijn geschiedboek ondanks het feit dat de Resident van Priangan het manuscript geschikt vond om gedurende een jaar in de klassen

*) Deze bijlage, kon achterwege blijven.

van onze handelsschool als dictaat te dienen, een bepaalde anti-westerse tendenz had, zoals de officier verzekert, ik zou hebben vermeden het westen lof toe te zwaaien.

Het lijstje zelf echter, 4 × zovele passages aangevende als de dagvaarding, doet de meening van het O. M. te niet dat in mijn boek „waar ook gewag gemaakt wordt van het westen, dat *steeds* in een slecht daglicht werd gesteld". Dit is werkelijk *niet waar*.

HoogEdelAchtbare Heren, het is zoals ik gezegd heb. De geschiedschrijver waardéért geen feiten, hij constateert ze. Hij doet niets dan opschrijven. Alle gebeurtenissen, goede en kwade, simpele en sensationele, — zij zijn hem alle om het even, nl. de punten waarlangs hij zijn lijnen trekt tot schetsing van de ontwikkeling van de mensheid.

Ik meen hiermede voldoende te hebben weerlegd het positum van de dagvaarding dat mijn geschiedboek een anti-westers propagandistisch geschrift zou zijn, of, — gezien de geschiedenis van zijn totstandkoming, — zou kunnen zijn.

AD. 2. Zo mogelijk nog onjuister is de stelling, dat mijn boek pro-japans propaganda-materiaal zou bevatten !

Voordat ik hier nader op inga, wil ik echter op de voorgrond stellen, dat een openbare uiting ten *voordele* en ten *gunste* van een bepaalde bevolkingsgroep van Ned.-Indië, nimmer een krachtens art. 156 Wetb. van Strafrecht strafbare uiting kan opleveren.

Art. 156 Wetb. van Strafrecht verbiedt slechts het uiting geven aan gevoelens van vijandschap, haat of minachting tegen een bevolkingsgroep, niet het uiting geven aan gevoelens van achting en waardering aan een bepaalde bevolkingsgroep.

Al zou derhalve mijn geschiedboek pro-japans zijn — des neen ! — dan nòg is dat voor deze zaak *volkomen irrelevant*.

Wanneer ik voor een bepaald volk achting gevoel, mag ik, ingevolge de wet, daaraan in het openbaar uiting geven.

Bovendien verdient — gelijk gezegd — mijn boek geenszins de qualificatie „pro-japans propagandistisch geschrift".

Ik heb slechts de goede en kwade zijden van de geschiedenis van Japan belicht. Het toevallige feit, dat deze geschiedenis meer goede dan kwade periodes kent, verheugt mij als mens, doch regardeert mij niet. — Als geschiedschrijver heb ik slechts opgeschreven.

Waar de geschiedenis dit met zich meebracht zijn noch Japan, noch de overige aziatische volkeren, in mijn boek behandeld, door mij gespaard. Ik veroorloof mij hier in dit verband over te leggen een summier lijstje van passages in mijn geschiedboek, waarin de Aziaten voor critiek niet gespaard zijn gebleven. *)

*) Ook deze bijlage kon achterwege blijven.

Ook dit lijstje — bevattende 8 × zoveel passages, als in de dagvaarding vermeld, — had de officier gemakkelijk zelf kunnen samenstellen, als hij daarvoor belangstelling had gehad. Ook hierbij werd echter enkel naar debet gezocht. Zo krijgt men echter geen juiste balans. Deze beide, Uw Raad overgelegde lijsten, ontzenuwen ook volkomen de mening van het O. M. dat ik systematisch met tegenstellingen zou hebben gewerkt tussen Oost en West. Niets van dien aard bevat mijn boek !

Ad 3. Ik vraag mij echter af wat het O. M. wel zal moeten denken van al de door mij aangegeven historische — en alle westerse — bronnen! Die alle, zonder uitzondering zijn, evenals ik zelf vervuld van bewondering voor Japan. Er zijn daarbij schrijvers, die in de hulde, Japan en het japanse volk gebracht, inderdaad veel verder gaan dan ik. En ik zou dat aantal met nog vele, zeer vele kunnen uitbreiden.

Het gevoel dringt zich daarom aan mij op, dat ik niet zozeer aan de angeblich anti-westerse tendenz van mijn boek dit proces te danken heb, maar aan de schildering van de bewonderenswaardige volkskracht van Japan in mijn boek, dat in samenwerking met de regeringsvertegenwoordiger, de resident van Priangan, tot stand is gekomen.

Zowel tot mij als tot mijn verdediger, Mr. Ursone, heeft de resident van Priangan zich uitgelaten, dat ik Japan niet had moeten „ophemelen". In het onderzoek, geleid door de officier, is mij tweemaal de vraag voorgelegd of ik niet moest toegeven Japan „verheerlijkt" te hebben.

Daargelaten dat ik als objectief historicus niets van die aard gedaan heb, zie ik in die uitlatingen de oorzaak van de weerzin bij heel enkelen tegen mijn boek. Ik zal mij niet verdiepen in politiek-ideologische beschouwingen, waarom deze weerzin ontstaan is. Vaak is die antipathie te verklaren uit de onbewuste vrees voor het gevaar, dat deze grote aziatische mogendheid voor alle koloniale gebieden in Azië vertegenwoordigt.

De zich van zelf aan ieder onbevooroordeeld beschouwer opdringende bewondering voor het japanse volk deel ik met elke onbevangen historicus. Objectief heb ik het goede in Japan's historie vermeld en even koel heb ik het verkeerde in Japan's historie vermeld. Is dan niet ook door Mr. Hart, Mr. Dr. Ir. van Buuren, Ir. van den Berg, deze regeringsadviseurs die elk op verschillend gebied Japan met studie-opdrachten bezochten, dit land ons voorgehouden als voorbeeld voor Indonesië's ontwikkeling en ontplooiing ?

Van verheerlijken van Japan is geen sprake, noch bij westerse beoordelaars en historici, noch bij mij. Achter elke tekening van Japan's onontkenbare macht en grootheid ligt een *westerse* beoordelingsbron. Daarom is onjuist de stelling in de tenlastelegging, dat mijn historische mededelingen zouden geculmineerd zijn in de leuze „Azië voor de Aziaten". Deze leuze is niet van mij afkomstig. Zij is de door Japan gevonden variatie op de leuze „Amerika voor de Amerikanen".

Ik wenste er op te wijzen, dat de tenlastelegging wellicht wat haastig is geweest met zijn berisping dat mijn boek „een propaganda-geschrift zou zijn voor denkbeelden, welke culmineren in de leuze „Azië voor de Aziaten" (bl. 154-155)". Hierdoor kan de indruk gevestigd worden, dat mijn historisch leerboek de opzettelijke tendenz zou hebben gehad *die leuze te pro-*

pageren. Toch heb ik ten deze slechts geschiedkundige feiten geboekstaafd zonder enig oordeel uit te spreken. De tekening van de ontplooiïng van de sterk levende politieke ideologieën in geheel Azië, en met name in Oost-Azië, kan in een objectief geschiedenisboek niet gemist worden.

Overigens is in deze leuze niets vreemds en niets haatzaaiends. Deze leuze is zo zelfsprekend dat niemand zich schaaft aan de amerikaanse Monroe-leer „Amerika voor de Amerikanen" en niemand zich schaven zou aan de leuze „Europa voor de Europeanen". — Kort geleden (eind October) bevatten de couranten een bericht over een hetze tegen joodse immigranten in Zuid-Afrika waarbij de leus was aangeheven : „Afrika voor de Afrikaanders". Daaraan heeft zich natuurlijk niemand gestoten, al heeft die actie zich tegen Europa-bewoners gekeerd.

De tenlastelegging suggereert dat het vermelden van de japanse leuze „Azië voor de Aziaten" zoal niet iets strafbaars, dan toch iets laakbaars is. Indien zo, dan toch enkel in de ogen van hen, wier belangen niet gebaat zijn met een kulturele, dus ook staatkundige emancipatie van Azië. Maar deze bevreesden kunnen toch niet door zo groot aantal vertegenwoordigd zijn, dat meer dan vluchtige aandacht aan hun weerzin tegen de volkomen natuurlijke leuze „Azië voor de Aziaten" geschonken behoeft te worden ?

En echter is de schijn gewekt, dat de tenlastelegging juist *zijn uitgangspunt* in de vrees voor Azië's opkomst heeft gevonden. Dit zou dan wel bedenkelijk zijn, omdat vrees spoken bij daglicht doet zien, en zich ook nodeloos in het geweer werpt. Echter hebben de dagbladen ons sedert Maart 1933, toen Japan de Volkenbond verliet en de nu zo verfoeide leus deed horen, daaraan gewend. Mij is ook geen geval bekend, tussen de duizenden malen dat deze leus in 101 europese en indonesische bladen werd afgedrukt, dat hij aanleiding heeft gegeven tot ontsteltenis.

Tegenover de verve van de tenlastelegging die de europese pers en zijn weinige blanke lezers in Indonesië zonder twijfel met vreugde, de indonesische pers en zijn vele bruine lezers echter met teleurstelling zal hebben vervuld, doet het misschien wel goed, de kwestie ook even van een nuchtere kant te bezien.

DE HAAS verhaalt aan mulo-leerlingen (10. p. 142) :

„Het eerst deed de nieuwe staat (de V. S. v. N.-Amerika nl.) tegenover het oude Europa van zich spreken in 1823, toen Monroe zijn leer verkondigde: *„Amerika voor de Amerikanen".*

KLEINTJENS en HUYBERS vertellen in hun leerboek voor de katholieke middelbare scholen in Indonesië (30. p. 271) :

„De opkomst (van de ethische koloniale politiek) valt samen met het ontwaken van Oost-Azië (Japan, China) en Britsch-Indië. Als gevolg van beide stroomingen ontstond de Indische volksbeweging, met als leuze: *Indië voor de Indiërs".*

KLEINTJENS is nog openhartiger waar hij schrijft voor de mulo-scholen in Indonesië (31. p. 226) :

„De Aziaat wil baas zijn in eigen huis. Als gevolg van de ethische staatkunde en van de ontwaking van Azië ontstond de Indische Volksbeweging. *In beginsel moet deze toegejuicht worden".*

MOLT vertelt aan de jeugd hoe goed en flink het is van de Amerikanen de Monroe-leer te huldigen:

„was het de Noordamerikaansche republiek, die *fier elke inmenging van vreemden in haar werelddeel verbood,* die de leer van Monroe openlijk uitsprak en door daden toonde te willen schragen: Amerika voor de Amerikanen, aan welk beginsel tot heden toe met hardnekkigheid is vastgehouden. In haar verhouding tot het buitenland, met betrekking tot haar welvaart nam de republiek *dus* een *standpunt* in, *zoo prachtig dat elk ander volk reden had haar te benijden".* (16. p. 623).

De jeugd leert dus, dat *„Amerika voor de Amerikanen" een prachtige en benijdenswaardige leer* is. Maar hoe kan dan „Azië voor de Aziaten" een laakwaardige en strafbare leer zijn ..... ?

Wat ik deed, was in veel nuchterder woorden, *zonder enige commentaar,* en met de zorg om „Azië voor de Aziaten" tussen guillemets te plaatsen, als en wijl niet van mij maar van de japanse staatslieden zelf, te boekstaven, dat in 1933, 110 jaar na de V. S., ook Japan zijn Monroeleer initieerde.

Ik beoog met mijn geschiedenisboek de vredebrengende leer te doen ingaan, dat ook de aziatische mens zijn grote kultuurwaarde heeft gehad en nog heeft en dat de gehele mensheid één grote eenheid is. Ten bewijze daarvan leg ik hierbij aan Uw Raad over een summier lijstje van de vele bladzijden in mijn boek, waaruit dit inzicht helder blijkt, het inzicht, dat naar mijn gevoel, een geestelijk middel is om de onderlinge verkettering onder de mensen de wereld uit te krijgen. *) Met dit inzicht is elke haatopwekking uitgesloten.

Voor zover mij bekend, is er onder de geschiedenisleerboeken op de scholen in Indonesië nog géén boek dat deze *hoger-menslijke* les bijbrengt. Ook in dit opzicht wijkt mijn boek algeheel af van alle bestaande leerboeken, die dit hogere plan geen van alle hebben kunnen bereiken.

Even weinig heb ik dan ook uiting gegeven aan gevoelens van haat, vijandschap of minachting tegen de christelijke bevolkingsgroepen.

Niets is door mij omtrent de katholieke zendelingen uit het ver verleden verhaald, dat ook niet in alle behoorlijke leerboeken verhaald is aan de jeugd, — en dan wel steeds in veel scherpere bewoordingen. Het christendom geef ik dezelfde eerbied, als product van menslijke conceptie van het hogere, dat in ons leeft, als die ik geef aan elk ander geloof. Nergens heb ik in mijn boek het geloof aangetast.

Maar ik heb ook nergens het geloof willen verwarren met de mens die dit geloof belijdt, de mens met al zijn adel, zijn zwakheid en verdorvenheid.

Al mijn werk is eerlijk en objectief. Dus heb ik ook niet wit genoemd, wat zwart is. En ik zal blijven voortgaan, dat niet te doen.

---

*) Deze bijlage kon achterwege blijven.

Want dat — wit te noemen wat zwart is, — dat ware tendenz !

„Tendentie" is dynamisch, zoals „doel" statisch is.

In geen woordenboek zal Uw Raad „tendenz" als „doel" aangegeven zien. Als ik in mijn inleiding het doel van mijn boek positief aangeef, mag daarmee door het O.M. niet „tendentie" verward worden. „Tendentie" is spanning, strekking, helling, doeling, — alle bedrijvende begrippen. „Tendentieus" heeft door het spraakgebruik de betekenis van „verborgen-oneerlijk" verkregen.

Als ik opzettelijk zwart wit en wit zwart genoemd had, als ik vals verband gelegd had, dan zou er tendenz geweest zijn. Mijn historisch materiaal heeft aangetoond, dat er derhalve geen tendenz is in mijn boek. De personen op wier oordeel ik mij beriep en die geen tendentie hebben gevonden, bevestigen deze uitspraak. Het O. M. staat in zijn mening werkelijk — en onbegrijpelijker wijze — alleen !

Nog is mij voorgehouden dat de geïncrimineerde passages, slechts *onder meer* genoemd werden. Het is dus wel jammer dat mij die meerdere passages *niet ten laste gelegd zijn*. Dan zou ik ook die geheel hebben kunnen ontzenuwen. Thans zijn zij buiten geding.

En eindelijk is mij ook de „toon" van mijn boek voorgehouden „Toon" is echter zulk een voor subjectieve opvatting vatbare onwezenlijkheid, dat art. 156 Stw. daaraan te recht geen aandacht heeft willen geven. Noch ook geeft ons de geschiedenis van de totstandkoming van art. 156 Stw. ook maar een enkele aanwijzing, welke ons tot gids zou kunnen dienen om te ontdekken wat daaronder moet worden verstaan. Het gedrukte woord bevat geen toon.

Hoogedelachtbare Heren, het O. M. is van mening geweest dat ik zelf best had moeten weten wat wel en wat niet door de beugel kon en dat ik daarvoor het preventieve toezicht van de Resident niet nodig had. Ik ben echter zorgvuldiger geweest dan wie ook in dit land, omdat ik de overwegingen of iets wel of niet mag worden gezegd, bij de noodzaak om eventuele tijdelijke belangen te dienen, *niet* ken. De beoordeling van toelaatbaarheid ligt *niet* bij mij. Dit proces bewijst het. Immers ook de vertegenwoordiger van de Regering, met wiens hulp dit boek tot stand is gekomen, vond het toelaatbaar. Wanneer die regeringsvertegenwoordiger lof verdient, *omdat* ik hier thans voor Uw Raad zit, — dan, Hoogedelachtbare Heren, leef ik blijkbaar in een andere morele wereld, een dwaze en onpractische wereld van mijzelf, maar dan ook zal ik nooit de motieven kunnen onderkennen, welke bij voorbeeld listige trouwbreuk weten om te toveren tot prijzenswaardige pienterheid. En dan blijf ik ook liever in mijn dwaze en onpractische wereld.

Maar ook in ander opzicht mag de leek zijn oordeel niet vertrouwen. In het verhoor te Bandoeng toch werd welhaast uitsluitend een onderzoek ingesteld naar de historische juistheid van mijn feitenmateriaal. Hier voor Uw Raad echter blijkt, ... dat die historische juistheid, waarnaar het O. M. gedurende vijf dagen een nauwgezet onderzoek heeft ingesteld, van zeer ondergeschikt belang is. Waar zó *deskundige* meningen met elkander in strijd blijken te zijn, — hoe zal een *leek* dan de weg moeten kennen ?

CONCLUSIE.

Ik ben thans aan het einde van mijn pleidooi gekomen. Resumerende meen ik er in geslaagd te zijn Uw Raad aan te tonen :

a. dat mijn boek volkomen te goeder trouw is samengesteld,
b. dat dit boek is ontstaan in en door samenwerking met de door de Regeering tot controleeren van mijn verrichtingen aangewezen ambtenaar,
c. dat dit boek is uitgegeven in vol vertrouwen op het deskundig oordeel van deze ambtenaar.
d. dat mijn boek volkomen zuivere geschiedenis weergeeft,
e. dat mijn boek geen laakbare tendenzen heeft,
f. dat mijn boek op generlei wijze uiting geeft aan gevoelens van vijandschap, haat of minachting tegen een of meer bevolkingsgroepen van Ned.-Indië.

Mijn boek is een geschiedenisboek in de ware zin van het woord en beoogt niets anders dan geschiedenis te geven.

De adviseur voor Inlandsche Zaken is dan ook van oordeel, dat de inhoud van dit boek volkomen geoorloofd is.

Wanneer de Raad dan ook de heer Gobée als getuige had gehoord, zou hij dit uit zijn eigen mond vernomen hebben.

Gelijk gezegd meen ik in mijn opzet geslaagd te zijn. Tot oordelen bevoegden hadden waardering voor mijn werk.

Ik kan dan ook tot geen andere conclusie komen, dan dat, indien al Uw Raad mocht vernemen, dat bij relateren van zuivere geschiedenis, id est: dat bij het vermelden van feitelijke gebeurtenissen uit het verre verleden, de tegenwoordige bevolkingsgroepen gekwetst of beledigd zouden kunnen worden — des neen ! —, in alle gevalle in en door het boek „Wereldgeschiedenis I Oost-Azië" op geen enkele wijze uiting wordt gegeven aan gevoelens van vijandschap, haat of minachting ten opzichte van bevolkingsgroepen in Ned.-Indië".

Ik heb mitsdien de eer Uw Raad te verzoeken mij te willen ontslaan van rechtsvervolging, dan wel mij vrij te spreken, zulks met last op de officier de in beslag genomen exemplaren van het voormelde boek binnen een door Uw Raad te bepalen termijn aan mij af- en over te geven.

Ik heb gezegd ! !

6.

Lijst van overgelegde bronnen.

1. Prof. Dr. H. Colenbrander — Koloniale Geschiedenis, (3 delen), Martinus Nijhoff, Den Haag, 1925, Leerboek voor de bestuursacademie.
2. Rapport van de commissie Nederburgh (1803), afgedrukt in Mr. P. Mijers' „Verzameling van Instructiën, Ordonnantiën en Reglementen", Bat. 1848. — aangehaald bij *Stokvis, Van Wingewest naar zelfbestuur, 1922.*
3. J. Eigenhuis — Van mensen, dieren en planten buiten Europa, 2 delen 1929.
4. The Encyclopaedia Britannica 14th. edition. Deel 16.
5. Idem, Deel 5.
6. The Historians's History of the World (1926) Deel XXVII.
7. N. K. Bieger — Het Opium. 1915. Regeringsuitgave.
8. A. M. de Man Sonius — Voor jong Indië. Nieuw Indisch Leesboek. IV (Wolters 1929).
9. Idem. — Deel IV A. (Wolters 1926).
10. G. de Haas Jr. — Algemeene Geschiedenis. 6e druk (Wolters 1931).
11. The Historians' History of the World (1926) Deel XXIV.
12. E. Molt — Lamoraal van Egmond.
13. G. v. Duinen — Geschiedkundig leesboek (1925) (2 delen).
14. Anton E. Zischka — Japan, wereldveroveraar (1935).
15. J. W. de Jongh en A. G. van Poelje — Kleine Vaderlandsche Geschiedenis voor de Lagere school. 7e druk 1926.
16. E. Molt — Geïllustreerde Wereldgeschiedenis voor oud en jong Nederland.
17. Dr. E. Rijpma — De Ontwikkelingsgang der historie. 1930 (2 delen).
18. The Historians' History of the World XXV.
19. Erhatz en Bosman — Ons verleden (2 delen).
20. De Haas — Vaderlandse geschiedenis. 6e druk 1933.
21. Encycl. Britannica XII.
22. Dr. E. Moresco — Koloniale Stelsel I, Dictaat van de colleges, gehouden aan de N. I. Bestuursacademie.
23. H. van Kol — Nederlands Indië in de Staten Generaal van 1897 tot 1909 (Nijhoff 1911).
24. Prof. J. de Louter Staats- en administratief recht van N. I.
25. Statuten en H. R. der S. D. A. P.
26. Dr. C. S. Jolmers — Vaderlandsche Geschiedenis voor U.L.O.-scholen 1928.
27. P. Lok en W. Schmidt — Leerboekje voor de hollandse geschiedenis ten dienste van het Chr. onderwijs in N. I. 1930.
28. E. ten Broeke — Leerboekje v. d. Vaderl. Geschiedenis voor voorbereidingsklassen en het uitgebreid lager onderwijs. 1929.
29. A. J. Eykman en Dr. F. W. Stapel — Leerboek der Gesch. van Nederl. O. I. — 1931.

30. J. Kleintjens en Dr. Huybers — De Lage Landen bij de Zee. (Beknopt leerboek der Nederl. Geschiedenis) 14e druk.
31. Idem — De Nederlanden, voor U. L. O.-scholen en inrichtingen van voortgezet onderwijs. 11e druk.
32. Idem — Het Rijk van den Tijd. Schets der Alg. Geschiedenis. 9e druk.
33. Encycl. Britannica. Deel XV.
34. H. van Kol — Oud en Nieuw Japan (1921).
35. John Foreman F.R.G.S. — The Philippine Islands. A political, geographical, ethnographical, social and commercial History of the Philippine Archipelago — 1906, 3e druk.
36. A. Pompe — Geschiedenis der Nederlandsche Overzeesche bezittingen, geschetst ten dienste van het onderwijs 1863.
37. W. J. Lucardie — Rond de Stille Zuidzee. Overzicht van de ontwikkeling van de verhoudingen en gebeurtenissen in Oost Azië. Met een voorwoord van Dr. E. Moresco, vice-president van den Raad van Indië, gewezen gedelegeerde ter Washingtonsche Conferentie (1922).
38. Prof. J. Veth — Het Christendom in onze koloniën en overzeesche Bezittingen.
39. A. I. D. van 28 Oct. No. 296, 2e blad.
40. A. I. D. van 2 Nov. 1936 No. 301, 2e blad.
41 K. ten Bruggencate — Engelsch Woordenboek. 9e, druk 1920.
42. A. Broers en J. Smits Jr. — Engelsch Schoolwoordenboek 1933.

7.

Bijlagen

De volgende bijlagen werden aan de Raad van Justitie overgelegd.

A. Het Bat. Nieuwsblad van 1 Augustus 1936, houdende een caricatuur, die „de europese geest" geeselt.

B. Brief van Douwes Dekker aan de Resident van Priangan van 5 Juli 1935, meldende de noodzakelijkheid voor de schrijver om weer les te gaan geven en het schrijven en uitgeven van eigen leermiddelen voor het Ksatrian Instituut.

C. Brief van Douwes Dekker aan de Resident van Priangan van 19 Augustus 1935, de eerste zending dictaten begeleidende.

D. Het expeditie-boek van de Moderne Middelbare Handelsschool te Bandoeng, dekkende de periode in proces.

E. Brief van Douwes Dekker aan de Resident van Priangan van 28 Juli 1936, houdende resumee van een gesprek tussen beiden op 25 Juli t.v., waaruit bleek, dat de Resident tegen het manuscript van „Oost-Azië" geen bezwaar had.

F. Brief van Douwes Dekker's raadsman, Mr. P. A. Ursone, aan de Procureur Generaal, waarin o.m. bevestigd is, dat de Resident het manuscript bovenbedoeld had ontvangen en gelezen.

G. Summiere lijst, ter aantoning van Douwes Dekker's objectiviteit in de beoordeling en relatering van feiten en stromingen, strekkende tot eer van het westen, westerlingen, westerse uitingen etc. (Deze lijst bevat 82 passages met pagina-aangifte).

H. Summiere lijst van passages, waaruit blijkt, dat Douwes Dekker genszins blind wilde zijn voor het verkeerde bij de Aziaten en critiek niet spaarde, als objectiviteit die eiste. (Deze lijst bevat 138 passages met pagina-aangifte).

I. Summiere lijst van de passages, waaruit blijken kan, dat Douwes Dekker consequent de algemene eenheid van de mensheid en dus ook de dwaasheid van onderlinge verkettering bij de leerlingen propageert, welk inzicht hij de beste medicijn tegen elke haatopwelling acht te zijn. (Deze lijst vermeldt 45 bladzijden).

Van bovenstaande bijlagen is die onder C. van groot belang. Deze bijlage volgt hieronder.

Bandoeng, 19 Augustus 1935.

Aan den Heer Resident
Bandoeng.

Zeer geachte Heer Resident: — Ik heb de eer U hierbij in voldoening van mijn belofte aan te bieden afschriften van de door mij samengestelde dictaten, waarmede ik regelmatig zal doorgaan.

Van de gelegenheid moge ik nogmaals gebruik maken U mijn erkentelijkheid te betuigen. Het is ook voor mij een geruststelling, die zeker geen enkele aanleiding heb mijn rustvereisende arbeid weder te doen verstoren door sensaties van welke aard ook, dat deze manuscripten vóór gebruik door Uw handen gaan. Hierbij dan ook gaarne de herhaling van mijn mondelinge verzekering aan U dat ik mij impliciter naar Uw wensen en aanwijzingen zal voegen.

Met de meeste onderscheiding

Uw dw.

(w.g.) Dr. Douwes Dekker.

8.

Het Vonnis

Sp. Beklaagde is buiten hechtenis.
No. 10 A II/1936

In naam der Koningin.
De Raad van Justitie (Tweede Kamer).

rechtsprekende in zake van misdrijf, waarin geen voorloopige instructie heeft plaats gehad, heeft het navolgend vonnis gewezen in de zaak van

Dr. Ernest François Eugène Douwes Dekker

geboren te Pasoeroean, oud 57 jaren, van beroep voorzitter van de Nat. Schoolvereniging „Het Ksatrian-Instituut" te Bandoeng, wonende enz.

De Raad voornoemd ;

Gehoord de voorlezing van de dagvaarding van 26 October 1936 Lr. O. XVI/7234 en het relaas van betekening daarvan van 29 Oct. 1936 ;

Gehoord de debatten ter openbare rechtzitting ;

Gezien de stukken ;

Gelet op de ter terechtzitting bij monde van den subst. Officier van Justitie bij dezen raad Mr. Th. van der Laan gedane en daarna schriftelijk overgelegde vordering, daartoe strekkende, dat de Raad van Justitie te Batavia den in hoofde dezes nader aangeduiden beklaagde Dr. E. F. E. Douwes Dekker zal schuldig verklaren aan het misdrijf van :

„Het in het openbaar uiting geven aan gevoelens van minachting tegen groepen der bevolking van Ned.-Indië, hem deswege zal veroordelen tot gevangenisstraf voor den duur van *drie maanden ;*

zal bepalen, dat aan den veroordeelde geen arbeid buiten de muren van een gesticht, bestemd tot het opnemen van veroordeelden, zal worden opopgedragen ;

hem tevens zal verwijzen in de betaling der kosten van het rechtsgeding

zal gelasten de vernietiging van de als stukken van overtuiging gediend hebbende 505 ex. van het boek getiteld : „Wereldgeschiedenis. I. Oost-Azië.

Gehoord den beklaagde in zijn opgaven en middelen van verdediging;

Overwegende, dat de beklaagde bij de dagvaarding is ten laste gelegd:
(Zie aldaar).

1e. Overwegende, dat beklaagde, onder ontkenning zich te hebben schuldig gemaakt aan het hem ten laste gelegde, ter terechtzitting in hoofdzaak voor zover van belang heeft opgegeven :

dat hij te Bandoeng de tekst van het in de dagvaarding bedoelde boek, getiteld Wereldgeschiedenis I. Oost-Azië heeft opgesteld en vervolgens opdracht heeft gegeven aan de te Bandoeng gevestigde N. V. A. C. Nix & Co dit door hem geschreven boek in 500 ex. te drukken.

dat het drukken daarvan ongeveer Juli 1936 is gereed gekomen, dat hij van dit boek, hetwelk blijkens het voorwoord hoofdzakelijk bestemd is

voor de Indonesische en Indo-Chineesche leerlingen van middelbare scholen, een twintigtal ex. aan de redacties van hier te lande verschijnende Maleische en Maleisch-Chineesche dagbladen ter recensering heeft toegezonden en voorts aan bedoelde N. V. als depothoudster opdracht heeft gegeven tot verkoop van genoemd boek.

dat deze depothoudster dan ook met zijn goed goedvinden en medeweten enkele ex. van dit boek heeft verkocht,

dat op 24 Juli 1936 in opdracht van den Procureur-Generaal bij het Hooggerechtshof van Ned.-Indië drie ex. bij hem in het kantoor van de Moderne Middelbare Handelsschool behoorende tot het Ksatrian Instituut, zijn in beslag genomen, terwijl hem later is bekend geworden dat dit ook geschied is bij de drukkerij Nix voornoemd ten aanzien van 481 ex. en bij enkele der bovenbedoelde redacties.

dat de in judicio aanwezige hem voorgehouden kisten met boeken ex. bevatten van het door hem geschreven vorenvermelde boek.

2e. Overwegende, dat deze opgave van beklaagde voor zover betreft de door hem aan de drukkerij N. V. A. C. Nix & Co. gegeven opdracht tot het drukken van het werk „Wereldgeschiedenis I. Oost-Azië (product I groen) alsmede de verspreiding van enkele op zijn last en de inbeslagname van 481 stuks onder N. V. Nix & Co. voornoemd bevestiging vindt in de door den wegens verre verwijdering van woonplaats niet gedagvaarden getuige K. E. Nix, directeur van meergenoemde N. V. voor den Subst. van Officier van Justitie bij dezen Raad Mr. T. M. de la Parra onder eede afgelegde verklaring, zooals deze is vervat in diens ter terechtzitting voorgelezen en aan beklaagde voorgehouden daarvan opgemaakt proces-verbaal dd. 14 Augustus 1936 en de aan dien getuige bij dat verhoor voorgehouden ter terechtzitting voorgelezen en aan beklaagde voorgehouden staat (prod. *n*-groen).

3e. Overwegende dat door beklaagde's erkentenis dienaangaande en de verdere bovenaangehalde bewijsmiddelen is bewezen dat beklaagde het boek „Wereldgeschiedenis I. Oost-Azië" heeft geschreven en een deel der daarvan gedrukte ex. heeft verspreid, derhalve heeft openbaar gemaakt en *voorts nog* door 's Raads eigen bezichtiging van het in judicio aanwezige boekwerk (prod. I groen), dat daarin voorkomen de in de dagvaarding sub I en II resp. onder a tot en met m, en a tot en met c, opgenomen zinsneden ;

4e. Overwegende, dat beklaagde omtrent het door hem geschreven boekwerk voorts heeft opgegeven, dat hij tot de vervaardiging er van is overgegaan, omdat er geen enkel geschiedenisboek bestaat, waarin de gehele geschiedenis van Azië wordt behandeld, dat hij geheel objectief en naar waarheid de geschiedkundige feiten heeft weergegeven, zonder een bepaalde tendenz in zijn boek neer te leggen.

dat van zelfsprekend, vooral in een geschiedenisboek, de gezichtshoek, waaronder de schrijver de feiten beziet, er in tot uiting komt,

dat zijn schrijftrant geheel vrij is gebleven van de hem ten laste gelegde gevoelens ;

5e. Overwegende ten aanzien van den aard van het door beklaagde geschreven boek,

dat blijkens het voorwoord van zijn hand *reeds aanstonds wordt bekend gesteld, dat het zich niet wil bepalen tot een objectieve weergave van historische feiten, doch dat het een bepaalde strekking zal dragen, immers, beklaagde daarin vermeldt :*

„De opvatting wijkt geheel af van die in de gebruikelijke geschiedenisboeken op onze middelbare scholen. Dit boek heeft nl. ten doel bij onze aziatische leerlingen bewondering te doen leven voor de luister van Azië's verleden, belangstelling te wekken voor de wordende machten in Azië's heden en hoop in het hart te brengen voor de toekomst van Azië's volkeren".

dat derhalve beklaagde's verweer, in *zijn boek geen bepaalde tendenzen* te hebben neergelegd, door het voorwoord reeds wordt weerlegd ;

6e. Overwegende ten aanzien van de *door beklaagde beoogde tendenz :* dat hij *ter terechtzitting wel is waar het antwoord op de vraag wat hij bedoelde met de door zijn boek in het hart van zijn leerlingen te brengen hoop voor de toekomst van Azië's volkeren, is schuldig gebleven,* doch uit de voorafgaande woorden „belangstelling te wekken voor de wordende machten" (ten deze *kennelijk bedoeld staatkundige machten),* die zinsneden en *de dikgedrukte woorden terzijde van den tekst, gewijd aan een Oost-Aziatische Statenbond op pag. 46, de Verenigde Staten van Oost-Azië op pag. 150 en de bovendien tussen aanhalingstekens geplaatste leuze „Azië voor de Aziaten !" op pag. 154* van zijn boek, *ten duidelijkste blijkt van beklaagdes bedoeling tevens propaganda te maken voor de Aziatische Monroeleer, van welks uiteindelijke verwezenlijking hij naar hij ten slotte ter terechtzitting heeft opgegeven, overtuigd is ;*

7e. Overwegende, dat bij verdere beschouwing van den inhoud, *het geheele boekwerk doortrokken blijkt te zijn van een verheerlijking van het Oosten, speciaal van Japan,* o.a. op pag. 32. „De japanse staatslieden toonden en tonen nog steeds *uitstekende imperiumbouwers* te zijn", op pag. 61 : „En als wij verwonderd er over staan dat Japan in dertig jaren zich *van een nul* in de wereldpolitiek opwerkte *tot grote mogendheid,* dan is dat wonder enkel mogelijk geweest, doordat *het boesjido dit prachtige japanse volk er de kracht toe gaf".*
op pag. 105 : „De opkomst van Japan is als een *apotheose van energie en volkskracht,* die voor alle volkeren van Azië een lichtend voorbeeld zal blijven, voor alle historici een modern wonder".
voorts op pag. 53, 54, 55 en 129
dat *op zichzelf beschouwd hiertegen niet het minste bezwaar bestaat, doch dit anders wordt nu beklaagde, om aan zijn propaganda meer relief te verleenen, naar tegenstellingen heeft gezocht, door telkens, wanneer daartoe naar aanleiding van het behandelde onderwerp, gelegenheid toe bestond een blaam te werpen op de vreemdelingen in het algemeen, waarmede in dat verband tegenover de Aziaten de Westerlingen (derhalve de Europeesche bevolkingsgroep) bedoeld worden, hebbende hij de Westerlingen allerlei slechte eigenschappen toegewreven, als baatzucht (blz. 13), trouweloosheid* (pag. 27) *roemloosheid* (pag. 28) *hen daarmede met voordracht in een slecht daglicht stellende tegenover de Aziaten.*

dat in dit licht bezien de in de dagvaarding vermelde passages, welke

telkens op het betrokken Westersche volk een blaam werpen op zoodanige wijze dat daarin, gezien uitlatingen en *voorstellingen* als :

dwingen van Engeland om het Chineesche volk op te offeren en oorlog te verklaren, toen de Chineesche regeering weigerde daaraan toe te geven.

het verbreken van een plechtige belofte uit eigenbelang, het roemloze gedrag van de vreemdelingen,

de lelijke bedoeling van Frankrijk door rijst tot contrabande te verklaren,

dat China volop de gelegenheid had te betreuren, zijn vertrouwen in de groote mogendheden gesteld te hebben.

het wraaknemen door de Europeanen door als barbaren en Vandalen huis te houden,

het als iets goeds voorstellen dat China zijn eenheid hervond door afkeer en weerzin tegen vreemdelingen,

de langzame en niet intensieve, ontwikkeling van het tropische volk te wijten aan uitbuiting door het Westen,

niet anders kan worden gezien dan èèn uiting van minachting, worden tot èèn onafscheidelijk geheel en zich dus richten tegen de Westerling in het verleden als in het heden.

8e. Overwegende, dat de Raad ten aanzien *van het sub II* aan beklaagde ten laste gelegde tot geen andere conclusie komt *dan dat ook de daarin vermelde passages uitingen zijn van* de door de wet gewraakte gevoelens, immers, *het vermelden van de komst in Japan van de zendeling in het gevolg van de handel, als ware deze een addertje onder het gras, het „aantrekkelijk" noemen van de methode, waardoor het niet-Christelijke deel van het Japansche volk werd gewonnen om de Christen-partijen in het volk omlaag te drukken, het betitelen van het Christendom als een „nationaal gevaar" voor Japan, zijn niet anders dan uitingen van haat of minachting tegen het Christendom.*

9e. Overwegende dat beklaagde te zijner verdediging heeft aangevoerd :

ten eerste, dat hij niet het oogmerk heeft gehad met zijn boek en de geïncrimineerde passages gevoelens van vijandschap, haat of minachting op te wekken,

dat echter de wetgever blijkens de geschiedenis van dit artikel het misdrijf omschreven in art. 156 van het Wetboek van Strafrecht tot een zuiver formeel delict heeft gestempeld en derhalve de openbare uiting van gevoelens van vijandschap, haat of minachting, op zichzelve reeds strafbaar wordt gesteld, zonder dat de uiting een bepaald gevolg behoeft te hebben gehad en onverschillig of aan die uiting deze gevoelens ten grondslag lagen,

ten tweede, dat, doordat hij ingevolge een met dezen gemaakte afspraak, de dictaten, waaruit zijn boek is samengesteld, geregeld den Resident van Priangan heeft toegezonden en deze er nooit aanmerkingen op heeft gemaakt, het werk is ontstaan in en door samenwerking met dien Resident, zoodat hem geen blaam kan treffen.

dat echter, *nog daargelaten of van de door den Raad geconstateerde tendenz van beklaagde's boek wel kon blijken in de door beklaagde den*

Resident van Priangan van tijd tot tijd toegezonden dictaten, een beroep van beklaagde op den Resident evenmin als zijn beroep op anderen, hem kan disculperen ;

ten derde, dat zij boek volkomen zuiver de geschiedenis weergeeft en in de leerboeken, gebruikt op Westersche scholen de feiten in nog veel scherpere bewoordingen staan beschreven,

dat aan beklaagde niet is ten laste gelegd, dat hij geschiedkundige feiten verdraaid zou hebben weergegeven, terwijl verder *niet in de scherpe, maar in de tendentieuze wijze van weergave* dier feiten de door de wet gewraakte *minachtig is gelegen.*

terwijl voorts *een eventueele overtreding van artikel* 156 van het Wetboek van Strafrecht *door anderen beklaagde evenmin van schuld kan ontheffen.*

voorts, dat hij *met het Christendom in zijn boek slechts bedoelde en kon bedoelen het Katholieke deel der Christenen aangezien de Christenvervolgingen in Japan uitsluitend betroffen de Portugeesche en Spaansche Katholieken en hun bekeerlingen.*

dat echter ook de Katholieken, één der bevolkingsgroepen van Nederlandsch-Indië, bedoeld in het meergenoemde strafrecht-artikel vormen ;

ten slotte, dat art. 156 van het Wetboek van Strafrecht slechts op het oog heeft bestaande delen van de bevolking van Ned.-Indië en niet beoogt een soort voorouder-verering te sanctionneeren,

dat echter *dit artikel in het leven is geroepen om het opwekken van stemmingen onder het publiek, welke de inwendige veiligheid der kolonie in gevaar zouden kunnen brengen tegen te gaan, en het niet wel is in te zien, waarom een bepaalde bevolkingsgroep niet zou kunnen worden getroffen door uitingen, vijandschap, haat of minachting inhoudende voor een vorige generatie dier groep; doch bovendien, doordat beklaagde in zijn betoogtrant bij herhaling overgaat in den tegenwoordigen tijd, o. a. in punt I m. der dagvaarding dan wel generaliseert (punt II b.c.) de thans levende generatie van Westerlingen en Christenen in zijn minachting zijn betrokken ;*

10e. Overwegende dat op grond van het boven overwogene, in onderling verband en samenhang beschouwd wettig en overtuigend is bewezen het aan beklaagde sub I en II ten laste gelegde, alsmede zijn schuld daaraan, opleverende het in het dictum van het vonnis nader te qualificeeren misdrijf, weshalve hij daaraan schuldig behoort te worden verklaard en te dier zake tot straf veroordeeld.

11e. Overwegende ten aanzien van de aan beklaagde op te leggen straf, dat, waar beklaagde, die sedert zijn interneering in 1913 *reeds wist, dat uitingen van zijn naar zijn eigen opgave sedert niet gewijzigde geestesgesteldheid hier te lande niet worden getolereerd, het in hem gestelde vertrouwen van de Regering, die hem toestond onderwijs te geven aan een door hem opgericht instituut, behalve in de vakken geschiedenis en aardrijkskunde, door het schrijven van dit leerboek voor zijn school heeft geschonden,* naar 's Raads oordeel ten deze met het opleggen van een geldboete niet mag worden volstaan ;

12e. Overwegende dat het College voorts termen aanwezig acht tot toepassing van art. 26 van het Wetboek van Strafrecht ;

13e. Overwegende ten slotte nog dat het de Raad noodzakelijk voorkomt de vernietiging te gelasten van de als stukken van overtuiging gediend hebbende exemplaren van het litigieuse boekwerk ;

Gelet op de art. 26 en 156 van het Wetboek van Strafrecht, alsmede op artikel 170 lid 2, de Vde titel en artikl 411 en het Reglement op de Strafvordering ;

Rechtdoende.

Verklaart den in hoofde deze genoemde beklaagde :
Dr. E. F. E. Douwes Dekker schuldig aan het misdrijf van : *„het in het openbaar uiting geven aan gevoelens van minachting tegen groepen der bevolking van Ned.-Indië.*

Veroordeelt hem deswege tot gevangenisstraf voor den duur van drie maanden ;

bepaalt, dat aan dezen beklaagde geen arbeid buiten de muren van een gesticht, bestemd tot het opnemen van veroordeelden zal worden opgedragen ;

verwijst hem nog in de betaling van het rechtsgeding ;

Gelast de vernietiging van de als stukken van overtuiging gediend hebbende 505 exemplaren van het boek getiteld „Wereldgeschiedenis I Oost-Azië".

Aldus gedaan in de Raadkamer van Zaterdag 5 Dec. 1936 door de heeren Meesters H. W. van Nieuwenhuizen, A. van Olst en A. J. Coutinho, Vice-president, President en Leden van gemelden Raad, in bijzijn van 's Raads buitengewoon Substituut Griffier Mr. C. E. Coester, en uitgesproken ter openbare terechtzitting van Maandag 14 December 1936 bij monde van den President voornoemd, in tegenwoordigheid van dezelfde leden, den Substituut Officier van Justitie Mr. T. M. de la Parra, en 's Raads buitengewoon Subst. Griffier Mr. C. E. Coester, doch buiten tegenwoordigheid van beklaagde.

In kennisse van mij :

De Griffier,

(w.g.) C. E. Coester.

(w.g.) H. W. v. Nieuwenhuizen

van Olst

Coutinho.

Op 17 December 1936 tekende Douwes Dekker tegen dit vonnis revisie aan.



JOKO PRAMONO
TGL : 30-9-'15
PARAF : .....

SC